ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI

ERKEKLİK ROLLERİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER: BİR BOYLAMSAL ÇAPRAZ GECİKMELİ PANEL MODELİ ÖNERİSİ

DOKTORA TEZİ

ADEM KANTAR

ANKARA
EYLÜL, 2025

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
1946

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI

ERKEKLİK ROLLERİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER: BİR BOYLAMSAL ÇAPRAZ GECİKMELİ PANEL MODELİ ÖNERİSİ

DOKTORA TEZİ

ADEM KANTAR

DANIŞMAN: PROF. DR. İLHAN YALÇIN

ANKARA
EYLÜL, 2025

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Adem KANTAR adlı öğrencinin hazırladığı "Erkeklik Rolleri Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiler: Bir Boylamsal Çapraz Gecikmeli Panel Modeli Önerisi" başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	Jüri Üyeleri	İmza
Başkan	……	……..
Üye	……	……..
Üye	……	……..
Üye	……	……..
Üye	……	……..

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından …/…/20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise …/…/20... tarihinde kabul edilmiştir.

……

Prof. Dr. Mehmet İkbal YETİŞİR

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Adem KANTAR

ÖZET

ERKEKLİK ROLLERİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER: BİR BOYLAMSAL ÇAPRAZ GECİKMELİ PANEL MODELİ ÖNERİSİ

KANTAR, Adem
Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan YALÇIN
Eylül, 2025, xi + 124 Sayfa

Bu araştırma, Türkiye'de son yıllarda artan şiddet oranlarının toplumsal normlarla ilişkisini ele alma gereksiniminden doğmuştur. Alanyazında erkeklik normları genellikle sorunlu ve düzeltilmesi gereken yönleriyle ele alınmaktadır. Benzer şekilde, mevcut nicel ölçme araçları da erkekliği çoğunlukla olumsuz yönleriyle değerlendirmektedir. Buna karşılık, son dönemde tartışılmaya başlanan pozitif erkeklik yaklaşımı, erkeklik rollerinin işlevsel ve faydalı boyutlarını vurgulayarak daha dengeli bir perspektif sunmaktadır. Bu araştırmanın iki ana amacı bulunmaktadır. Çalışmada ilk olarak, pozitif erkeklik ölçeğinin Türk kültüründe psikometrik nitelikleri incelenmiştir. Ardından, geleneksel erkeklik normlarına uygunluk, pozitif erkeklik rollerine bağlılık, saldırganlık eğilimi ve psikolojik iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkiler boylamsal olarak incelenmiştir. Çalışma, üç ay arayla toplanan iki dalgalı boylamsal veri setiyle ve çapraz gecikmeli panel modeliyle yürütülmüştür. Türkiye'nin 54 ilinden toplam 2.037 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan incelemelerin ardından, geleneksel erkeklik rollerine bağlılığın saldırganlık eğilimini artırdığı ve pozitif erkeklik rollerine uygunluğun ise saldırganlığı azaltarak psikolojik iyi oluşu artırdığı elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre, erkeklik normlarının psikolojik sağlık üzerinde hem risk hem de koruyucu işlevler taşıyabileceği ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Pozitif erkeklik, saldırganlık, ölçüm değişmezliği, çapraz gecikmeli model, boylamsal aracılık.

ABSTRACT

RELATIONS BETWEEN MASCULINITY ROLES AND WELL-BEING: A LONGITUDINAL CROSS-LAGGED PANEL MODEL

KANTAR, Adem

Doctoral Dissertation, Department of Educational Sciences

Advisor: Prof. Dr. İlhan YALÇIN

September, 2025, xi + 124 Pages

This study originated from the need to examine the relationship between rising violence rates in Türkiye and prevailing social norms. In the literature, masculinity is often defined from a deficit-oriented perspective, and existing quantitative measurement tools tend to assess masculinity primarily through its negative aspects. In contrast, the recently emerging positive masculinity paradigm emphasises the functional and beneficial dimensions of masculine roles, offering a more balanced perspective. The study had two main aims. First, it examined the psychometric properties of the Positive Masculinity Scale in the Turkish cultural context. Second, it tested longitudinal links among conformity to traditional masculinity norms, adherence to positive masculinity roles, aggression, and psychosocial well-being. The research was conducted using two-wave longitudinal data collected three months apart and analysed with a cross-lagged panel model. A total of 2,037 participants from 54 provinces of Türkiye took part in the study. The findings revealed that conformity to traditional masculinity norms increased aggression, whereas adherence to positive masculinity roles decreased aggression and enhanced well-being. These results suggest that masculinity norms may serve both risk and protective functions for psychological health.

Keywords: Positive masculinity, aggression, measurement invariance, cross-lagged panel model, longitudinal mediation

TEŞEKKÜR

Bu doktora tez çalışmasının yürütülmesi ve tamamlanması sürecinde bana destek veren tüm kişi ve kurumlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Öncelikle, tez sürecim boyunca bilgi, deneyim ve yol göstericiliğiyle her aşamada yanımda olan değerli danışman hocam Prof. Dr. İlhan Yalçın'a en içten şükranlarımı sunarım. Hocamın yönlendirmeleri, sabrı ve katkıları bu çalışmanın her aşamasına ışık tutmuştur. Tez izleme komitesinde ve savunma jürimde yer alan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Metin Pişkin, Doç. Dr. Özlem Haskan Avcı, Prof. Dr. Serap Nazlı ve Prof. Dr. Murat Boysan'a değerli görüşleri, yapıcı eleştirileri ve katkıları için teşekkür ederim. Doktora eğitimim bağlamında ADVANCE AB Horizon projesi kapsamında misafir araştırmacı olarak bulunduğum Kopenhag Üniversitesi'nde, tezime yönelik yapıcı önerileri için Prof. Dr. Janne Sørensen ve Prof. Dr. Maria Martí Castañer'e teşekkür ederim. Pozitif erkeklik yaklaşımına dair eserlerini benimle paylaşan ve çevrim içi görüşmeler yoluyla bu perspektifi aktaran Penn State Üniversitesi Psikoloji Bölümü Profesörü Dr. Mark Kiselica'ya teşekkür ederim. Erkekliğin psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin yanı sıra eğitim bilimleri alanındaki yansımalarına dair ufuk açıcı öneriler sunarak doktora sonrası çalışmalarıma ilişkin motivasyonumu artıran Kanada Calgary Üniversitesi Profesörü Dr. Michael Kehler'e teşekkür ederim. Akademik yolculuğum boyunca bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım tüm hocalarıma, bana kazandırdıkları farklı bakış açıları için minnettarım.

Her zaman yanımda olan, sabır ve anlayışlarıyla bu süreci mümkün kılan aileme; motivasyonları ve destekleriyle bana güç veren arkadaşlarıma da ayrıca teşekkür ederim. Araştırmamın veri toplama sürecine katkı sağlayan değerli öğrencilerime ve lisansüstü eğitim sürecime verdikleri desteklerden dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Bu tez, yalnızca benim çabamla değil; bana emek veren, katkı sağlayan tüm bu değerli insanların ışığıyla mümkün olmuştur. Son olarak, hepimizin yolunun merak, bilim ve insana katkı ile aydınlanmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
TEŞEKKÜR vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR DİZİNİ x
ŞEKİLLER DİZİNİ xi
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
1.1. Amaç 5
1.2. Önem 6
1.3. Sınırlılıklar 8
1.4. Tanımlar 8
BÖLÜM 2 10
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 10
2.1. Geleneksel Erkeklik Alanyazınının Tarihsel Gelişimi 10
2.2. Geleneksel Erkeklik Üzerine Temel Teorik Kavramlar ve Tanımlar 12
2.2.1. Erkek Cinsiyet Rolü Çatışması (Gender Role Conflict) 16
2.2.2. Erkek Cinsiyet Rolü Stresi (Masculine Gender Role Stress) 17
2.2.3. Erkek Cinsiyet Rolü Gerilimi (Gender Role Strain) 18
2.2.4. Hegemonik Erkeklik 18
2.2.5. Eril Normlara Uygunluk (Conformity to Masculine Norms) 19
2.3. Erkekliğin İçselleştirilmesi: Sosyal-İnşacı Bir Perspektifle Cinsiyet Rolü Sosyalizasyonuna Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar 20
2.3.1. Bilişsel ve Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar 20
2.3.1.1. Sosyal Bilişsel Kuram. 20
2.3.1.2. Cinsiyet Şeması Kuramı 22
2.3.2. Birey-Grup Dinamiği ve Gruplararası Etkileşimi Temel Alan Yaklaşımlar 22
2.3.2.1. Sosyal Rol Kuramı 23

2.3.2.2. Sosyal Kimlik Kuramı 24
2.3.3. Sistem Kuramları 25
2.3.3.1. Biyoekolojik Sistem Kuramı 25
2.4. Saldırganlık Eğilimi ve Erkeklik 28
2.4.1. Saldırganlığın Tanımı ve Türleri 28
2.4.2. Saldırgan Davranışların Teorik Olarak Kavramsallaştırılması 33
2.4.2.1. Genel Saldırganlık Modeli 33
2.4.2.2. Sürüden Ayrılmak: Erkek Agresyonuna Yönelik İlgili Kavramlar 35
2.4.2.2.1. Erkeklik Onuru ve Onur Kültürleri Bağlamında Saldırganlık 35
2.4.2.2.2. Kırılgan Erkeklik Teorisi 36
2.4.2.2.3. Erkeklik Protestosu 38
2.4.2.2.4. Saldırganlıkla İlişkili Eril Normlar 39
2.5. Erkeklik Literatürüne Eleştirel Bir Bakış: Patojenik Erkeklik Tasviri 43
2.6. Başka Bir Paradigma Mümkün: Pozitif Psikoloji Temelli Erkeklik Yaklaşımı 47
2.6.1. Saldırganlığa Yönelik Koruyucu Bir Faktör Olarak Pozitif Erkeklik Rolleri 51
BÖLÜM 3 54
YÖNTEM 54
3.1. Araştırmanın Yöntemi 54
3.2. Çalışma Grubu ve Çalışma Genişliği 54
3.3. Çalışma Grubu 54
3.4. Verilerin Toplanması 56
3.4.1. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOÖ) 56
3.4.2. Erkeklik Rolleri Ölçeği (ERÖ) 56
3.4.3. Busy-Perry Saldırganlık Ölçeği (SÖ) 57
3.4.4. Pozitif Erkeklik Ölçeği (PEÖ) 57
3.4.4.1. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanmasında Dilsel Eşdeğerlik Süreci 57
3.4.4.2. Uzman Panel Değerlendirmesi 58
3.4.4.3. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Dilsel Eşdeğerlik Pilot Uygulama Süreci. 59
3.4.4.4. Pozitif Erkeklik Rolleri Ölçeğinin Türk Kültüründe Psikometrik Niteliklerinin İncelenmesi. 60
3.4.4.5. Pozitif Erkeklik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları 60

3.4.4.6. Cinsiyete Göre Ölçüm Değişmezliği Bulguları 63
3.4.4.7. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular. 65
3.4.4.8. Pozitif Erkeklik Ölçeğine İlişkin Ölçüt Geçerliği Analizi 65
3.5. İşlem Yolu ve Süreç 67
3.6. Verilerin Analizi 69
BÖLÜM 4 70
BULGULAR VE YORUMLAR 70
4.1. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Panel Modeli Bulguları 71
4.2. Boylamsal Aracılığa İlişkin Dolaylı Etkilerin Analizi 73
4.3. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk Kültüründe Psikometrik Özelliklerinin Tartışılması 74
4.4. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Aracılık Modeli Bulgularının Yorumlanması 76
BÖLÜM 5 83
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 83
Sonuçlar 83
Öneriler 84
Araştırmacılara Yönelik Öneriler 84
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 85
Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler 85
KAYNAKLAR 87
EKLER 111
EK 1. Pozitif Erkeklik Ölçeği Örnek Maddeleri 112
EK 2. Buss-Perry Saldırganlık Eğilimi Ölçeği Örnek Maddeleri 113
EK 3. Erkeklik Rolleri Ölçeği Örnek Maddeler 114
EK 4. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği 115
EK 5. Etik Kurul Formu 116
EK 6. Pozitif Erkeklik Rolleri Ölçeği Türk Kültürüne Uyarlama İzni Hakkında ... 117
EK 7. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Kullanım İzni 118
EK 8. Erkeklik Rolleri Ölçeği Kullanım İzni Hakkında 119
BENZERLİK BİLDİRİMİ 120
ÖZGEÇMİŞ 121

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 1. Erkeklik ile İlgili Temel Ölçeklerin Kavramsal Karşılaştırması 13
Tablo 2. Türk Kültüründe Psikometrik Nitelikleri İncelenen Erkeklik Ölçekleri. 15
Tablo 3. Saldırganlık Türlerinin Düşmanca ve Araçsal Saldırganlık Boyutlarınca Karşılaştırılması 29
Tablo 4. Saldırganlık ile Psikolojik Sağlık Çıktıları Arasında Meta-Tematik Bir Gözden Geçirme 32
Tablo 5. Erkeklik Normlarının Pozitif ve İşlevsel Yönlerine Dair Araştırma Bulguları 44
Tablo 6. Çalışma I ve Çalışma II Katılımcılarının Demografik Özellikleri 55
Tablo 7. PEÖ Model Uyum İndeksleri 61
Tablo 8. PEÖ Faktör Yükleri ve İlgili İstatistikler 62
Tablo 9. Pozitif Erkeklik Ölçeği Ölçüm Değişmezliği Bulguları (n = 1342) 64
Tablo 10. Pozitif Erkeklik Ölçeği ve Well-being Ölçeği Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları (n = 1342) 66
Tablo 11. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler (n = 697) 70
Tablo 12. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İkili İlişkilerin İncelenmesi (n = 697) ... 71
Tablo 13. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Yapısal Yol Katsayıları, Etki Türleri, Anlamlılık Düzeyleri ve Güven Aralıkları (N = 697) 73

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1. Önerilen Araştırma Modeli. 5
Şekil 2. Saldırganlığın Genel Saldırganlık Modeli Bağlamında Kavramsal Olarak Haritalandırılması (DeWall vd., 2011)..... 34
Şekil 3. Saldırganca Davranışlarının Açıklanmasında Beklenti-Uyumsuzluk ve Tehdit Modeli (Stanaland vd., 2023)..... 37
Şekil 4. Erkek Agresyonunun Üç Atlısı: Duygusal Kısıtlılık, Güç ve Risk Alma Eğilimi..... 39
Şekil 5. Pozitif Psikoloji PERMA Modeline Entegre Edilmiş Pozitif Erkeklik Rolleri 48
Şekil 6. Pozitif Erkeklik Bileşenleri 49
Şekil 8. Ölçüt Geçerliğine İlişkin Isı Haritası 66
Şekil 9. Araştırma Sürecine İlişkin Akış Diyagramı 68
Şekil 10. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Panel Modeli 72

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Türkiye'de son yıllarda giderek artan şiddet vakaları eğitim, sağlık ve sosyal yaşamda önemli bir toplumsal sorun olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, Adalet Bakanlığının Adalet istatistiklerine göre 2015 yılından 2023 yılına kasten öldürme oranlarında %26,38 artış, kasten yaralama oranlarında %2,07 artış, cinsel saldırı oranlarında %23,14 artış, çocuklara yönelik istismar oranlarında %22,29 artış, dolandırıcılık oranlarında %19,29 artış ve uyuşturucu imal ticaretinde %34,21 artış yaşandığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'de gece vakti yalnız yürürken insanların kendilerini güvende hissetme düzeyi (%59) OECD (2020) ülkelerinin ortalamasından (%74) düşüktür. Benzer şekilde, Türkiye'de trafik kazalarına bağlı ölüm oranları OECD ülkelerinin ortalamalarının üzerindedir. Şiddetin her alanda giderek artması suç oranlarının artmasına ve cezasızlık algısının topluma yerleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle şiddetin nedenlerine, öncüllerine ve sonuçlarına yönelik risklerin ve koruyucu faktörlerin çalışılması önem arz etmektedir. Bu faktörlerden biri toplumsal cinsiyet rolleri olabilir.

Cinsiyet rolleri bireyin toplumsallaşma sürecinde nasıl davranması gerektiğini belirleyen sosyal normlardan biridir (Bayar vd., 2018). Örneğin, geleneksel erkeklik normları bireyin sert, duygularından arınık, işini önceleyen, başarı odaklı ve fiziksel olarak güçlü olarak toplumsallaşmasını dikte etmektedir (O'Neil, 2008). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkekliği inceleyen son 30 yıla ait bulgular, geleneksel erkeklik normlarının kısıtlayıcı ve olumsuz psikolojik çıktılara sahip olduğunu tutarlı bir şekilde göstermiştir. Örneğin bu konuda 519 çalışmayı inceleyen meta-analiz ve derleme çalışmaları (Gerdes vd., 2017; O'Neil, 2008; Wong vd., 2017) erkeklik normlarına uygunluk ölçeğinin toplam puanları ile olumsuz sağlık davranışları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Daha açık bir deyişle geniş bir alan yazını, geleneksel erkeklik normlarını depresyon, intihar eğilimi, alkol ve madde kullanımı, kumar bağımlılığı, aleksitimik belirtiler, antisosyal davranışlarla ilişkilendirmiştir (Addis ve Mahalik, 2003; Gerdes ve Levant, 2018; Mahalik vd., 2007). Buna göre eril normlara önem veren bireyler, ihtiyaç duymalarına rağmen psikolojik yardım almaktan

kaçınmakta, yüksek hızda araba kullanmakta, futbol holiganlığı yapmakta ve ırkçılık, zorbalık gibi riskli davranışları sergilemeye daha eğilimli olmaktadırlar (Courtenay, 2000; Kantar ve Yalçın, 2023, 2024).

Kırılgan Erkeklik Kuramı, erkeklerin saldırganca davranışları sergilemelerinin altında yatan nedenleri açıklamada işlevsel bir bakış açısı sunmaktadır. Kuram, eril normlara bağlı bireylerin erkeklik algılarının tehdit edilmesi durumunda ya da kendilerine dayatılan geleneksel normları yerine getir(e)memeleri durumunda daha yüksek düzeylerde stres ve saldırganlık eğilimleri yaşadıklarını ileri sürmektedir (Türkoğlu, 2019; Vandello ve Bosson, 2013). Gerçekten de kuramın ileri sürdüğü argüman bir çok çalışmada tutarlı olarak doğrulanarak artan eril normlara bağlılık ile saldırganlık (Berke ve Zeichner, 2016), şiddet (Baugher ve Gazmararian, 2015), öfke (Genuchi ve Valdez, 2015) ve düşmanca tutumlar (Jakupcak vd., 2005) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bağlamda statü, başarı, güç, kadınlar üstünde tahakküm ve zayıflık bildiren duygulardan arınıklık gibi rollerle tanımlanan hegemonik erkekliğin (Hoebanx, 2024) Türkiye'de artan şiddet ve saldırganlık istatistikleriyle ilişkili olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında, geleneksel erkeklik rolleri ile saldırganlık eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki öngörülmektedir. Aktarılanlar ışığında, geleneksel erkeklik rollerinin saldırganlık ve şiddeti teşvik edici rolünü hafifletebilecek koruyucu faktörlerin tanımlanmasına gereksinim duyulduğu söylenebilir. Bu faktörlerden biri kısıtlayıcı erkeklik rollerinin dönüştürülmesini kolaylaştırabilecek yaklaşımların teşvik edilmesi olabilir.

Son kırk yılda erkeklik üzerine yapılan çalışmalara göz atıldığında yapılan çalışmaların büyük bölümü, patojenik paradigma olarak adlandırılan bir çerçevede yürütüldüğü görülmektedir (Bates, 2023; McDermott vd., 2019). Bu yaklaşım erkekliği çoğunlukla zararlı, sorunlu ve patolojik bir kimlik biçimi olarak ele almakta; duygusal kısıtlılık, saldırganlık, risk alma ve güç gösterisi gibi olumsuz kalıplarla özdeşleştirmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Levant, 2011; Mahalik vd., 2003; O'Neil, 2015). Alanyazınında "*eksiklik perspektifi*" (deficit model) olarak tanımlanan bu bakış açısı, erkekleri duygusal ve sosyal açıdan yetersiz ve sürekli olarak düzeltilmesi gereken bireyler olarak konumlandırmaktadır (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; McDermott vd., 2019; Wilson vd., 2022). Erkeklik normlarını ölçmek amacıyla geliştirilen erkek cinsiyet rolü stresi, cinsiyet rolü gerilimi veya erkekliğe yönelik tehdit gibi ölçekler de bu problem merkezli anlayışı pekiştirmektedir (Eisler ve Skidmore, 1987; Levant ve Richmond, 2016; Vandello ve Bosson, 2013). Daha açık bir deyişle, bu

ölçeklerin tamamı hem madde hem de alt boyut özelinde erkekliği sorunlu nitelikler üzerinden tanımlamaktadır. Bu durum da erkekliğin *dayanıklılık, cesaret, kahramanlık, hak savunuculuğu, merhamet, cömertlik, liderlik, sorumluluk* ya da *toplumsal katkı* gibi olumlu yönlerinin sistematik biçimde göz ardı edilmesine yol açmakta ve mevcut araştırmaların eksiklik ve sorun odaklı tek boyutlu bir bakış açısına sahip olmasına yol açmaktadır. Erkekliğin pozitif ve işlevsel yönlerine odaklanılması gerektiğini ileri süren araştırmacıların sayısı son yıllarda giderek artmaktadır (Ferguson, 2023; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; McDermott vd., 2019; Seager ve Barry, 2019; Wilson vd., 2022). Erkeklik çalışmaları içerisinde yer alan bu tür güncel tartışmalar psikolojik danışma alanında erkek zihin sağlığını çalışan araştırmacıları da etkilemiştir. Klinik veya psikolojik danışma alanında çalışan araştırmacılar erkekliğin işlevsel ve faydalı yönlerini terapötik iyileşmeyi artırma konusunda kullanmanın yollarını aramışlardır. Örneğin danışanla güven ilişkisi kurma veya danışma sürecine danışanı motive etme konularında erkekliğin olumlu ve işlevsel yanlarından güç alınabileceği ileri sürülmüştür (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica vd., 2016; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010).

Tüm bu tartışmalara ek olarak bazı araştırmacılar ise erkeklerin erkeklik tanımlarını daha sağlıklı bir hâle getirebilmeleri için bireyin güçlü yönlerine odaklanan yaklaşımların (strengths-based approaches) etkili olabileceğini önermişlerdir (Isacco vd., 2013; Mahalik vd., 2012; Seager ve Barry, 2019; Wong, 2017). Güçlü yönlere dayalı yaklaşım erkeklerin psikolojik danışma ve terapi süreçlerinde, bireylerin mevcut güçlü yanlarına ve becerilerine odaklanan yöntemlerdir. Geleneksel terapilerde sıklıkla problemlere veya zayıf yönlere odaklanılır iken güçlü yönlere dayalı yaklaşımlar bireylerin olumlu özelliklerini, yeteneklerini ve potansiyellerini öne çıkarmayı hedeflemektedirler. Bu yaklaşımda kişilerin sahip oldukları becerilerle sorunların üstesinden gelme kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir. Erkeklerle yürütülen klinik uygulamalarda bu tür yaklaşımların daha etkili olabileceği vurgulanmıştır (Isacco vd., 2013; Kiselica vd., 2016).

Klinik uygulamaların haricinde alanyazında pozitif erkeklik normlarını ölçebilecek ölçme aracı eksikliği nedeniyle McDermott ve diğerleri (2019) bireyin güçlü yönlerini temel alan pozitif psikoloji kavramlarıyla pozitif erkeklik rollerine dair öncü bulguları elde etmişlerdir. McDermott ve diğerleri (2019) pozitif erkekliğin cömertlik, merhamet, cesurluk gibi niteliklerle ele alınabileceğini tartışmışlardır. Bununla birlikte, Bates (2023) pozitif erkeklik yapısını ölçen literatürdeki ilk ölçme aracını geliştirmiştir. Tüm bunlara ek olarak, Cole ve diğerleri (2020) tarafından yapılan çalışmada 2000 ila

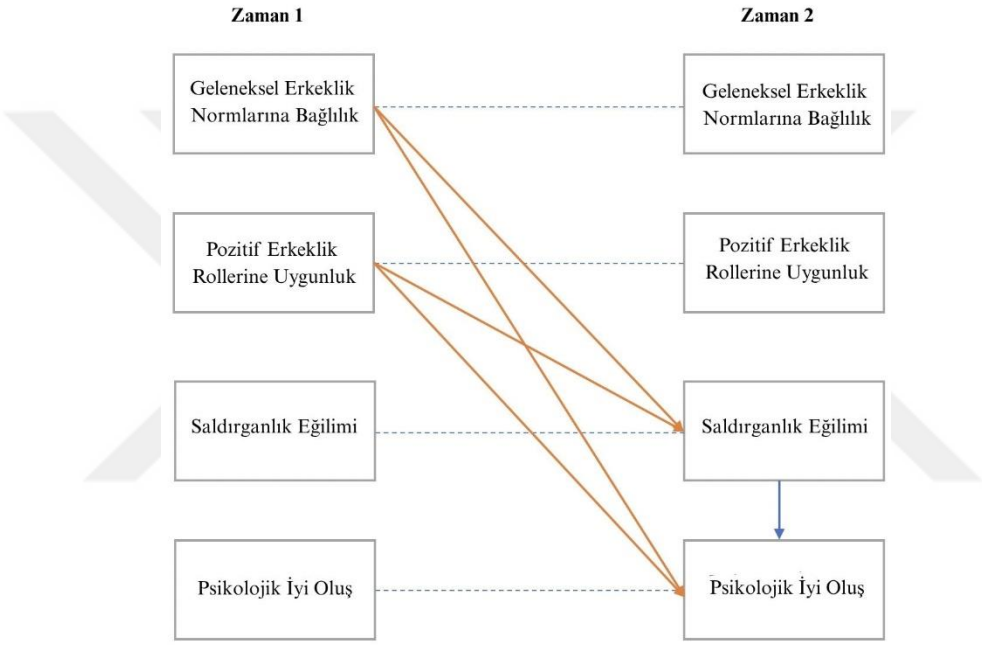
2018 yılları arasında yayımlanan erkeklik çalışmalarının sadece %15'inin pozitif erkeklik konusuyla ilişkili olduğu açığa çıkarılmıştır. Bu bağlamda pozitif erkekliği inceleyen ampirik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle, Türkiye'de yapılan ilgili çalışmalara göz atıldığında bu konuda bilgi ve araştırma eksikliğinin olduğu görülmektedir. Alanyazınında aktarılan araştırma boşluğuna karşılık gelecek şekilde bu çalışmanın temel amacı, Türkiye kültüründe pozitif erkeklik yapısının psikometrik niteliklerini inceleyerek pozitif erkekliğin psikolojik sağlıkla ilişkilerini araştırmaktır.

Geleneksel erkeklik normlarının saldırganlık ve şiddetle ilişkili olduğunu belirten çalışmalara rastlanmaktadır (Courtenay, 2000; Mahalik vd., 2003). Bu normlar, erkeklerin duygularını bastırmalarını teşvik ederek duygu düzenleme güçlüklerini artırabilmektedir (Eisler, 1995; Jakupcak vd., 2006). Pozitif erkeklik yaklaşımı ise duygusal ifade, adalet ve etik cesaret gibi prososyal değerleri teşvik etmektedir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013). Bununla birlikte, pozitif erkeklik rolleri işbirliğini ve grup dayanışmasını artırabilecek sosyal bağların güçlenmesini desteklemektedir (McGrath vd., 2022). Alanyazınında, cinsiyetçi tutumların kadına yönelik şiddetin önemli bir belirleyicisi olduğu da vurgulanmıştır (Flood, 2011). Bu bağlamda, pozitif erkeklik rolleri eşitlikçi ve saygılı ilişki biçimlerini teşvik ederek saldırganlığı azaltabilecek bir koruyucu çerçeve sunabildiği ifade edilebilir (Estrada ve Jimenez, 2018). Tüm bu bulgular, pozitif erkeklik rollerine artan uygunluğun genç erkeklerde saldırganlık eğilimlerini azaltabileceğine işaret etmektedir. Bu durumda araştırma kapsamında genç erkeklerde pozitif erkeklik rollerine verilen önem arttıkça saldırganlık eğilimlerinin azalması beklenmektedir.

Yukarıda sunulduğu üzere, alanyazınında her ne kadar eril normlara bağlılık ile saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunsa da geçmiş bulgular çoğunlukla kesitsel niteliktedir. İki değişken arasındaki ilişkilerin zamana bağlı olarak değişip değişmediğini inceleyen boylamsal tasarımlı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'de geçmişte bu konuda yürütülmüş boylamsal ampirik bir çalışmaya alan yazını incelendiği kadarıyla rastlanılamamıştır. Bu kapsamda, geleneksel erkeklik normlarına bağlılık arttıkça saldırganlık eğilimlerinin de boylamsal olarak artması beklenmektedir. Bununla birlikte çalışmada, genç erkeklerde pozitif erkeklik rollerine artan bağlılık düzeylerinin de psikolojik iyi oluş ve saldırganlık eğilimleriyle olan boylamsal ilişkilerinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın iki ana amacı bulunmaktadır. Birincisi, Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk kültüründe psikometrik niteliklerini incelemektir. İkincisi ise geleneksel eril normlara bağlılık, saldırganlık eğilimi, pozitif erkeklik normlarına uygunluk ve psikolojik iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri çapraz-gecikmeli (cross-lagged) boylamsal aracılık modeliyle test etmektedir. Araştırmanın genel amacından hareketle aşağıda sunulan araştırma hipotezleri test edilecektir.

Şekil 1. Önerilen Araştırma Modeli.

H1. Geleneksel erkeklik normlarına uygunluk (T1) zaman içerisinde saldırganlık eğilimini (T2) pozitif yönde anlamlı olarak yordar.

H2. Pozitif erkeklik rollerine uygunluk (T1) zaman içerisinde saldırganlık eğilimini (T2) negatif yönde anlamlı olarak yordar.

H3. Pozitif erkeklik rollerine uygunluk (T1) zaman içerisinde psikolojik iyi oluşu (T2) pozitif yönde anlamlı olarak yordar.

H4. Saldırganlık eğilimi (T2) psikolojik iyi oluşla (T2) negatif yönde ilişkilidir.

H5. Pozitif erkeklik düzeyinin (T1), psikolojik iyi oluş üzerindeki (T2) etkisi, saldırganlık eğilimi (T2) aracılığıyla dolaylı olarak gerçekleşir.

1.2. Önem

Mevcut araştırma, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde erkeklik normlarının hem kısıtlayıcı hem de işlevsel yönlerini birlikte ele almaktadır. Çalışma bu yönüyle, sadece alanyazındaki mevcut bulguları genişletmekle kalmayıp aynı zamanda Türkiye bağlamında erkeklik normlarının toplumsal fayda üreten biçimlerinin nasıl tanımlanabileceğine ve güçlendirilebileceğine ilişkin bilgi birikime katkı sunmayı da amaçlamaktadır. Bu bölümde çalışmanın özgün değerine ve yaygın etkilerine yönelik birtakım açıklamalar sunulmuştur.

İlk olarak, son yıllarda Türkiye'de artan şiddet olayları, toplumun tüm kesimleri için ciddi bir endişe kaynağı hâline gelmiştir. Adalet Bakanlığı'nın (2023) verilerine göre, Türkiye'de son sekiz yıl içerisinde kasten öldürme, cinsel saldırı ve çocuk istismarı gibi şiddet türlerinde belirgin artışlar yaşanmıştır. Bununla birlikte, geçmiş araştırmalarda (Courtenay, 2000) erkeklik normlarının şiddet ve riskli davranışlarla tutarlı biçimde ilişkili olduğu görülmüş; bu durum, söz konusu normların dönüştürülmesine yönelik koruyucu faktörlerin incelenmesini gerekli kılmıştır. Üstelik, erkekliğin saldırganlığı teşvik edici rolüne yönelik önleyici müdahalelerin geliştirilmesi ihtiyacı hem ulusal ve hem de uluslararası politika belgelerinde de vurgulanmıştır. Örneğin 2025 Aile Yılı ilanı, aile içi eşitlikçi iletişimin teşvik edilmesini, pozitif babalık rollerinin yaygınlaştırılmasını ve aile sisteminin iyi oluşunun desteklenmesini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın beşinci ve on altıncı alt hedefleri ise erkeklik normlarının toplumsal fayda üreten biçimlerde yeniden tanımlanmasını ve şiddetin azaltılmasına yönelik araştırmaları desteklemektedir. Tüm bunlara ek olarak, On Birinci Kalkınma Planı'nda (2019) gençlerin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiş; Cumhurbaşkanlığı 2021 Yılı Programı'nda (Tedbir 621.1) gençlerin psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yararlanma oranlarının artırılması öngörülmüştür. Aktarılanlar ışığında, bu çalışma kapsamında elde edilen bulguların şiddetin önlenmesine yönelik geliştirelecek müdahale programlarına, pozitif babalık eğitimlerine ve cinsiyet rollerine duyarlı psikolojik danışma hizmetlerinin geliştirilmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

İkinci olarak, bu doktora tezi erkeklik alanyazınına kuramsal açıdan da katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Erkeklik alanyazınında uzun yıllar boyunca geleneksel erkeklik rolleri şiddet, duygusal kısıtlılık, riskli davranışlar gibi toksik ve kısıtlayıcı

davranışlar üzerinden tanımlanagelmiştir (Addis ve Mahalik, 2003; Gerdes ve Levant, 2018; O'Neil, 2008). Buna karşılık son yıllarda gelişen pozitif erkeklik yaklaşımı, erkekliğin cömertlik, merhamet, dayanıklılık, güvenlik sağlama ve liderlik gibi toplumsal fayda üreten yönlerini incelemeye odaklanmaktadır (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Hammer ve Good, 2010; Kiselica vd., 2016; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; Seager ve Barry, 2019). Ancak bu yaklaşım büyük ölçüde Batı eksenli ve bireyci kültürlerin bağlamında geliştirilmiş olup, toplulukçu kültürel özellikler taşıyan Türkiye gibi bağlamlarda henüz ampirik olarak sınanmamıştır. Alanyazınında yer alan bu boşluğa karşılık gelecek şekilde, bu doktora tezi McDermott ve diğerleri (2019) tarafından tanımlanan 79 erkeklik normunu temel alarak Bates (2023) tarafından geliştirilen Pozitif Erkeklik Ölçeği'ni Türkçe alanyazınına kazandırmayı hedeflemektedir. Araştırmanın sonunda, pozitif erkeklik kavramının kültürlerarası geçerliliğine yönelik kanıtların elde edilmesi ve kavramın Türkiye kültürüne özgü bir kavramsal çerçeveyle incelenmesi amaçlanmıştır.

Bununla birlikte mevcut çalışmanın araştırma yöntemi açısından da birtakım yenilikler barındırdığı ifade edilebilir. Daha açık bir deyişle araştırmanın problem durumu, boylamsal çapraz gecikmeli panel modeli (cross-lagged panel model) kullanılarak test edilecektir. Mevcut alanyazını incelendiğinde erkeklik araştırmalarında çoğunlukla kesitsel tasarımların tercih edildiği görülmektedir (Gerdes vd., 2017; O'Neil, 2008; Wong vd., 2017). Bu nedenle, değişkenler arasındaki ilişkilerin zaman içindeki yönü, karşılıklı etkileri ve nedensel örüntüleri yeterince ortaya konulamamıştır. Buna karşılık, çapraz gecikmeli araştırma modelleri yalnızca aynı zamandaki ilişkileri değil, önceki ölçümlerin sonraki ölçümler üzerindeki etkilerini de ortaya koyarak bu eksikliği giderebilmektedir (Anderson ve Bushman, 2002). Bu bağlamda, araştırma kapsamında genç erkeklerin psikolojik iyi oluş düzeyleri ve saldırganlık eğilimleri üzerinde etkili olabilecek risk ve koruyucu faktörlerin boylamsal etkilerinin incelenebileceği ifade edilebilir.

Bu çalışma, PDR hizmetleri bağlamında üniversiteli genç erkeklerle yürütülecek psikoeğitim ve psikolojik danışma çalışmalarına doğrudan katkı sağlayacak niteliktedir. Türkçeye uyarlanan Pozitif Erkeklik Ölçeği, erkek öğrencilerin sorumluluk, adalet ve dayanışma gibi güçlü yönlerini hızlı ve güvenilir biçimde belirleme olanağı sunacaktır. Böylelikle, saldırganlık eğilimi olan öğrencilerle yapılacak müdahalelerde koruyucu niteliklerin merkeze alınmasına imkân tanınmış olacaktır. Genç erkeklerle yürütülen önleyici PDR hizmetleri söz konusu olduğunda araştırmanın çıktıları güç eşitliği temelli

programların uygulanmasına imkan tanımış olacaktır. Bununla birlikte, kriz veya disiplin vakalarında genç erkeklerin mevcut olumlu erkeklik rollerine dayanarak hızlı ve etkili müdahalelerin yürütülmesi kolaylaştırılmış olacaktır. Çalışmanın sonuçları, üniversite yurtlarında, spor takımlarında veya öğrenci topluluklarında çatışma ve şiddeti azaltmaya yönelik hedeflenmiş önleyici programların hazırlanmasına alt yapı sağlamış olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın; erkeklik çalışmalarında kısıtlayıcı ve işlevsel normları aynı modelde bütüncül olarak ele alması, Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanmasını gerçekleştirmesi, boylamsal analiz yaklaşımıyla değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyması ve elde edilen bulguları politika, eğitim ve psikososyal müdahale alanlarına taşıma potansiyeliyle özgün bir konumda yer alabileceği ifade edilebilir. Bu yönüyle çalışmanın hem kuramsal literatüre hem de sahadaki uygulamalara sürdürülebilir katkılar sunabileceği ileri sürülebilir.

1.3. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında elde edilecek bulgular veri toplama araçlarının nitelikleriyle sınırlıdır. Araştırma verileri katılımcıların öz bildirimlerine dayanmaktadır.

1.4. Tanımlar

Geleneksel Erkeklik Normlarına Uygunluk. Erkeklik normlarına uygunluk bireyin toplumda erkeklere atfedilen geleneksel cinsiyet rollerine olan uyum düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Eril normlara uygunluk yapısı bireylerin geleneksel erkeksi tutum, inanç ve davranışların bireyler tarafından ne derecede benimsendiği ölçmeyi amaçlamaktadır (Mahalik vd., 2003).

Saldırganlık Eğilimi. Bireyin diğer insanlara fiziksel, sözel veya psikolojik zarar verme niyeti ya da eğilimi göstermesi anlamına gelmektedir. Saldırganlık eğilimi, bireyin öfkesini, düşmanlığını veya gerginliğini dışa vurduğu durumlardaki davranışlarını tanımlamaktadır (APA, 2018). Bu araştırmada saldırganlık eğilimi, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılarak; öfke, düşmanlık, fiziksel ve sözel saldırganlık alt boyutları üzerinden ölçülmüştür.

Pozitif Erkeklik. Pozitif erkeklik rolleri, erkeklerin toplumsal beklentilere uygun olarak sorumluluk, dürüstlük, empati, duygusal farkındalık, aile içi destek ve başkalarına

saygı gibi değerlerle donatılması gerektiğini vurgulayan bir anlayıştır (Seager ve Barry, 2016).

Psikolojik İyi Oluş. Bireyin yaşamının gidişatından memnun olma derecesini ölçmeyi hedeflemektedir. Kişinin hem bireysel hem de toplumsal olarak kendi potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmesini, yapıcı sosyal ilişkileri kurmasını ve günlük yaşamda karşılaşılan zorluklarla baş edebilmesini kapsamaktadır (Diener vd., 2010).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, erkeklik kavramı tarihsel, kuramsal ve psikolojik yönleriyle ele alınmıştır. İlk olarak, erkeklik alanyazınının biyolojik yaklaşımlardan toplumsal inşacı modellere geçişi açıklanmış; ardından erkeklik normlarını ölçmeye yönelik ölçekler hem uluslararası hem de Türkçe alanyazında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Erkeklik rollerinin nasıl öğrenildiği sosyal-bilişsel, gruplararası ve ekolojik kuramlar çerçevesinde incelenmiştir. Sonraki kısımlarda, erkeklik normlarının saldırganlık eğilimiyle ilişkisi teorik modeller üzerinden açıklanmış; duygusal kısıtlılık, güç arayışı ve risk alma gibi normlara odaklanılmıştır. Son olarak, patojenik erkeklik yaklaşımına eleştirel bir bakış sunulmuş ve alternatif bir anlayış pozitif erkeklik modeli çerçevesince önerilmiştir.

2.1. Geleneksel Erkeklik Alanyazınının Tarihsel Gelişimi

Son elli yıllık zaman diliminde toplumsal cinsiyet rolleri alanyazını önemli bir gelişim göstermiştir. 1970'li yıllara kadar erkeklik ve kadınlık rolleri ağırlıklı olarak biyolojik farklılıklara dayalı olarak ele alınmıştır (Levant, 2011). Daha açık bir ifadeyle, erkeklerin saldırganlık, rekabetçilik veya duygusal ifade güçlüğü gibi özelliklerinin biyolojik özelliklerinden kaynaklandığı varsayılmıştır. Ek olarak, bireylerin toplum içindeki davranışlarının hormonlar veya kalıtsal yatkınlıklar gibi biyolojik faktörlerle bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür (Maccoby ve Jacklin, 1974).

Ancak, 1970'lerin başından itibaren cinsiyet rollerinin yalnızca biyolojik unsurlarla değil, toplumsal ve kültürel faktörlere bağlı olarak da şekillendiği anlayışı benimsenmeye başlanmıştır. Bu yeni yaklaşım, John Money ve Anke Ehrhardt'ın 1972 yılında yayımladıkları *Man and Woman, Boy and Girl* kitabı ile gündeme gelmiştir. Bu kitapta "toplumsal cinsiyet rolü" (gender role) ve "toplumsal cinsiyet kimliği" (gender identity) kavramları ilk kez kullanılmış ve toplumsal cinsiyetin sosyal etkileşimler yoluyla öğrenilmiş davranış kalıpları olabileceği vurgulanmıştır (Money ve Ehrhardt, 1972). Benzer bir yaklaşımı benimseyen Maccoby ve Jacklin (1974) ise *The Psychology of Sex Differences* isimli çalışmalarında cinsiyetler arası farklılıkların sanıldığı kadar

büyük olmadığını belirterek cinsiyetler arasındaki temel farklılıkların cinsiyet içi farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Diğer bir deyişle araştırmacılar (Maccoby ve Jacklin, 1974), cinsiyetler arasındaki farklılıkların biyolojik süreçlerinden ziyade sosyalizasyon süreçleriyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

1970'lerin ortalarına doğru gelindiğinde cinsiyet rolleri literatürüne yeni bir bakış açısı kazandıran araştırmacılardan biri Sandra Bem olmuştur. Bem (1974) Cinsiyet Rolü Envanteri'ni geliştirerek maskülen ve feminen cinsiyet rollerinin bağımsız iki boyut olarak değerlendirilmesine öncülük etmiştir. Bununla birlikte, feminen ve maskülen davranışların birbirini dışlayan değil, aksine bir arada var olabilen yapılar olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Bem, 1981). Bu bakış açısından hareketle, maskülen ve feminen özelliklerin bir arada gösterildiği cinsiyet rolünü "androjen" olarak adlandırılmış ve androjen bireylerin psikolojik esneklik ve sosyal uyum açısından avantajlı olduğunu savunmuştur (Bem, 1977, 1981). Bem'in çalışmaları, maskülenliğin ve feminenliğin açıklanmasında biyolojik cinsiyetten ziyade sosyal süreçlerin etkili olduğunu savunan alanyazınını genişletmiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde, toplumsal cinsiyet araştırmaları büyük ölçüde kadın çalışmaları ve feminizm odaklı olarak şekillenmiştir. Bu dönemde, erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarından dolayı yaşadıkları zorluklar alanyazınında göz ardı edilmiştir. Ancak, profeminist hareketin ortaya çıkmasıyla birlikte alanyazınındaki bu eksiklik eleştirilmeye başlanmıştır. Profeminist perspektif, erkeklerin de ataerkil toplumsal düzen içerisinde katı, sınırlayıcı ve zarar verici normlardan etkilendiğine vurgu yapmıştır (Connell, 1995; Hooks, 2004; Kimmel, 1994). Profeminizm bakış açısı erkekliği, toplumsal düzende ayrıcalıklı ve tahakkümle ilişkili bir güç alanı olarak tanımlamak yerine bireyleri psikolojik olarak zorlayan, davranışlarını sınırlandıran ve çeşitli toplumsal baskılar altında tutan normatif bir yapı olarak kavramsallaştırmıştır (Messner, 1997; Pease, 2000). Profeminizm bakış açısı, erkeklik rollerinin sosyalizasyon sürecinde nasıl içselleştirildiğini, eril normların dışında davranmanın toplumsal olarak nasıl cezalandırıldığını ve erkekliğin sosyal yaşamda nasıl yeniden üretildiğini konu alan akademik araştırmaları da beraberinde getirmiştir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Flood ve Howson, 2015). Bu kapsamda, erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına bağlı olarak deneyimledikleri psikolojik ve sosyal güçlükleri açıklamak üzere yeni kavramlar geliştirilmiştir. Bu kavramlar arasında, hegemonik erkeklik (Connell ve Messerschmidt, 2005), erkek cinsiyet rolü gerilimi (Pleck, 1981), erkek cinsiyet rolü çatışması (O'Neil, 2008) ve erkek cinsiyet rolü stresi (Eisler ve Skidmore, 1987) gibi kavramlar erkeklik

literatüründe yoğun olarak çalışılmaya başlanmıştır. 1980 sonrası dönemde alanyazına kazandırılan bu kavramlar, geleneksel eril normlara bağlı kalınması durumunda yaşanılan psikolojik süreçlerin açıklanması konusunda erkeklik literatürünün temel referansları hâline gelmiştir (Levant ve Wong, 2017; Mahalik vd., 2003; O'Neil, 2008). Yıllar içerisinde yukarıda bahsedilen kavramlarla yürütülen araştırmalar giderek artmış ve bu alanda yapılan akademik çalışmalar geniş bir alanyazının oluşturulmasında katkıda bulunmuştur. Alandaki bu gelişmeler doğrultusunda, Amerikan Psikoloji Derneği (APA, 2018), yaklaşık kırk yıllık birikime dayanarak erkekler ve erkek çocuklarıyla çalışan uzmanlar için cinsiyet farkındalığına dayalı bir uygulama rehberi geliştirmiştir. Bu rehberde, maskülen kimliklerin sosyal olarak nasıl inşa edildiği ve geleneksel erkeklik normlarının bireylerin psikolojik sağlığı üzerindeki etkileri sistematik olarak incelenmiştir (APA, 2018).

Sonuç olarak, erkeklik alanyazını tarihsel süreç içinde biyolojik determinizmden başlayarak sosyal inşacı bir anlayışa doğru belirgin bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm, erkeklik rollerini statik ve biyolojik temelli bir kategori olmaktan çıkararak toplumsal süreçlerle şekillenen dinamik bir kimlik olarak görmemize olanak sağlamıştır. Bu doktora tezinde de erkeklik kavramı, sosyal inşacı perspektif temel alınarak incelenmektedir. Bu bağlamda erkeklik, tarihsel ve sosyal koşulların şekillendirdiği bir kavram olarak görülmekte ve toplumsal cinsiyet normlarının birey üzerindeki etkileri bu bağlam içinde değerlendirilmektedir. Bir sonraki bölümde erkekliğin tanımlanmasında kullanılan kavramlara yer verilmiştir.

2.2. Geleneksel Erkeklik Üzerine Temel Teorik Kavramlar ve Tanımlar

Toplumsal cinsiyet araştırmalarında erkek cinsiyet normlarının tanımlanması, kavramsallaştırılması ve incelenmesi sürecinde çeşitli teorik kavramlar geliştirilmiştir. Bu kavramların, erkekliğin psikolojik ve sosyal boyutlarının anlaşılmasında kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Alan yazınında yaygın olarak kullanılan temel teorik kavramlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Erkeklik ile İlgili Temel Ölçeklerin Kavramsal Karşılaştırması

Ölçek Adı ve Yazarlar	Ölçülen Temel Kavram	Kavramsal Tanımı	Ölçeğin Alt Boyutları	Alıntı Sayısı*
Gender Role Conflict Scale (O'Neil vd., 1986)	Cinsiyet Rolü Çatışması	Kısıtlayıcı cinsiyet rolleri nedeniyle ortaya çıkan kişisel ve kişilerarası zorlantılı durumlar	● Başarı/güç/rekabet ● Duygusal kısıtlama ● Sevgi ifadesinde kısıtlama ● İş-aile çatışması	1804
Conformity to Masculine Norms Inventory (Mahalik vd., 2003)	Maskülen Normlara Uyum	Maskülenliğe dair toplumsal beklentilere kamusal ve özel yaşamda uyma derecesi	● Kazanma arzusu ● Duygusal kontrol ● Risk alma eğilimi ● Şiddete eğilim ● Baskınlık arzusu ● Kadınlar üzerindeki güç arzusu	2300
Male Role Norms Scale (Thompson ve Pleck, 1986)	Erkeklik İdeolojisi	Geleneksel erkeklik normlarının benimsenme derecesi	● Statü önemi ● Dayanıklılık Antifeminen tutumlar	1197
Male Role Norms Inventory (Levant vd., 1992)	Erkeklik İdeolojisi	Geleneksel erkek rollerinin içselleştirilme düzeyi	● Kadınsılığın reddi ● Homofobi ● Kendine güven ● Saldırganlık ● Başarı ve statü arzusu ● Duygusal kısıtlama	705
Masculine Gender Role Stress Scale (Eisler ve Skidmore, 1987)	Erkeksi Rol Stresi	Erkeklerin kendilerine atfedilen cinsiyet rollerinin gerekliliklerini yerine getirmediğinde yaşadıkları stres.	● Fiziksel yetersizlik hissi ● Duygu ifade etmede güçlük ● Kadınlara tabi olma endişesi ● Entelektüel yetersizlik kaygısı ● Başarısızlık kaygısı	1022

Not. Alıntı sayıları Google Scholar verilerine dayanarak (18 Mart 2025 tarihinde) oluşturulmuştur.

Tablo 1'de, erkeklik literatüründe en sık kullanılan temel ölçme araçları kavramsal olarak karşılaştırılmıştır. Alanyazındaki en yüksek atıf sayılarına sahip ölçeklerden biri olan Cinsiyet Rolü Çatışması Ölçeği (O'Neil vd., 1986) erkeklerin toplumsal cinsiyet normları nedeniyle yaşadıkları içsel ve ilişkisel çatışmaları değerlendirmektedir. Cinsiyet Rolü Çatışması Ölçeği başarıya ve güce odaklanma, duyguların ve sevginin ifade edilmesinde güçlük yaşama ve iş-aile yaşantıları arasında

çatışma yaşama gibi faktörleri ölçen maddelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte, Maskülen Normlara Uyum Ölçeği (Mahalik vd., 2003) erkek bireylerin geleneksel maskülen normlara uyma derecelerini ölçmektedir. Maskülen Normlara Uyum Ölçeği; kazanma arzusu, duygusal kontrol, risk alma, şiddete eğilim, baskınlık ve kadınlar üzerinde tahakküm kurma gibi alt boyutlarından oluşmaktadır. Erkeklik İdeolojisi Ölçeği ise (Levant vd., 1992; Thompson ve Pleck, 1986) erkeklik ideolojisinin benimsenmesini ve geleneksel erkeklik rolleriyle özdeşleşme düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Erkeklik ideolojisi, alanyazında, başarı odaklı olma, statüye önem verme, duygusal zayıflıktan kaçınma, antifeminen davranma, agresif olma, güç ve kendine güven gibi normlar üzerinden ölçülmektedir. Bununla birlikte, Erkek Cinsiyet Rolü Stresi (Eisler ve Skidmore, 1987), erkek bireylerin kendilerinden beklenen maskülen rolleri yerine getiremediklerinde yaşadıkları psikolojik stresi değerlendirmektedir. Ölçeğin alt boyutları arasında fiziksel yetersizlik hissi, duygu ifade etmedeki güçlükler, kadınlara tabi olma korkusu, entelektüel yetersizlik kaygısı ve başarısızlık kaygısı bulunmaktadır. Son olarak, ölçeklere ait belirtilen alıntı sayıları ise ilgili kavramların alanda yaygın biçimde kabul gördüğünü ve geniş çapta kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, söz konusu kavramların erkek psikolojik sağlığı araştırmalarında merkezi bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2'de sunulan ölçekler, erkekliğin psikolojik boyutlarının değerlendirilmesinde uluslararası literatürde yaygın olarak kabul gören temel referansları içermektedir. Bununla birlikte, erkekliğin her bir kültürde kendine özgü yönlerinin olduğu da bilinmektedir (Hofstede vd., 2010). Bu bağlamda, erkekliğin kültürel normlar, değerler ve beklentiler çerçevesinde şekillenen özgün görünümlerini değerlendirmek için ölçeklerin kültürel adaptasyonları veya doğrudan kültüre özgü ölçeklerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, Tablo 2 Türk kültüründe geliştirilmiş veya psikometrik nitelikleri incelenmiş ölçme araçlarını sunmaktadır.

Tablo 2

Türk Kültüründe Psikometrik Nitelikleri İncelenen Erkeklik Ölçekleri

Ölçek Adı ve Yazarlar	Ölçülen Temel Kavram	Kavramsal Tanımı	Ölçeğin Alt Boyutları
Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi (Bayar vd., 2017)	Erkek Cinsiyet Rolü Stresi	Türk kültüründe erkek toplumsal cinsiyet rollerinin ihlal edilmesi sonucunda yaşanan stresi ölçmektedir.	o Toplam skor alınabilmektedir
Erkeksi Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (Bakir vd., 2024)	Erkeksi Cinsiyet Rolü Stresi	Erkeklere atfedilen cinsiyet rolü gereklilikleri karşılanmadığında hissedilen stresi ölçer.	o Boyun eğme korkusu o Cinsel yetersizlik korkusu o Performans başarısızlığı korkusu o Kırılgan görünme korkusu o Duyguları ifade etme korkusu
Erkek Rol Normları Ölçeği (Lease vd., 2009)	Erkeklik Rollerine Uygunluk	Geleneksel olarak erkeklik rollerinin benimsenme derecesini ölçer.	o Statü/Akılcılık o Sert İmaj o Kadınsılık Karşıtlığı o Şiddete Dayalı Sertlik
Erkeklik Rolleri-Çok Kısa Formu (Kantar ve Kök, 2023)	Erkeklik Rollerine Uygunluk	Bireyin geleneksel erkeklik rollerine yönelik tutumlarını ölçmektedir.	o Tek faktör, beş maddeden oluşmaktadır.
Toksik Erkeklik Ölçeği (Başman vd., 2024)	Toksik Erkeklik	Bireyin hegemonik erkeklik inançlarını içselleştirme düzeyini ölçmektedir.	o Baskınlık o Güç o Kırılganlık
Erkek Cinsiyetine Yönelik Kalıpyargılar Ölçeği (Sümen ve Öncel, 2022)	Erkek Cinsiyet Rolü Kalıpyargıları	Geleneksel erkeklik rollerine uygunluk düzeyini ölçmektedir.	o Tek faktörden oluşmaktadır.
Geleneksel Erkeklik İdeolojisi Ölçeği (Türkoğlu ve Sakallı, 2024)	Geleneksel Erkeklik Normlarına Uygunluk	Türk kültüründe geleneksel erkeklik rollerinin içselleştirilme düzeyini ölçmektedir.	o Saygınlık/Sorumluluk o Eşcinsel Erkeklere Yönelik Küçümseme o Duygusal Kısıtlama o Baskınlık

Tablo 2'de, Türkiye'de erkeklik çalışmalarında yaygın olarak kullanılan uyarlama veya geliştirme ölçekleri listelenmiştir. Bu bağlamda, Bayar ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği, geleneksel erkeklik rollerinin ihlali durumunda bireyin yaşadığı stresi ölçmeye yöneliktir. Eisler ve Skidmore'un (1987) Erkek Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nden farklı olarak, Bayar ve

diğerleri (2017), Türk kültürüne özgü yeni bir ölçme aracı geliştirmiştir. Ölçek maddeleri ve boyutları incelendiğinde, Batı merkezli olan Eisler ve Skidmore'un (1987) ölçeğinden farklı olarak aile geçimini sağlama sorumluluğuna dair Türk kültürüne ait ifadelerin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bayar ve diğerlerine (2017) göre, Türk kültüründe sert görünme, duyguların bastırılması ve toplum içinde ağlamama gibi beklentiler erkeklerde strese yol açabilir. Bunun yanı sıra, erkeklerden daima ekonomik olarak güçlü olmalarının beklenmesi ve işsizliğin erkekler için daha olumsuz algılanması gibi faktörler de bu stresi artıran unsurlar arasında sayılabilmektedir (Bayar vd., 2017).

Kantar ve Kök (2023), Türkçe alanyazınında kullanılan erkekliğe yönelik ölçme araçlarının uzun madde listelerinden dolayı McDermott ve diğerleri (2019) tarafından geliştirilen Eril Normlara Uygunluk Ölçeğinin kısa formunu Türk kültürüne uyarlamışlardır. Ölçek, beşli likert tipi tek faktörlü bir yapıya sahip olup beş maddeden oluşmaktadır. Eril Normlara Uygunluk Ölçeğinin kısa formundan alınan yüksek puanlar katılımcıların eril ideolojiye yönelik artan olumlu tutumlarına işaret etmektedir. Sümen ve Öncel (2022) ise Erkek Cinsiyetine Yönelik Kalıpyargılar Ölçeği'yle erkeklere dair kalıpyargıları belirleyerek erkekliğe yönelik önyargıların toplumdaki yansımasını ölçmeye çalışmışlardır. Buna ek olarak, Türkoğlu ve Sakallı (2024) tarafından Türk kültüründe geliştirilen Geleneksel Erkeklik İdeolojileri Ölçeği, toplum tarafından erkeklere yüklenen geleneksel rollerin ne ölçüde içselleştirildiğini değerlendirmektedir. Geleneksel Erkeklik İdeolojileri Ölçeği, saygınlık/sorumluluk, eşcinsellere yönelik küçümseme, duygusal kısıtlama ve baskınlık gibi alt boyutları içermektedir. Bununla birlikte, Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulan karşılaştırma, erkeklik terminolojileri, erkekliğin tanımlanması ve psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Aşağıda erkeklik alanyazınında sunulan temel kavramlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2.2.1. Erkek Cinsiyet Rolü Çatışması (Gender Role Conflict)

Erkek cinsiyet rolü çatışması, bireyin toplumsal cinsiyet normları ile kişisel değerleri, psikolojik ihtiyaçları ve kimliği arasında yaşadığı içsel uyumsuzluğu ifade etmektedir (O'Neil, 1981, 2008). Erkek bireylerin eril normların yarattığı beklentilerden dolayı yaşadıkları çatışmaları O'Neil (1981, 2015) dört temel boyutta ele almıştır. Bu boyutlardan birincisi, erkek bireylerin iş yaşamları ile aileleriyle kurduğu ilişki arasındaki

çatışmayı ifade etmektedir. O'Neil'e (2015) göre toplumsal olarak erkeklerden iş yaşamlarında başarılı olmaları beklenirken aynı zamanda aile içindeki sorumluluklarını da yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda, eril normlara önem veren erkeklerin iş yaşamı ile aile ilişkileri arasında denge kurma zorundalığı hissetmeleri, içsel çatışmalar yaşamalarına neden olabilmektedir. O'Neil (2008) ikinci ve üçüncü boyutlarda ise duygusal kısıtlılığın yarattığı içsel çatışma üzerinde durmuştur. Bu kapsamda, eril normlara önem veren bireyler duygularını ifade etmekten kaçınmakta, kırılgan görünme korkusu yaşamakta ve başkalarına duygusal açıdan açılmaktan çekinmektedir. Son olarak ise O'Neil (2015) erkeklerin sürekli olarak başarılı ve güçlü olma baskısı altında olduklarını ifade etmiştir. Erkeklerin üzerindeki bu tür baskılar, onların sürekli olarak yetersizlik ve eksiklik duygularıyla baş etmelerine yol açmaktadır. Sonuç olarak, geleneksel erkeklik normları, erkeklerden güçlü, rekabetçi, bağımsız ve duygularını kontrol altında tutan bireyler olmasını beklemektedir. Bu tür beklentilerin de bireyin duygusal deneyimlerini bastırmasına, kişilerarası ilişkilerde sorunlar yaşamasına ve iş-aile yaşamında çatışmalar yaşamasına neden olduğu ifade edilebilir (O'Neil vd., 1995).

2.2.2. Erkek Cinsiyet Rolü Stresi (Masculine Gender Role Stress)

Eisler ve Skidmore (1987) tarafından geliştirilen erkek cinsiyet rolü stresi kavramı, erkeklerin geleneksel eril normlara uymakta güçlük çektiklerinde yaşadıkları psikolojik gerilimi ifade etmektedir. Erkek cinsiyet rolü stresinin temelinde, fiziksel güç ve dayanıklılık beklentisi, duyguların ifade edilmesindeki sınırlamalar, kadınlara karşı üstünlük kurma zorunluluğu, entelektüel başarı ve statü kaygısı gibi çeşitli baskılar bulunmaktadır (Eisler ve Skidmore, 1987). Alanyazında, erkek cinsiyet rolü stresinin, bireylerin psikolojik ve sosyal işlevselliği üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu bildiren tutarlı araştırma bulguları bulunmaktadır. Örneğin, erkek cinsiyet rolü stresi yaşayan bireylerin daha düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları görülmektedir (Liu vd., 2024; Upenieks vd., 2024). Bununla birlikte, erkek cinsiyet rolü stresiyle baş etmekte güçlük yaşayan erkeklerin depresyon, kaygı ve öfke düzeylerinde (Kantar ve Yalçın, 2023) artış yaşadığı bilinmektedir. Artan cinsiyet rolü stresi düzeyleri madde bağımlılığı ve saldırganlık gibi problemli davranışlarla da ilişkilendirilmiştir (Jakupcak vd., 2002).

Bu bağlamda erkek cinsiyet rolü stresinin psikolojik sağlığı ve sosyal ilişkileri açıklamada önemli bir kavram olduğu ifade edilebilir.

2.2.3. Erkek Cinsiyet Rolü Gerilimi (Gender Role Strain)

Erkek cinsiyet rolü gerilimi, erkeklerin toplum tarafından belirlenen maskülen normlara uyum sağlama sürecinde yaşadıkları psikolojik baskı, stres ve içsel çatışmaları ifade etmektedir (Levant ve Powell, 2017; Pleck, 1981). Pleck'in (1995) geliştirdiği bu kavrama göre, geleneksel erkeklik rolleri çoğunlukla katı, gerçekçi olmayan ve esneklikten yoksun beklentileri içermektedir. Bu beklentiler, erkeklerin benlik algıları ile toplumun dayattığı ideal erkeklik imajı arasında gerilim yaratmaktadır (Levant, 2011; O'Neil, 2015). Cinsiyet rolü gerilimi, ergenlik sonrası kimlik arayışının sürdüğü "beliren yetişkinlik" döneminde, olumsuz davranışlarla (örneğin, madde kullanımı ve riskli cinsel davranışlar) beraber ortaya çıkabilmektedir (Levant, 2022). Örneğin, üniversite dönemi gibi yeni sosyal ve akademik ortamlarda bulunan genç erkekler, cinsiyet rolü gerilimini daha yoğun biçimde yaşamaktadırlar (Yu vd., 2025). Bununla birlikte, geleneksel maskülen normlara sıkı biçimde bağlı kalmanın psikolojik sağlık açısından olumsuz olduğu tutarlı bir şekilde geçmiş araştırmalarda bildirilmiştir (Esteban-Gonzalo vd., 2020). Sonuç olarak, erkeklerin yaşadığı depresyon, kaygı bozuklukları ve düşük yaşam doyumu gibi psikolojik sorunları ele alan geçmiş araştırmalarda cinsiyet rolü gerilimi yapısı sıklıkla kullanılmıştır (O'Neil, 2008).

2.2.4. Hegemonik Erkeklik

Hegemonik erkeklik kavramı, erkeklik çalışmalarında en yaygın kullanılan teorik çerçevelerden biridir. Bu kavram, ilk kez Connell (1995) tarafından tanımlanmış ve yıllar sonra Connell ve Messerschmidt (2005) tarafından ayrıntılı olarak yeniden ifade edilmiştir. Hegemonik erkeklik, belirli bir kültürel ve tarihsel bağlamda ideal olarak kabul edilen, toplumda egemen konuma yerleştirilen ve normatif bir referans hâline getirilen erkeklik biçimini ifade etmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Başka bir deyişle, toplumun "ideal erkek" olarak tanımladığı, değer verdiği ve sürekli yeniden ürettiği erkeklik türüdür. Fiziksel güç, rekabetçilik, ekonomik başarı, duygusal kontrol ve heteroseksüel normlara uygunluk, hegemonik erkekliğin temel bileşenlerini

oluşturmaktadır (Kimmel, 1994). Hegemonik erkeklik kavramı ile idealize edilen erkeklik formuna uymayan bireyler toplum tarafından marjinalleştirilmekte veya dışlanmaktadır. Dolayısıyla, hegemonik erkeklik yalnızca kadınlar üzerinde değil, aynı zamanda farklı erkeklik biçimlerini benimseyen erkekler üzerinde de baskıcı bir sosyal yapı olarak işlev görebilmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Sonuç olarak, hegemonik erkeklik kavramı tek bir erkeklikten ziyade birden çok erkekliğin mevcut olduğuna dair güçlü bir anlayış getirebileceği ifade edilebilir.

2.2.5. Eril Normlara Uygunluk (Conformity to Masculine Norms)

Bireyin toplum tarafından erkeklere atfedilen cinsiyet rollerini içselleştirme düzeyi eril normlara uygunluk olarak tanımlanmaktadır (Parent ve Moradi, 2011). Eril normlar ise toplumun erkeklerden beklediği sosyal ve kültürel standartlara karşılık gelmektedir (Mahalik vd., 2003). Bu normlara rekabetçilik, duygusal kontrol, risk alma, kadınlar üzerinde güç kurma, bağımsızlık, şiddet eğilimi, kazanma arzusu ve iş önceliği gibi faktörler örnek olarak verilebilir (Mahalik vd., 2003; Parent ve Moradi, 2011).

Eril normlara yüksek düzeyde bağlılık, erkeklerin sosyal işlevselliği ve psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Wong ve diğerlerinin (2017) gerçekleştirdiği meta-analiz çalışması, eril normların psikolojik sağlıkla genel olarak negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Benzer biçimde, Seidler ve diğerleri (2016) tarafından yazılan sistematik derlemede ise eril normlara yönelik bağlılık düzeylerinin artışı ile depresif belirtilerdeki artış arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur (Seidler vd., 2016). Buna ek olarak, Herreen ve diğerleri de (2021) maskülen normlara bağlı kalmanın depresyon riskini artırarak ileri yaş gruplarında bu etkinin daha belirgin olduğunu elde etmişlerdir (Herreen vd., 2021).

Sonuç olarak, eril normlara uygunluk kavramı, erkeklerin psikolojik sağlıkları ve sosyal ilişkilerindeki sorunların anlaşılmasında önemli bir teorik ve pratik çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte, bu alanda yapılan araştırmalar eril normların olumsuz sonuçlarına dikkat çekmekte ve maskülen normların esnetilmesini amaçlayan müdahalelerin geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bir sonraki bölümde erkeklik normlarının içselleştirilme süreci biyopsikososyokültürel yaklaşımlar kullanılarak çok boyutlu bir perspektifle sunulmaktadır.

2.3. Erkekliğin İçselleştirilmesi: Sosyal-İnşacı Bir Perspektifle Cinsiyet Rolü Sosyalizasyonuna Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Cinsiyet, bireylerin yaşamını biçimlendiren temel sosyal kategorilerden biridir. Bir bebeğin dünyaya gelişinden sonra, sağlık durumunun ardından genellikle ilk merak edilen konu bebeğin cinsiyetidir. Ebeveynler, bebeğin kız ya da erkek oluşuna göre isim seçmekte, kıyafetlerini, oyuncaklarını ve hatta saç stilini bile buna göre belirlemektedir. Bebek büyüdükçe toplumsallaşma süreci içerisinde kendi cinsiyet kimliğine yönelik rolleri, beklentileri ve davranış kalıplarını içselleştirmeye başlamaktadır. Bu doktora tezinde de erkeklik kavramı, biyolojik bir kategoriden öte, toplumsal koşullar içinde inşa edilen sosyal bir kategori olarak ele alınmaktadır. Diğer bir deyişle, bu doktora tezinde erkeklik, toplumun değerleri, beklentileri ve normları çerçevesinde şekillenen sosyal-inşacı bir perspektiften incelenmektedir. Bu kapsamda erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarını içselleştirme süreçleri, sosyal-bilişsel, gruplararası ve bağlamsal yaklaşımlar temelinde ele alınmıştır. Aktarılan üç yaklaşımın ayrı başlıklar altında sunulmasının amacı, her bir yaklaşımın sağladığı teorik açıklamaları net bir biçimde ortaya koymaktır. Böylelikle, erkeklik kavramının oluşumu ve davranışlara yansıması sürecindeki farklı boyutlar, daha sistematik ve bütüncül bir perspektifle incelenmeye çalışılmıştır.

2.3.1. Bilişsel ve Sosyal-Bilişsel Yaklaşımlar

Bilişsel ve sosyal bilişsel yaklaşımlar, bireylerin zihinsel süreçlerine ve sosyal çevresiyle etkileşimlerine odaklanmaktadır. Bu bölümde, erkeklik normlarının içselleştirilmesinde öne çıkan Sosyal Bilişsel Kuram (Bandura, 1986) ve Cinsiyet Şeması Kuramı (Bem, 1981) temel alınarak erkek çocukların cinsiyet rolleriyle ilgili davranışları neden ve nasıl benimsediği incelenmiştir.

2.3.1.1. Sosyal Bilişsel Kuram. Albert Bandura tarafından 1970'li yıllarda geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı, klasik davranışçı kuramın aksine, öğrenmenin büyük ölçüde sosyal etkileşim ve gözlemsel öğrenme yoluyla gerçekleştiğini savunmaktadır (Bandura, 1977). Kurama göre bireyler, çevrelerindeki diğer kişileri ve davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek uygun buldukları davranışları taklit etmekte ve zamanla içselleştirmektedirler (Bandura, 1986). Bandura daha sonra kuramını genişleterek bilişsel süreçleri de içeren Sosyal Bilişsel Kuramı oluşturmuştur. Sosyal

Bilişsel Kuram birey, çevre ve davranış arasındaki karşılıklı belirleyicilik ilkesini vurgulamaktadır. Karşılıklı belirleyicilik ilkesine göre bireyin davranışları sadece çevresel faktörlerle değil; aynı zamanda inançları, beklentileri ve psikolojik ihtiyaçları yoluyla da belirlenebilmektedir (Bussey ve Bandura, 1999).

Sosyal-bilişsel yaklaşım gözlemsel öğrenme, aktif deneyim ve doğrudan öğretim kavramlarıyla öğrenmenin üç temel yolunu açıklayabilmektedir. Gözlemsel öğrenme, bireyin çevresinde bulunan rol modellerin davranışlarını gözlemleyerek kendi davranışlarını şekillendirmesini ifade etmektedir. Aktif deneyim ise bireyin bizzat kendisinin ilgili davranışı sergileyip sonrasında çevresinden aldığı geri bildirimlere göre davranışını pekiştirme veya değiştirme sürecine karşılık gelmektedir (Szota vd., 2024). Doğrudan öğretim ise çevredeki rol model kişilerin bireye belirli davranışları nasıl gerçekleştireceği konusunda açık rehberlik sunmasıyla gerçekleşmektedir (Bandura, 1997).

Cinsiyet rolü sosyalizasyonu sürecinde, sosyal-bilişsel yaklaşımın açıklayıcı gücünün oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. Bu kurama göre erkek çocuklar, toplumda değer gören maskülen rolleri sosyal ortamlar (aile, okul, arkadaş grupları ve medya) aracılığıyla gözlemler, modeller ve zamanla içselleştirirler. Çocuklar bu davranışları taklit ederken çevrelerinden alacakları tepkileri ve onayı beklerler (Espelage vd., 2018). Örneğin, büyüdüğü aile içerisinde ebeveynlerinin iletişim tarzı ve çatışma çözme yöntemlerini gözlemleyen bir çocuk, zamanla erkek bireyler için agresif ve saldırgan tutumların sosyal açıdan kabul edilebilir olduğunu içselleştirebilir. Okul, park veya mahalle gibi sosyal ortamlarda saldırgan davranan akranlarının dışlanmadığını, hatta daha popüler olduğunu gören çocuklar için saldırgan davranışlar dolaylı olarak pekişebilir. Türkiye toplumunda futbol gibi spor aktivitelerinde erkek çocukların rekabetçi, baskın ve kontrol edici davranışlar sergilediklerinde çevrelerinden sıklıkla olumlu pekiştirmeler almaları bu sürecin somut bir örneği olarak verilebilir (Kantar ve Yalçın, 2023; Sakallı-Uğurlu ve Türkoğlu, 2019). Bununla birlikte, popüler Türk dizilerinde güçlü, duygularını bastıran, kontrollü ve rekabetçi erkek karakterlerin idealize edilmesi, erkek çocukların bu davranışları taklit ederek benimsemelerini teşvik edebilmektedir. Tüm bunlara ek olarak, Sosyal-Bilişsel Kuram bireyin davranışlarının sosyal çevresiyle bir etkileşim içerisinde geliştiğini ileri sürdüğünden daha sağlıklı erkeklik modellerinin geliştirilmesinde kurama ait kavramların önemli bir yol gösterici olarak kullanılabileceği ifade edilebilir. Bu konudaki ilgili literatür ilerleyen bölümlerde sunulmuştur.

2.3.1.2. Cinsiyet Şeması Kuramı. Sandra Bem (1981) tarafından geliştirilen Cinsiyet Şeması Kuramı, bireylerin cinsiyet rollerini öğrenme ve içselleştirme süreçlerini bilişsel yapılar aracılığıyla açıklamaktadır. Kuram, cinsiyet rollerinin yalnızca dışsal pekiştirme veya taklit yoluyla değil, bireyin aktif bilişsel süreçleri sonucunda oluştuğunu savunmaktadır (Martin ve Halverson, 1981). Kurama göre çocuklar, kültürel çevrelerinden aldıkları bilgileri cinsiyet şemaları içinde organize ederek kendi cinsiyetleriyle ilgili davranışları benimsemektedirler (Martin ve Ruble, 2004). Kuramın temel kavramlarından biri olan "cinsiyet şeması", bireyin cinsiyetine dair normları, tutumları ve kalıpyargıları içeren zihinsel referans çerçevelerine karşılık gelmektedir. Cinsiyet şeması yoluyla çocuklar hangi davranışların erkeklikle uyumlu olduğunu algılayabilmekte ve bu bilgileri kendi kimliklerine entegre edebilmektedirler (Starr ve Zurbriggen, 2017). Buna karşılık, bireyin toplum tarafından cinsiyetine atfedilen şemalara uygun olarak davranmaması ise bilişsel dengesizlik yarattığı ifade edilebilir. Bu nedenle, kurama göre sosyalizasyon sürecinde bilişsel tutarlılığın sağlanabilmesi için birey cinsiyetine karşılık gelen kurallar ve davranış biçimlerine göre kendini düzenlemektedir. Örneğin dominant, baskın ve duygusal zayıflıktan arınmış olması gerektiği yönünde toplumsallaşan bir bireyin; izleyeceği filmler, oynayacağı oyunlar, iletişim tarzı ve kıyafet seçimi de bu normlara uygun şekilde şekillenebilir ve kuram kapsamında bu yorum yapılabilir. Sonuç olarak Cinsiyet Şeması Kuramı erkeklik rollerine dair kuralların, beklentilerin ve normların bilişsel olarak nasıl içselleştirildiğine dair aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Bununla birlikte kuram, katı cinsiyet rollerine ilişkin kuralların nasıl esnek ve uyumlu bilişlerle değiştirilebileceğine dair açıklayıcı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu konudaki ilgili literatür ilerleyen bölümlerde sunulmuştur.

2.3.2. Birey-Grup Dinamiği ve Gruplararası Etkileşimi Temel Alan Yaklaşımlar

Bireyin cinsiyet rolü sosyalizasyonunda içerisinde bulunduğu grubun dinamiklerini ele alan yaklaşımların incelenmesi önem arz etmektedir. Bu yaklaşımlara göre, bireyler ait oldukları grupların sosyal normlarını benimseyerek grup üyeliğinin sağladığı sosyal kimliği ve aidiyet duygusunu korumaya çalışır. Bu bölümde, bireylerin cinsiyet rollerini içselleştirme süreçleri, Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979; Turner, 1985) ve Sosyal Rol Kuramı (Eagly, 1987) perspektiflerinden incelenmiştir.

2.3.2.1. Sosyal Rol Kuramı. Sosyal Rol Kuramı, bireyin kendi kişisel özelliklerinden ziyade davranışlarının toplum tarafından belirlenen rol ve beklentilere göre şekillendiğini savunmaktadır (Eagly, 1987). Kurama göre, bireyin kalıtsal ya da karakteristik niteliklerinden çok toplumda var olan genel kanıya göre ideal tiplemelerin ya da beklentilerin kişilerin görüş ve davranışlarını yönlendirdiği ileri sürülmektedir (Eagly ve Wood, 2012). Diğer bir deyişle, bireyler içerisinde bulundukları grubun kadın ve erkek olmaya yüklediği beklentilerin gerekliliklerini sosyal bağlam içerisinde yerine getirmektedirler (Eagly ve Sczesny, 2019). Bu konuda, geleneksel olarak kız çocuklarına oyuncak bebeklerle oynayan ve daha nazik roller biçilirken erkeklere ise güçlü ve sportif olmalarını gerektiren roller yüklenmesi örnek olarak verilebilir.

Başka bir örnek olarak ise, Türkiye'de yeni nesil dijital platformlarda yayınlanan popüler içeriklerde sıklıkla "güçlü, zengin ve karizmatik erkek" imajı öne çıkarılmaktadır. Dijital ortamda sunulan bu tür rol modeller, erkek çocukların sosyalizasyon sürecinde hangi davranışları benimseyecekleri konusunda yönlendirici bir rol oynayabilmektedir. Örneğin, Batu (2024) dijital ortamdaki diyet temalı görsel içeriklerde kadın imajını incelemiş ve bulguları Sosyal Rol Kuramı ışığında yorumlamıştır. Çalışmada, çevrimiçi görsellerde yer alan kadın figürlerinin tamamının zayıf, güler yüzlü ve belirli kalıplara uygun şekilde sunulduğu görülmüştür. Örneğin, hiçbir görselde kilolu bir kadın yer almamıştır ve kadınlar genellikle günlük kıyafetlerle gülümserken gösterilmiştir. Batu (2024) toplumsal cinsiyet rolleriyle tutarlı bu temsil kalıplarının**,** kadına atfedilen geleneksel rollerin dijital medyada da sürdüğüne işaret ettiğini vurgulamıştır. Başka bir örnek olarak, Tähkä ve diğerleri (2024) 910 genç erkeklerle yürüttükleri tematik söylem analizi çalışmalarında anaakım medyanın genç erkeklerin kendilik algılarını olumsuz yönde etkileyebileceklerini elde etmişlerdir.

Sonuç olarak Sosyal Rol Kuramı'na göre, bireyler toplumun kadın ve erkeklere atfettiği kalıp yargıları ve rollerle ilgili beklentileri içselleştirmekte ve bu beklentilere uygun davranmaktadır. Bu durum, katı cinsiyet rollerinin bireylerin psikososyal sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini artırmaktadır. Dolayısıyla eğitim, medya, dijital platformlar ve psikolojik destek hizmetlerinde cinsiyet rollerine ilişkin farkındalığın artırılması ve esnek alternatiflerin teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. İlerleyen bölümlerde bu konudaki ilgili literatür sunulmuştur.

2.3.2.2. Sosyal Kimlik Kuramı. Sosyal Kimlik Kuramı (SKK), bireylerin tutum ve davranışlarının ait oldukları sosyal gruplar içerisinde şekillendiğini öne süren bir sosyal psikoloji yaklaşımıdır (Tajfel ve Turner, 1979). Henri Tajfel tarafından geliştirilen ve John Turner'ın katkılarıyla genişletilen kurama göre bireyler, kimliklerini, kişisel özelliklerinin yanı sıra ait oldukları grupların özellikleri üzerinden tanımlarlar (Hogg, 2016). Başka bir ifadeyle birey, etnik köken, cinsiyet, milliyet gibi sosyal gruplara aidiyet duygusu geliştirerek sosyal kimliğini oluşturmaktadır (Turner ve Reynolds, 2012). SKK'nın temel varsayımı, insanların sosyal dünyayı "biz" (iç grup) ve "onlar" (dış grup) şeklinde algılamasıdır. İç grup, bireyin ait olduğu ve benzerlik hissettiği grup iken; dış grup bireyin kendini ait hissetmediği grupları ifade etmektedir (Abrams ve Hogg, 2010). Bu ayrım, bireyin ait olduğu gruba dair olumlu algısını pekiştirerek benlik saygısını artırma işlevi görmektedir (Kantar ve Yalçın, 2023; Turner ve Reynolds, 2012).

John Turner'ın (1982, 1985) geliştirdiği Kendini Kategorizasyon Kuramı da sosyal kategorizasyon süreçlerine odaklanarak bireylerin grup kimliklerini benimseme nedenlerini açıklamaktadır (Turner ve Reynolds, 2012). Sosyal kategorizasyon, bireylerin sosyal çevrelerini belirli gruplara ayırarak anlamlandırma sürecidir (Turner, 1985). Kurama göre bireyler, ait oldukları grubun normlarına uygun davranarak sosyal kimliklerini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Turner, 1982). Bununla birlikte, birey grup normlarından sapma durumunda dışlanma veya statü kaybı endişesi yaşayabilmektedir (Terry vd., 2000). Örneğin, erkeklerin geleneksel maskülen davranışları benimsemesinin nedenlerinden biri de grup içindeki statünün korunması ve grup normlarına uyma ihtiyacından kaynaklıdır (Kantar ve Yalçın, 2023). Daha açık bir deyişle, iç grup üyeleri birbirine benzer görülürken; dış grup üyeleri farklı ve tehdit edici algılanabilir. Bu durum, özellikle grup kimliğinin tehdit altında algılandığı durumlarda agresif ve saldırgan davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Benzer şekilde, erkeklik tehdidi yaşadığını hisseden erkeklerin daha çok agresif tepkiler verebildiğini ortaya koyan çalışmalara rastlanılmaktadır (Leone ve Parrott, 2019; Reicher vd., 2008).

Türkçe alanyazınında yer alan güncel bulgular da sosyal kimlik ile saldırganlık arasında benzer bir ilişki rapor etmektedirler. Örneğin, Akgün (2019) erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin gerekliliklerini dışsal motivasyonlar nedeniyle yerine getirmelerini psikolojik sıkıntıyla ilişkilendirmiştir. Arkonaç ve Kozcu (2020) ise sosyal kimlik tehdidi yaşayan çocukların saldırgan tepkilerinde artış yaşandığını belirtmiştir. Son olarak Ayral ve Karacan (2022) ile Özkazanç ve Yetiş (2016) erkek egemen kültürün meşrulaştırılmasının erkek şiddetini teşvik edebildiğini ileri sürmüşlerdir. Özetle, Sosyal

Kimlik Kuramının erkek saldırganlığını açıklamada etkili bir teorik çerçeve sunabileceği ifade edilebilir. Bununla birlikte, kuramın bireysel farklılıkları göz ardı etmesi (Hornsey, 2008; Postmes ve Jetten, 2006; Reicher vd., 2008) kurama getirilen eleştiriler arasındadır. İlerleyen bölümlerde çoklu katmanlı ilişkilerin nasıl bir rol alabileceği sistem kuramları yoluyla sunulmuştur.

2.3.3. Sistem Kuramları

Erkekliğin tarihsel, kültürel, politik, sosyal ve bireysel açılardan çok boyutlu bir yapıya sahip olması nedeniyle erkeklik normlarının açıklanmasında sistem kuramlarının önemli bir yeri bulunduğu ifade edilebilir. Daha açık bir deyişle, sistem kuramları bireylerin davranışlarını birbiriyle etkileşim hâlinde bulunan çoklu faktörlerle ele aldığından, erkekliğin anlaşılmasında güçlü bir bakış açısı sunabileceği düşünülmektedir. Bu bölümde, Biyoekolojik Sistem Kuramının temel kavramları ve tanımı sunulmuş ve araştırmanın problem durumunun açıklanmasında kuramdan faydanılmıştır.

2.3.3.1. Biyoekolojik Sistem Kuramı. Biyoekolojik Sistem Kuramı, bireyin gelişimini çevresindeki sistemlerle karşılıklı etkileşimler temelinde açıklayan bir kuramsal çerçevedir (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner ve Morris, 2006). Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen bu kurama göre, bireyin davranışları içerisinde bulunduğu çevreler ile çok katmanlı ve karşılıklı bir etkileşim sonucu şekillenmektedir. Başka bir deyişle, birey yaşamı boyunca yalnızca bireysel özelliklerinden değil; aile, okul, akran grupları, toplum ve kültürel normlar gibi farklı çevresel faktörlerden de etkilenmektedir (Bronfenbrenner, 1994). Kuram, bireyin gelişimini mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere beş temel sistem üzerinden açıklamaktadır.

Ekolojik Sistem Kuramı'nın ilk katmanı olan mikrosistem, bireyin günlük yaşamında doğrudan ilişki içinde bulunduğu en yakın çevresini kapsamaktadır. Bu sistemde birey, aile üyeleri, arkadaşları, romantik partnerleri ve öğretmenleri gibi birebir ilişki kurduğu kişilerle etkileşime geçmektedir (Sheng, 2020, 2023). Kurama göre, erken dönem yaşantıları bireylerin ileri yaşam evrelerinde görülen saldırgan ve şiddet içerikli davranışları üzerinde etkili bir rol üstlenebilir. Örneğin, ev içinde şiddete tanıklık eden veya doğrudan şiddete maruz kalan erkek çocuklar, agresif davranmayı sorun çözmenin

doğal bir yolu olarak algılamaya başlayabilirler (Gao vd., 2025). Bu kapsamda yapılan çeşitli çalışmalar, çocukluk ve ergenlikte maruz kalınan olumsuz aile ortamlarının, yetişkinlikte şiddet içeren davranışlara eğilimi artırdığını ortaya koymaktadır. Örneğin, Goncy ve diğerleri (2021) tarafından 94 farklı çalışma grubundan elde edilen bir meta-analiz çalışmasının bulgularına göre, ebevenlerinden şiddet gören çocukların yetişkinlik döneminde partnerlerine yönelik agresif davranışlar sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Benzer şekilde, aile üyeleri arasında şiddete tanıklık eden çocukların ebeveynlerine yönelik saldırgan davranışları da artmaktadır (Calvete vd., 2015). Bununla birlikte, çocukluk yaşantılarında aile içi şiddete maruz kalan bireylerin erken yetişkinlik döneminde agresif davranma ve suça karışma olasılıklarının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Calvete vd., 2015; Cao, 2025; Farrington, 1989; Ha vd., 2021). Akran grupları da mikrosistem içinde erkeklerin davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Örneğin, arkadaş gruplarında teşvik edilen ya da onaylanan saldırgan ve rekabetçi davranışlar, genç erkeklerin şiddet içeren davranışları benimsemesine neden olabilir (Espelage, 2014). Romantik ilişkiler de erkeklerin saldırgan davranışlarını etkileyen bir diğer mikrosistem unsuru olarak düşünülebilir. Closson ve diğerlerine (2025) göre, romantik ilişkilerdeki çatışmaların sık yaşanması ve şiddetin normal kabul edilmesi, erkeklerin saldırgan davranışlarını sürdürmesini kolaylaştırmaktadır. Araştırmacılara göre, erkeklerin öfkeli ve saldırgan tepkilerinin toplum tarafından erkekliğin bir parçası olarak görülmesi, yakın partner şiddetini destekleyen önemli faktörlerden biridir (Closson vd., 2025).

Ekolojik Sistem Kuramı'nın ikinci katmanı olan mezosistem, bireyin içinde yer aldığı farklı mikrosistemlerin birbiriyle olan etkileşimlerini kapsamaktadır (Espelage, 2014). Bu sistem, bireyin yakın çevresinin birbiriyle olan etkileşimleri sonucu oluşan bağlama karşılık gelmektedir. Flynn ve Mathias (2023) şiddeti Ekolojik Kuram yoluyla açıkladıkları çalışmalarında, ev ortamında şiddete tanık olan erkeklerin, akranları arasında da benzer saldırgan davranışları sergileyebileceğine dikkat çekmişlerdir. Daha açık bir deyişle, hem aile ortamında hem de akranları arasında saldırgan davranışlarına pekiştirici geribildirimler alarak toplumsallaşan bir bireyin saldırganca tutum ve davranışları doğal bir davranış biçimi olarak yorumlaması olasıdır. Bireyin bu tür saldırganca davranışları okul yönetimi veya ilgili otoriter tarafından pasif bir tutumla ya da yetersiz bir müdahaleyle karşılık bulur ise agresif davranışlar mezosistemde statü elde etmenin ve popülerlik kazanmanın bir yolu olarak da görülebilmektedir (Shen-Miller vd., 2013). Başka benzer bir araştırma örneği olarak Jewkes ve diğerlerinin (2015) çalışması,

cinsiyet eşitsizliğinin ve erkek egemen kültürel yapıların erkeklerin kadına yönelik şiddet davranışlarını artırdığını bulmuşlardır.

Ekolojik Sistem Kuramı'nın üçüncü katmanı olan ekzosistem, bireyin doğrudan temas etmediği ancak bireyin yaşantısını dolaylı yollardan etkileyebilecek çevresel unsurları içermektedir. Bu sistem içerisinde yer alan medya, kurumsal politikalar, eğitim ve sosyal hizmetler gibi faktörler bireylerin davranışlarını dolaylı bir biçimde etkileyebilmektedir. Örneğin son yıllarda yapılan araştırmalar (Ging, 2019, O'Malley vd., 2022), erkeklik kimliğinin yalnızca geleneksel toplumsal kurumlar (örneğin aile, okul, askerlik) yoluyla değil, aynı zamanda dijital mecralar (örneğin, Netflix, Instagram, X) aracılığıyla da biçimlendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, "manosphere[1]" olarak adlandırılan çevrimiçi erkeklik ağları, heteroseksist, hiyerarşik ve çoğu zaman mizojinist[2] bir erkeklik modelini yeniden üretmekte; özellikle genç erkekler arasında cinsiyetçi radikalleşmeyi teşvik etmektedir. Bu konuda yapılmış dijital içerikler incelendiğinde Netflix yapımı *Adolescence* (2024) dizisinin dikkat çektiği görülmektedir. Dizide 13 yaşındaki Jamie Miller karakteri, okul ortamında "incel[3]" kimliğiyle damgalanmakta, sosyal olarak dışlanmakta ve ailesi tarafından duygusal olarak ihmal edilmektedir. Bu tür zorlantılı durumlar, Jamie'nin dijital ortamda manosphere içeriklerine maruz kalmasıyla birleşmekte ve karakter, kadınlara yönelik düşmanlık ve güç temelli şiddet söylemlerini içselleştirmeye başlamaktadır. Bu örnek, medyanın yalnızca toplumsal cinsiyet temsilleriyle değil, aynı zamanda dijital kültürün genç erkek kimliğini nasıl şekillendirdiğiyle ilgili çözümleyici bir araç olarak kullanılabileceğini gösterebilmektedir.

Ekolojik Sistem Kuramı'nın dördüncü katmanı olan makrosistem, toplumun kültürel değerlerini, inançlarını, normlarını ve ideolojik yapısını içermektedir (Bronfenbrenner, 1979). Diğer bir deyişle bu sistem, bireyin içerisinde bulunduğu toplumsal düzenin görünmeyen ama belirleyici çerçevesini, yani "akvaryumun kabını" temsil etmektedir. Makrosistem, diğer tüm sistem katmanlarını (mikrosistem, mezosistem, eksosistem) dolaylı biçimde etkileyerek bireyin gelişimsel süreçlerini yönlendirir. Örneğin, bir gencin okulda yaşadığı dışlanma (mikrosistem) ya da ailesinin

[1] Manosfer, erkeklik ve toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair çevrim içi erkek merkezli söylem ve toplulukları ifade eden dijital bir altkültürdür.

[2] Mizojinizm, kadınlara yönelik nefret, küçümseme veya önyargılı tutumları ifade eden toplumsal bir tutum ya da inanç sistemidir.

[3] İncel gruplar, istemsiz bekârlık yaşayan erkeklerin oluşturduğu, sıklıkla kadınlara yönelik öfke ve dışlayıcı söylemler barındıran topluluklardır.

medya içeriklerine dair rehberlik yapmaması (ekzosistem), toplumsal düzeyde erkekliğe atfedilen anlamlarla birleştiğinde, genç birey benlik kurgusunda cinsiyetçi ve şiddet içerikli eğilimleri içselleştirebilir. Bu durum, bireysel davranışların yalnızca psikolojik veya ilişkisel düzeyde değil, kültürel ve ideolojik düzeyde de çözümlemeye tabi tutulması gerektiğine dair ihtiyacı resmektedir.

Sonuç olarak, aktarılanlar ışığında, kuramın erkeklik rollerinin sosyal olarak nasıl inşa edildiğine dair açıklayıcı bir bakış açısı sunabileceği ifade edilebilir. Kuramın en güçlü yönü, bireyin davranışlarını kişisel faktörlerin ötesinde aile, okul, medya ve kültür gibi çok katmanlı bir şekilde ele alabilmesidir. Diğer bir güçlü yönü ise, bu katmanlar arasındaki etkileşimleri göz önünde bulundurabilmesidir. Bunlara ek olarak, kuramın birtakım eksiklikleri de bulunmaktadır. İlk olarak, kuram bireysel farklılıkları göz ardı etmektedir (Vélez-Agosto vd., 2017). Örneğin, erkeklerin şiddet eğilimleri ve saldırgan davranışlarının oluşumunda psikolojik etkenler de önemli roller üstlenmektedir. Ancak Ekolojik Sistem Kuramı psikolojik faktörleri sınırlı ölçüde dikkate almaktadır. Bu durum, davranışların tam anlamıyla anlaşılmasında eksiklik yaratabilmektedir. İkinci olarak, kuramın geniş kapsamı ve karmaşık yapısı, ampirik araştırmalarda uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Tudge ve diğerleri (2009), Bronfenbrenner'in sistemlerinin karmaşıklığı nedeniyle, bazı çalışmaların kuramın tüm katmanlarını kapsamlı bir şekilde ele alamadığını ifade etmektedir. Bu durum, kuramın teorik zenginliğinin, pratik araştırma ve uygulamalara tam anlamıyla yansıtılamamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, erkeklik rollerinin içselleştirilmesi ve toplumsal olarak şekillenmesinde farklı yaklaşımlardan yararlanmanın önemli olabileceği düşünülmektedir.

2.4. Saldırganlık Eğilimi ve Erkeklik

2.4.1. Saldırganlığın Tanımı ve Türleri

Saldırganlık, başkalarına zarar verme niyetiyle gerçekleştirilen davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir (Anderson ve Bushman, 2002). Bu tanıma göre, saldırgan davranışlar fiziksel, sözel ya da dolaylı yollardan zarar verici sonuçları amaçlayan eylemleri içermektedir (Berkowitz, 1993). Pişkin'e (2002) göre saldırganlık, öfke ve şiddet gibi davranışların bir üst şemsiye kavramı olarak nitelendirilebilir. Saldırgan davranışların en ayırt edici noktalarından biri, bireyin bilerek ve isteyerek kendisine,

diğerlerine veya bir nesneye yönelik zarar verici eylemlerde bulunmasıdır. Saldırganca tutum ve davranışlar hem bireylerin psikolojik sağlığını hem de toplumsal güven ve huzuru olumsuz yönde etkilediğinden öncüllerinin ve sonuçlarının anlaşılması önem arz etmektedir.

Tablo 3

Saldırganlık Türlerinin Düşmanca ve Araçsal Saldırganlık Boyutlarınca Karşılaştırılması

Saldırganlık Türleri	Düşmanca Saldırganlık	Araçsal Saldırganlık
Fiziksel	Öfke veya intikam duygusuyla doğrudan fiziksel zarar verme. *(itme, vurma, yumruklama.)*	Bir hedefe ulaşmak için planlı ve stratejik fiziksel güç kullanımı. *(maçta rakibi sakatlayıcı hamle yapmak.)*
Sözel	Duygusal öfkeyle doğrudan zarar vermek için sözel saldırılar. *(hakaret etme, bağırma.)*	Hedefe ulaşmak için bilinçli ve planlı olarak psikolojik baskı ve sözel manipülasyon. *(rakibi tehdit ederek psikolojik üstünlük sağlamak.)*
Dolaylı (İlişkisel)	Öfkeyle yapılan sosyal dışlama ve ilişkisel zarar verme. *(öfkelenip sosyal medyada birini küçük düşürme.)*	Planlı olarak rakibin sosyal konumunu düşürmek için ilişkisel manipülasyon. *(kariyer ilerlemesini engellemek için dedikodu yaymak.)*
Pasif (Örtük)	Kızgınlık ve öfkeyle bilinçli olarak ilgisiz davranmak, yok saymak. *(tartışma sonrası bilinçli olarak iletişimi kesmek.)*	Belirli amaçlar için bilinçli ihmalkârlık veya ilgisizlik kullanmak. *(işyerinde rakibine yardımcı olmayarak ilerlemesini engellemek.)*
Cinsel	Öfke, güç gösterisi veya intikam duygusuyla cinsel saldırılar. *(reddedilmeye tepki olarak cinsel taciz.)*	Güç veya statü elde etmek amacıyla stratejik cinsel baskı veya taciz davranışları. *(işyerinde otorite sağlamak için cinsiyetçi davranışlar.)*

Tablo 3'de görüleceği üzere alanyazınında saldırganlık davranışları genel olarak düşmanca (hostile) ve araçsal (instrumental) saldırganlık olmak üzere iki temel kategoride ele alınmaktadır (Geen, 2001; Harmon-Jones ve Schutter, 2022). Düşmanca saldırganlık türünde kişinin öfkesi, kızgınlığı veya agresif tepkileri karşı tarafa doğrudan yönlendirilmektedir. Diğer bir deyişle, düşmanca saldırgan davranışlar sergileyen bir kişinin karşı tarafa vermek istediği zarar açık ve doğrudandır. Buna karşılık, araçsal saldırganlık türünde ise kişi hedefine ulaşabilmek için dolaylı bir biçimde planlanmış ve stratejik bir şekilde karşı tarafa zarar verici eylemlerde bulunur. Araçsal saldırganlık türünde doğrudan veya niyeti açıkça belli edilmiş bir saldırganlıktan ziyade ihmalkarlık, göz ardı etme veya dolaylı olarak zarar verme davranışları görülebilir. Örneğin, bir

sporcunun rakibini fiziksel olarak zayıflatmak amacıyla sert oyun sergilemesi araçsal saldırganlığa örnek olarak verilebilir (Bushman ve Anderson, 2001).

Tüm bunlara ek olarak üzerinde durulması gereken önemli bir diğer saldırganlık türü ise ilişkisel saldırganlık türüdür. İlişkisel saldırgan davranışlarda, bireyin sosyal itibarı ya da statüsü tehdit edilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2015). Örneğin, bir kişi hakkında dedikodu yaymak, sosyal olarak bireyi gruptan dışlamak bu konuda örnek olarak sunulabilir. Bunların dışında, dijital zorbalık, internet ve sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte gençler arasında yaygınlaşan; bireylerin çevrim içi ortamlarda tehdit, aşağılanma, dışlanma veya tacize uğramasıyla karakterize edilen bir saldırganlık biçimidir (Ging, 2019). Incel ve manosfer gibi çevrimiçi topluluklarda dijital saldırganlığın erkeklik normlarıyla sıkı bağlar içinde olduğu ve genç erkekler arasında giderek yaygınlaştığı görülmektedir (O'Malley vd., 2022).

Türkiye bağlamında saldırganlık davranışı üzerine yapılan araştırmalar da literatüre önemli katkılar sağlamaktadır. Örneğin Pişkin'in yıllar boyu şiddet, saldırganlık ve zorbalık üzerine yürüttüğü araştırmalarda saldırganca davranışların Türk toplumunda okul ortamında (Nazir ve Pişkin, 2015), öğretmenlerde (Pişkin vd., 2014) ve ergenlerde (Ayas ve Pişkin, 2015) yaygın olarak görüldüğü ortaya konmuştur. Yalçın (2007) ise 639 katılımcıyla yürüttüğü araştırmada ailelerinden ve arkadaşlarından sosyal destek alamayan ergenlerin saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Türk toplumunda erkek ergenler, kadınlara kıyasla hem saldırganca davranışları daha çok sergilemekte hem de bu tür davranışlara daha çok maruz kalmaktadır (Cheraghi ve Piskin, 2011). Diğer yandan, Haskan Avcı ve Yıldırım'ın (2012) Türkiye'de yaşayan ergen çalışma grubuyla yürüttükleri araştırmada, erkek ergenlerin kadınlara kıyasla şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğu elde edilmiştir. Benzer şekilde, geçmiş araştırmalar saldırganlık davranışlarının kadınlar ve erkekler arasında farklılaştığını elde etmiştir (Archer, 2004; Björkqvist, 2018; Card vd., 2008). Örneğin, erkeklerde fiziksel saldırganlık davranışları yaygın olarak görülür iken (Baillargeon vd., 2007) kadınlarda ilişkisel/dolaylı saldırganlık türü daha yaygın olarak görülmektedir. Bosson (2024) cinsiyet arasındaki saldırganca davranışlardaki bu tür farklılıkları testestoron hormonu gibi biyolojik faktörler, sosyal öğrenme ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında açıklamaktadır.

Saldırganlık eğilimi, yaş aralığı ve yaşam dönemlerine göre incelendiğinde ön ergenlikte (9-14 yaş) fiziksel saldırganlığın zirveye ulaştığı ve buna karşılık yetişkinliğe doğru ise giderek azaldığı görülmektedir (Egorova vd., 2024). Bununla birlikte öfke ve

sinirlilik hâli gibi duygusal bileşenlerin ise zaman içerisinde sabit kaldığı görülmektedir (Cao, 2025). Saldırganlığın çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle çocukluk döneminden yaşlılığa doğru bazı saldırganlık türlerinde her ne kadar düşüş görülse de saldırganca davranışların dönüşerek biçim değiştirdiği söylenebilir (Biro ve Turanovic, 2024). Bu bağlamda, saldırganlıkla mücadelede önleyici ve müdahale odaklı programların önem arz ettiği söylenebilir.

Saldırganlık eğilimine yönelik risk ve koruyucu faktörlere odaklanan önleyici ve müdahale odaklı çalışmalara hem Türkçe alanyazınında hem de uluslararası literatürde rastlanmaktadır. Örneğin, Haskan Avcı ve Yıldırım'ın (2014) 899 ergenle yürüttüğü kesitsel araştırmada, artan yalnızlık hissini ve düşük sosyal destek algısını artan şiddet eğilimleriyle ilişkilendirmişlerdir. Bununla birlikte, Tablo 4'te sunulan meta-tematik alanyazın bulguları değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerindeki saldırganlık davranışlarının cinsiyet, psikolojik iyi oluş, dijital etkileşim, kişilik özellikleri, fiziksel aktivite ve ruh sağlığı gibi çok boyutlu etkenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerde tutarlı bir biçimde fiziksel saldırganlığın, kadın öğrencilere kıyasla daha sık görüldüğü rapor edilmiştir (Yörük, 2020). Bununla birlikte erkek üniversite öğrencilerinde mutluluk, yaşam doyumu ve düzenli egzersiz gibi olumlu sağlık davranışları ise azalan saldırganlık eğilimiyle ilişkilendirilmiştir (Doğan ve Akıncı Çötok, 2020; Liu vd., 2024). Sonuç olarak, saldırganlık kavramı yalnızca bireysel ve psikolojik boyutlarla sınırlı kalmayıp sosyal, kültürel ve bağlamsal değişkenlerle de şekillenmektedir. Bu nedenle saldırganlığın türlerini ve motivasyonlarını inceleyen faktörlerin ele alınmasının önem teşkil ettiği ifade edilebilir.

Tablo 4

Saldırganlık ile Psikolojik Sağlık Çıktıları Arasında Meta-Tematik Bir Gözden Geçirme

Tema	Yazar(lar) ve Yıl	Kullanılan Ölçekler / Nicel Yöntem	Çalışma Grubu ve Ülke	Temel Bulgular
1. Cinsiyete Göre Saldırganlık Düzeyleri	Yörük (2020)	Buss-Perry Saldırganlık, Sürekli Öfke İfade Tarzı	238 öğrenci (%52 erkek), yaş ort. 19.7, Türkiye	Erkek öğrencilerde kadınlara kıyasla fiziksel saldırganlık anlamlı şekilde daha yüksektir.
	Vuelvas-Olmos vd. (2023)	Buss-Perry, Uyku Kalitesi, Mental Sağlık, DASS-21	935 öğrenci (584 kadın, 351 erkek), yaş ort. 24.2, Meksika	Erkek öğrenciler daha yüksek saldırganlık bildirirken kadınlar ise daha fazla psikolojik sıkıntı bildirmişlerdir.
2. Psikolojik İyi Oluş ve Saldırganlık	Doğan ve Akıncı Çötok (2020)	Oxford Mutluluk, Buss-Perry Saldırganlık	621 öğrenci (312 erkek, 306 kadın), yaş ort. 21.7, Türkiye	Mutluluk düzeyi yüksek olan öğrencilerde saldırganlık daha düşüktür.
	Liu vd. (2024)	Egzersiz, Yaşam Tatmini, Anlamlı Yaşam, Depresyon, Saldırganlık	1596 öğrenci (643 erkek, 953 kadın), yaş ort. 20.2, Çin	Egzersiz, yaşam doyumu ve anlamlı yaşam saldırganlığı dolaylı olarak azaltır.
3. Dijital Ortam ve Saldırganlık	Yıldırım ve Yazgan (2022)	Buss-Perry Saldırganlık, Siber Zorbalık ve Mağduriyet	409 öğrenci (257 erkek, 152 kadın), yaş ort. 22, Türkiye	Saldırganlık ile siber zorbalık arasında pozitif ilişki saptanmıştır.
	Karaoğlan Yılmaz vd. (2023)	UCLA Yalnızlık, Buss-Perry Saldırganlık, Akıllı Telefon Bağımlılığı	843 öğrenci (278 erkek, 565 kadın), yaş ort. 20.9, Türkiye	Yalnızlık, saldırganlık ve dijital bağımlılık anlamlı biçimde ilişkilidir.
4. Karanlık Kişilik Özellikleri ve İlişkisel Saldırganlık	Karaaslan ve Gizir (2021)	İlişkisel Saldırganlık, Karanlık Üçlü	725 öğrenci (457 kadın, 268 erkek), yaş ort. 21.4, Türkiye	Makyavelizm ve psikopati ilişkisel saldırganlığı anlamlı düzeyde yordar.
5. Fiziksel Aktivite ve Saldırganlık	Altın (2025)	Egzersiz Bağımlılığı, Buss-Perry	976 öğrenci (611 erkek, 365 kadın), Türkiye	Egzersiz sıklığı arttıkça saldırganlık düzeyi düşer.
	Jiang (2022)	Öznel Egzersiz Deneyimi, Egzersiz Tutum, Saldırganlık	1006 öğrenci (711 erkek, 295 kadın), yaş ort. 20.2, Çin	Egzersiz yapmaya yönelik olumlu tutum azalan saldırganlıkla ilişkilidir.
6. Ruh Sağlığı Problemleriyle Birlikte Görülen Saldırganlık	Rong vd. (2025)	Saldırganlık, Mental Sağlık Anketi	18.386 ergen (8994 erkek, 9392 kadın), yaş ort. 15.3, Çin	Saldırganlık, yüksek mental sağlık problemleri ile birlikte ortaya çıkmaktadır.
	Ertesvåg ve Havik (2021)	Proaktif Saldırganlık, Mental Sağlık, Sınıf Etkileşimi	1278 öğrenci (%49,2 erkek, %50,8 kadın), yaş ort. 16–21, Norveç	Psikolojik sıkıntı ve saldırganlık sınıf içi etkileşimleri olumsuz etkilemektedir.

Not. Google Scholar üzerinden 2020 yılı sonrasında yapılan saldırganlık eğilimi ve psikolojik sağlık anahtar kelimeleriyle araştırmalar taranmıştır.

2.4.2. Saldırgan Davranışların Teorik Olarak Kavramsallaştırılması

Saldırganlık, psikolojik, sosyal, kültürel ve yapısal unsurları kapsayan çok boyutlu bir spektrumda ele alınması gereken bir olgudur. Bu bölümde, saldırgan davranışların ardında yatan bireysel psikolojik faktörler, saldırgan davranışları normalleştiren kültürel beklentiler ve saldırganlığı teşvik eden toplumsal normlar sunulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak, Genel Saldırganlık Modeli tanıtılmış ve ardından saldırganlığı teşvik eden unsurlar sunulmuştur. Bu bölümde, saldırganlığın bireysel bir mesele olmaktan çok bağlamsal unsurlarla ilişkili olduğuna dair bütüncül bir kuramsal çerçevenin sunulması amaçlanmıştır.

2.4.2.1. Genel Saldırganlık Modeli. Genel Saldırganlık Modeli, saldırgan davranışları biyolojik, bilişsel, sosyal ve psikolojik açıdan çok boyutlu bir şekilde ele almaktadır (Anderson ve Bushman, 2002; DeWall vd., 2011). Model, saldırgan davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan dışsal uyaranlardan başlayarak, bu davranışların sergilendiği ana kadar olan süreci açıklama imkânı sunmaktadır. Daha açık bir deyişle, modele göre saldırganlık süreci girdiler, içsel süreçler ve davranışsal sonuçlar olmak üzere üç temel aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama olan girdiler bölümü, bireyin kişisel özelliklerine (örneğin, saldırganlık eğilimi) ve karşılaştığı durumsal unsurlara (örneğin, provokasyon veya tehdit) karşılık gelmektedir. İkinci aşama olan içsel süreçler ise bu girdilere verilen bilişsel, duygusal ve fizyolojik tepkileri içermektedir. Son aşama ise saldırganlığın davranışsal sonucuyla ilgilenmektedir (DeWall vd., 2011).

Şekil 2'de sunulan Genel Saldırganlık Modeli'ne ilişkin kavram haritası, saldırganlığın temel yapısını esas alarak kişisel ve durumsal girdilerden başlayıp, bilişsel, duygusal ve fizyolojik süreçler aracılığıyla davranışsal sonuçlara nasıl dönüştüğünü kavramsal düzeyde ortaya koymaktadır. Modelin merkezinde yer alan düşmanca niyet atfetme eğilimi, saldırganlığın tetikleyici bilişsel mekanizması olarak kritik bir rol oynamaktadır. Genel saldırganlık modeli özellikle erkeklik normlarıyla ilişkilendirildiğinde açıklayıcı bir güç kazanmaktadır. Örneğin, erkeklik onurunun yüksek değer atfedildiği bir durumda, bir erkek öğrencinin sosyal medya üzerinden açıkça 'zayıf' ya da 'erkekliğe yakışmaz' şekilde davranmakla itham edilmesi, durumsal bir provokasyon işlevi görebilir. Modele göre, eğer bireyin kişisel özellikleri arasında yüksek

saldırganlık eğilimi, düşük duygusal düzenleme kapasitesi ve dürtüsellik gibi faktörler bulunuyor ise kişinin saldırgan bir davranış sergilemesi olasıdır (Allen vd., 2018).

Şekil 2. Saldırganlığın Genel Saldırganlık Modeli Bağlamında Kavramsal Olarak Haritalandırılması (DeWall vd., 2011)

Sonuç olarak, modelin hem bireysel hem de çevresel faktörleri dikkate alarak saldırganlığı çok boyutlu bir biçimde açıklayabildiği söylenebilir. Modelin de ileri sürdüğü biçimde, çevresel ve bağlamsal faktörlerin saldırganlık üzerindeki rolünün azımsanmayacak şekilde fazla olduğu düşünüldüğünde erkeklik normlarıyla ilişkili tehdit

algılarının bu süreçte önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bu nedenle saldırganlık, erkeklik temelli özgül teorik kavramlar çerçevesinde ilerleyen bölümlerde ele alınmıştır.

2.4.2.2. Sürüden Ayrılmak: Erkek Agresyonuna Yönelik İlgili Kavramlar. Toplumsal olarak inşa edilen bir kimlik biçimi olan erkeklik güç, kontrol ve onur kavramlarıyla yakından ilişkilidir (Kantar ve Yalçın, 2023b). Erkeklik kimliğinin tehdit altında algılandığı durumlarda saldırgan davranışlar meşru veya işlevsel bir araç işlevi görebilir. Bu bölümde, erkek agresyonunun açıklanmasında öne çıkan erkeklik onuru, kırılgan erkeklik, erkeklik protestosu kavramları ele alınmıştır. Bununla birlikte, saldırgan davranışların sergilenmesini sağlayabilecek normatif erkek aleksitimisi ve ilgili normlar sunulmuştur.

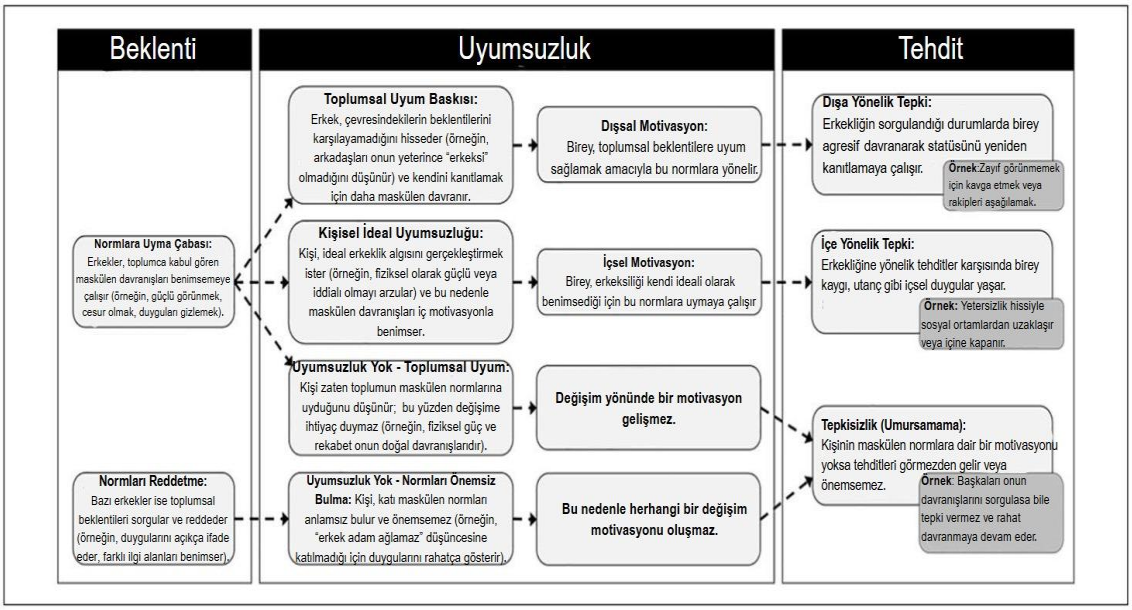
2.4.2.2.1. Erkeklik Onuru ve Onur Kültürleri Bağlamında Saldırganlık. Onur kültürleri, bireylerin sosyal itibarlarını ve kişisel saygınlıklarını koruma konusunda yüksek hassasiyet gösterdikleri kültürel yapılara karşılık gelmektedir. Bu tür kültürlerde, tehdit, aşağılama ya da hakaret gibi durumlar karşısında saldırgan davranışlar yalnızca meşru değil, aynı zamanda toplumsal olarak beklenen bir tepki hâline gelmektedir (Nisbett ve Cohen, 1996). Diğer bir deyişle, Onur kültürlerinde toplumsal statünün ve saygınlığın korunması önem arz etmektedir. Toplumsal saygınlığın tehdit edilmesi durumunda bireyin şiddet veya saldırganlık yoluyla da olsa itibarını yeniden tesis etmesi beklenmektedir.

Geçmiş araştırmalarda, Güneydoğu Avrupa, Akdeniz ve Orta Doğu ülkeleri onur kültürlerinin baskın olduğu coğrafi bölgeler arasında tanımlanmıştır. Örneğin, Vignoles ve diğerlerinin (2024) çok uluslu bir çalışma grubuyla gerçekleştirdiği çalışmada, onur değerlerinin Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde en yüksek düzeyde normatif olarak algılandığı; Türkiye'nin ise Güneydoğu Avrupa bağlamında bu değerlere sıkı biçimde bağlı olduğu saptanmıştır. Ek olarak, Cohen ve diğerleri (1996), ABD'nin güney eyaletlerinde yaşayan erkeklerin, küçük düşürülme ya da hakarete uğrama gibi tehditlere, ülkenin diğer bölgelerindeki erkeklere kıyasla daha yoğun öfke ve saldırganlık tepkileri verdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, van Osch ve diğerleri (2013), Hollanda'daki Türk kökenli bireylerin aile onurunu korumaya yönelik gerekçelerle şiddet davranışına daha fazla başvurduğunu ortaya koymuşlardır. Türkiye bağlamını içeren çalışmalarda da benzer eğilimler dikkat çekmektedir. Günsoy ve diğerleri (2020), Türkiye ile ABD'nin

farklı bölgelerini karşılaştırdıkları deneysel araştırmada, onur tehdidine maruz kalan bireylerin sosyal hedeflerini sürdürmede daha fazla zorlandıklarını ve bu durumun artan öfke, stres ve saldırganlık tepkileriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Buna ek olarak, Aslani ve diğerleri (2016) Katar, Çin ve ABD'de yürüttüğü müzakere simülasyonunda, onur kültürü içinde yer alan katılımcıların tehdit algısı yüksek durumlarda daha rekabetçi ve agresif stratejiler benimsediklerini tespit etmişlerdir. Alanyazınından aktarılan bu örnek çalışmalar bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde, onur kültürlerinde saldırganlığın yalnızca içsel bir tepki değil, aynı zamanda sosyal itibarın korunmasına yönelik stratejik bir araç olarak işlev gördüğü ileri sürülebilir (Gilbert, 2022).

Sonuç olarak, erkeklerin saldırgan davranışları, kişisel statü ve maskülen kimliği koruma amacıyla toplumsal normlar ve kültürel değerlerle iç içe geçmiş durumdadır. Onur kültürü ve erkeklik onuru, bu davranışları açıklamak için önemli bir çerçeve sunsa da tek başına yeterli değildir. Bu nedenle, erkeklerin kimliklerini tehdit altında hissettikleri bağlamlarda ortaya çıkan saldırganlık davranışlarını daha iyi anlamak için farklı teorik perspektiflere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda, erkeklik ve saldırganlık ilişkisini açıklamak üzere bir sonraki bölümde kırılgan erkeklik teorisi ele alınacaktır.

2.4.2.2.2. Kırılgan Erkeklik Teorisi. Kırılgan erkeklik teorisi (Precarious Manhood Theory), erkeklik kimliğinin sabit, kalıcı ve doğal bir durum olmadığını, aksine sürekli olarak sosyal ortamlarda kanıtlanması gereken, belirsiz ve kırılgan bir statü olduğunu öne sürmektedir (Vandello ve Bosson, 2013). Bu teoriye göre erkekler, toplumun maskülen normlarını karşılamak ve sürdürebilmek için sürekli bir sosyal baskı altında yaşamaktadırlar (Bosson ve Vandello, 2011; Bosson vd., 2021). Teori kapsamında erkekliğin kırılgan olarak nitelendirilmesi ise erkeklik statüsünün her an kaybedilebilir olmasından kaynaklanmaktadır (Mills vd., 2023). Erkekliğin bu tür bir tehdite sahip olmasını Vandello ve Bosson (2013) "zor kazanılan ancak kolay kaybedilen" olarak tanımlarken; Goldberg (2018) ise "ip üzerinde yürümekle eşdeğer" olarak tanımlamıştır. Ek olarak, Akçay (2018) ise kırılgan erkeklik teorisi bağlamında tanımlanan erkeklik tehdidine benzer bir durumu "kaygan bir zemin üzerinde yürümeye" benzetmiştir. Bu bağlamda, erkeklerde artan saldırganlık eğilimlerinin bir başka açıklaması da kırılgan erkeklik olabilir Daha açık bir ifadeyle, eril normlara önem veren bireyler erkeklik tehdidiyle başa çıkabilmek için saldırgan ve agresif davranışları sergileyebilirler.

Şekil 3. Saldırganca Davranışlarının Açıklanmasında Beklenti-Uyumsuzluk ve Tehdit Modeli (Stanaland vd., 2023)

Sosyal beklentilere uygun davran(a)mama gibi durumlarda, erkeklik kimliğine yönelik tehdit algısı ortaya çıkabilmektedir (Peleg ve Kahalon, 2025). Örneğin, bir erkeğin yeterince güçlü, bağımsız veya cesur olmadığı düşüncesi, çevresi tarafından erkeklik statüsünün sorgulanmasına neden olabilir (Vandello ve Bosson, 2013). Erkeklik tehdidinin kaygı, öfke, utanma ve sosyal reddedilme korkusu gibi olumsuz duygularla ilişkili olduğunu ortaya koyan tutarlı araştırma bulguları alanyazında bulunmaktadır (Bosson vd., 2021). Tam da bu noktada, kırılgan erkeklik teorisi erkeklerin bu tür tehditlerle başa çıkmak için sıklıkla saldırgan ve riskli davranışlara yöneldiklerini ifade etmektedir (Vandello vd., 2008). Örneğin, Weaver ve diğerlerinin (2010) yürüttükleri deneysel çalışmalarda erkeklik kimliğinin tehdit edilmesi durumunda erkeklerin daha fazla fiziksel güç sergilemeye çalıştıkları veya daha agresif davrandıkları elde edilmiştir (Weaver vd., 2010). Benzer deneysel desenleri doktora tezinde test eden Türkoğlu (2019) da Türk kültüründe kırılgan erkekliğin artan agresif davranışlar ve saldırganlık eğilimleriyle ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, Kırılgan Erkeklik Teorisi erkeklik statüsünün tehdit edilmesi durumunda erkeklerin saldırgan davranışlara yönelmesini açıklamak için güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Diğer bir deyişle, kendilerine atfedilen beklentileri karşıla(ya)madığını düşünen erkeklerin agresif davranması daha olasıdır. Bununla birlikte, erkeklik tehditlerinin ve saldırganlık davranışlarının sadece bireysel düzeyde değil; ırk, sosyoekonomik durum ve meslek gibi kesişimsel faktörler temelinde de değerlendirilmesi önemlidir. Bu bağlamda protesto erkeklik kavramı, marjinalize edilen

gruplardaki erkeklerin saldırgan davranışlarını anlamada tamamlayıcı bir perspektif olarak ele alınmalıdır. Bir sonraki bölümde erkeklik protestosu ve saldırganlık üzerinde durulmuştur.

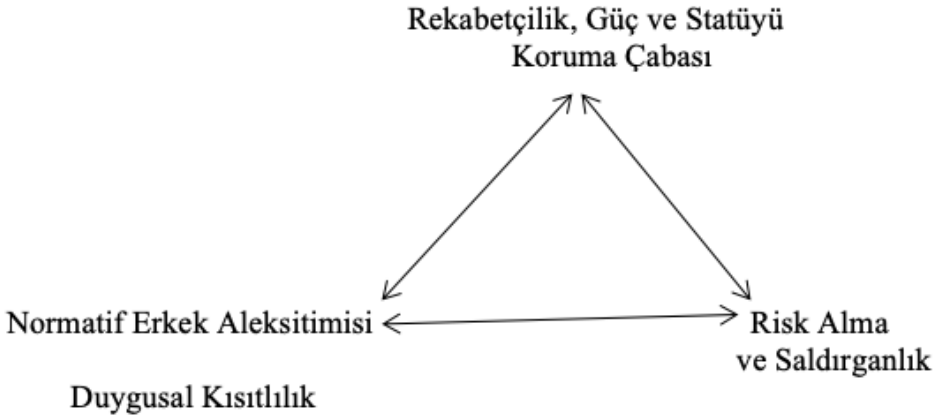
2.4.2.2.3. Erkeklik Protestosu. Erkeklik protestosu kavramı ilk olarak Alfred Adler tarafından kullanılmıştır (Adler, 1956). Adler'e göre erkeksi protesto, bireyin kendisini yeterince güçlü ve yeterli hissetmemesi sonucu ortaya çıkan aşağılık duygularını gidermek amacıyla sergilediği aşırı maskülen davranışları ifade etmektedir (Adler, 1956). Bununla birlikte, erkeklik protestosu kavramı, modern erkeklik çalışmaları kapsamında Connell (1995) ve Connell ve Messerschmidt (2005) tarafından daha kapsamlı olarak yeniden ele alınmıştır. Bu bağlamda erkeklik protestosu, toplumun idealize ettiği erkeklik standartlarına ulaşamama durumunda, erkeklerin sosyal açıdan zayıf ve güçsüz görünme kaygısını azaltmak amacıyla sergiledikleri agresif tutumlar olarak değerlendirilmiştir. Bu tür davranışlar genellikle erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarıyla uyuşmayan veya yeterince maskülen görülmeyen durumlara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır (Ging, 2019; Voigt, 2021).

Erkeklik protestosu kavramı kesişimsel (intersectional) bir perspektifle daha anlaşılabilir kılınabilir. Kesişimsellik yaklaşımı, farklı sosyal kimliklerin (ırk, din, sosyal sınıf vb.) etkileşim hâlinde olduğunu ileri sürmektedir (Christensen ve Jensen, 2014). Örneğin, alt sosyoekonomik düzeyden gelen erkekler, ekonomik güçsüzlük ve sınıfsal dezavantajlar nedeniyle maskülenlik normlarını karşılamada daha fazla güçlük yaşayabilirler (Griffith, 2012). Benzer şekilde, etnik azınlık gruplarına mensup erkekler de ayrımcılık ve dışlanma nedeniyle maruz kaldıkları sosyal tehditleri protest erkeklik davranışlarıyla telafi etmeye çalışabilirler (Hunt ve Antin, 2019; Messerschmidt, 2019). Bununla birlikte, sosyal psikolojik perspektiften bakıldığında, erkeklik protestosunu tetikleyen başlıca durumlar arasında sosyal dışlanma, romantik reddedilme, iş kaybı, fiziksel güçsüzlük gibi sosyal başarısızlık veya aşağılanma deneyimleri yer alabilmektedir (Gater, 2023; Messerschmidt, 2019). Bu konuda Walker'ın (2006) yaptığı çalışmalar, protest erkeklik davranışlarının sıklıkla fiziksel şiddet, suç işleme, grup içi rekabet ve riskli davranışlara yönelme gibi agresif tutumlarla ortaya çıktığını göstermiştir. Benzer biçimde Messerschmidt (2019), erkeklerin maruz kaldıkları statü kaybını ya da sosyal dışlanmayı telafi etmek için saldırganlığı, sosyal saygınlık kazanmanın bir aracı olarak kullandıklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak, erkeklik protestosu kavramı, genç erkeklerin sosyal kabul görme ve saygınlık kazanma süreçlerinde saldırgan davranışlara yönelmelerini açıklamada önemli

bir teorik çerçevedir. Türkiye gibi ataerkil toplumlarda genç erkeklerin yaşadığı toplumsal baskılar, protesto davranışlarını ve saldırganlığı artırmaktadır. Bu bağlamda, saldırgan davranışları pekiştiren eril normların incelenmesi önem taşımaktadır. Bir sonraki bölümde duygusal yetersizlik, dürtüsellik ve kural tanımama gibi saldırganlığı besleyen temel eril normlar ele alınacaktır.

2.4.2.2.4. Saldırganlıkla İlişkili Eril Normlar. Duygusal Kısıtlılık, Dürtüsellik ve Risk Alma Eğilimleri. Kuramsal çerçeve bölümünün önceki bölümlerinde erkeklik normları ve ilişkili kavramlar tanıtılmıştır. Yukarıda da görüleceği üzere sunulan kavramsal çerçevelerin hem birbiriyle farklılaşan hem de örtüşen yönleri bulunmaktadır. Bu nedenle, saldırganlık ile erkeklik arasındaki teorik bağlantının açıklanmasında tekrara ve karışıklılığa düşmemek adına bir önceki bölümde kavramlar tanıtılmış bu bölümde ise ortak kısıtlayıcı eril normlar detaylı bir biçimde sunulmuştur. Bu doktora tezinde sunulan yaklaşıma benzer bir biçimde, meta-analiz çalışmaları da erkekliği genel bir boyut üzerinden ele almak yerine alt boyutlarıyla birlikte incelenmesini önermişlerdir (Gerdes ve Levant, 2018; Wong vd., 2017). Bu bağlamda bu bölümde amaç, farklı teorik yaklaşımların paylaştığı ortak noktaları sistematik olarak ortaya koymak ve tekrarlayan bilgilerin önüne geçerek daha tutarlı ve bütünlüklü bir sentez yapmaktır. Bu doğrultuda, Şekil 4'te bireysel düzeyde erkek agresyonunun altında yatan üç temel faktör, ilgili alanyazını çerçevesinde sunulmuştur.

Şekil 4. Erkek Agresyonunun Üç Atlısı: Duygusal Kısıtlılık, Güç ve Risk Alma Eğilimi

Duygusal kısıtlılık, erkeklerin duygularını olduğu gibi ya da açıkça ifade etmek yerine bastırarak veya kontrol altında tutarak deneyimlemesini teşvik eden geleneksel normlardan biridir (Addis ve Mahalik, 2003; O'Neil, 2015). Levant (2001), geleneksel

erkeklik normlarının erkeklerde duygusal farkındalık ve ifade becerilerinin üzerindeki sınırlayıcı rolünü açıklayabilmek için *"normatif erkek aleksitimisi"* kavramını ileri sürmüştür. Aleksitimi, duyguların algılanması, tanımlanması ve dışavurumunda yaşanılan güçlükleri ifade etmektedir (Di Benedetto vd., 2025). Bununla birlikte, normatif erkek aleksitimisi, genel aleksitimiden farklı olarak erkeklerin sosyalizasyon süreçlerinde maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet normları nedeniyle ortaya çıkan özgül ve yaygın bir durumu temsil etmektedir (Levant vd., 2009; Wang vd., 2025).

Bu konuda yapılmış güncel bir meta analiz çalışması, aleksitimi düzeylerinin erkeklerde kadınlara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir (Mendia vd., 2024). Araştırma, 2004-2023 yılları arasında yürütülen 120 çalışmayı (N = 88,721) analiz etmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, erkeklerin özellikle duyguları sözel olarak ifade etmede kadınlara kıyasla daha fazla güçlük yaşadığı bulunmuştur. Levant ve diğerleri (2009) cinsiyetler arasındaki bu farklılığın temelinde üzüntü, korku, çaresizlik ya da utanç gibi zorlantılı duyguları ifade etmenin erkeklik açısından zayıflık olarak algılanmasının yattığını bildirmişlerdir. Benzer şekilde, Żadkowska ve diğerleri (2025), aralarında Türkiye çalışma grubunun da bulunduğu, 15 farklı ülkeden 3525 erkek katılımcıyla yürüttükleri çalışmada küresel çapta erkekliğe aykırı (unmanliness) olarak algılanan faktörleri incelemişlerdir. Araştırmada (Żadkowska vd., 2025) birçok kültürde duygusal ifadenin erkekliğe aykırı olarak algılandığı elde edilmiştir. Bununla birlikte geçmiş araştırmalar (Addis ve Mahalik, 2003; Levant 2001; Levant vd., 2009), eril normlara önem veren erkeklerin diğerleri tarafından "duygusal açıdan güçlü, kontrollü ve soğukkanlı" olarak algılanabilmeleri için duygularını gizlemeleri gerektiğini içselleştirerek sosyalleştiklerini vurgulamışlardır. Daha açık bir deyişle, toplumsal söylem içerisinde yer alan "erkek adam ağlamaz", "duygularını belli etmemelisin", veya "zayıflık gösterme" gibi içselleştirilen sosyal mesajlar erkek aleksitimisinin gelişmesinde rol oynamaktadır (Pleck, 1981). Sosyal Bilişsel Kuram çerçevesinden bakıldığında (Bandura, 1986), erkekler bu mesajları çevrelerindeki rol modellerinden öğrenerek içselleştirmekte ve duygusal ifade becerilerini kısıtlayıcı bir tonda deneyimlemektedirler. Buna ek olarak, Sosyal Kimlik Kuramının (Kantar ve Yalçın, 2023) ileri sürdüğü biçimde erkekler, kabul edilebilir bir sosyal kimlik oluşturabilmek adına, duygularını bastırma ve dışarıya karşı güçlü görünme yönünde bir tutum geliştirebilmektedirler.

Bu konuda alan yazını incelendiğinde erkeklerin yaşadıkları duygusal kısıtlılıklar ile psikolojik sağlık çıktıları arasındaki ilişkileri ele alan bir dizi araştırmaya

rastlanmaktadır. İlk olarak, duyguları anlamlandırma ve algılamada yaşanan güçlükler ile riskli davranışlar sergileme eğilimi arasında anlamlı ilişkileri rapor eden bir dizi araştırma bulunmaktadır. Örneğin, Thorberg ve Lyvers (2006) tarafından yapılan araştırma, yüksek düzeyde aleksitimiye sahip erkek bireylerin alkol kullanım bozuklukları geliştirme riskinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, Honkalampi ve diğerleri (2022) tarafından yürütülen meta-analiz çalışmasında, duygu körlüğünün erkekler için madde kullanımını artıran bir risk faktörü olduğu bulunmuştur. Diğer yandan, Choi ve diğerleri (2021) ise erkeklerde düşük duygusal farkındalık ile artan kumar bağımlılığı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu saptamıştır. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalarda da (Bolak Boratav vd., 2017) genç erkeklerin yaşadıkları duygusal çatışmaların ve bastırılmış duyguların saldırganlığa dönüşme riskinin daha yüksek olabileceği vurgulanmıştır.

Erkek agresyonunu tetikleyen bir diğer toplumsal norm ise erkeklerin kendilerine atfedilen güç, kontrol ve statüyü koruma ve sürdürme çabaları olabilir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Erkeklerin güçlü ve baskın olması gerektiği düşüncesi, toplum tarafından genellikle kabul gören maskülen özellikler arasında yer almaktadır (Mahalik vd., 2003). Güç ve kontrol, erkeklerin sosyal ilişkilerde egemenlik kurabilme kapasitesini ifade ederken; rekabetçilik, erkeklerin başkaları karşısında üstünlük elde etmeye yönelik çabalarını kapsamaktadır. Bu normlar, erkeklerin toplumsal statülerini sürdürmelerinde ve diğerleri tarafından kabul görmelerinde önemli birer araç olarak işlev görmektedir. Alan yazınında güç, kontrol ve rekabetçilik normlarının saldırgan davranışlarla ilişkili olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Carrera-Fernandez vd., 2019; Messerschmidt, 2019; Kimmel, 2008; Rosen ve Nofziger, 2019). Örneğin, çevrimiçi platformlarda genç erkekler arasında yaşanan dijital rekabetçilik ve sözlü saldırganlık (hakaretler, tehditler vb.), rekabetçilik normlarının günümüzde nasıl yeni saldırganlık biçimlerine dönüştüğünün açık örneklerini oluşturmaktadır (Ging, 2019; O'Malley vd., 2022). Tüm bunlara ek olarak, genç erkeklerde rekabetçiliğin daha yoğun yaşanmasının nedeni, erkekliğin henüz tam olarak kazanılmamış ve tamamlanmayı bekleyen bir sosyal statü olmasıyla açıklanabilir. Brady'ye (2009) göre, toplumsal normlara göre tam erkeklik statüsüne erişmek için erkeklerin *(1) meslek ve iş sahibi olması (2) evlenmesi (3) çocuk sahibi olması ve (4) toplumsal katkı* sağlayabilen bir statüde olması gerekmektedir. Bu kriterlerin genç üniversite öğrencisi erkeklerde henüz tam olarak tamamlanmamış olması, maskülen statülerini pekiştirme amacıyla rekabetçi, agresif ve güç odaklı davranışlara yönelmelerini daha olası hâle getirebilir.

Son olarak, risk alma eğilimi genç erkeklerin saldırganlık düzeyleriyle ilişkili olabilecek faktörlerden biri olabilir. Cesaret, korkusuzluk ve fiziksel güç gösterisi gibi davranışlar geleneksel olarak erkeklere atfedilegelmektedir (Levant, 2011). Bu tür sosyal atıflar, erkeklerin toplumda "gerçek erkek" olarak algılanması ve saygınlık kazanması için tehlikeli, cesur veya saldırgan davranışlar sergilemelerini teşvik edebilmektedir (Archer, 1994; Stefanile vd., 2021). Örneğin hızlı araç kullanma, tehlikeli sporlar yapma, fiziksel kavgalara girme ya da şiddet içeren davranışlarla sorunları çözmeye çalışma günlük yaşamda tipik agresif davranışlara örnek olarak sunulabilir. Alanyazınında yer alan çalışmalar, risk alma ve şiddet eğilimlerinin içselleştirilmesinin psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan birçok olumsuz sonucu olduğunu ortaya koymaktadır. İlk olarak, erkekler risk alma davranışlarını içselleştirdikçe madde bağımlılığı, trafik kazaları, kavga sonucu yaralanmalar gibi sağlık sorunlarıyla daha fazla karşılaşmaktadırlar (Courtenay, 2000; Lipsky vd., 2021). Bununla birlikte, eril normlara önem veren erkeklerin daha yüksek düzeylerde depresyon, anksiyete, öfke kontrol sorunları ve kişilerarası çatışma yaşadıkları görülmektedir (Gerdes ve Levant, 2018; Leone ve Parrott, 2018). Türkiye'de yapılan araştırmalarda benzer sonuçları desteklemektedir. Türkiye'de eril normlara önem veren erkeklerin düşük özşefkat düzeyleriyle, psikolojik yardım aramada isteksizlikle ve artan psikolojik sıkıntılarla ilişkilendirildiği çalışmalara rastlanmaktadır (Bayar vd., 2018; Kantar ve Yalçın, 2023, 2024; Sakallı-Uğurlu ve Türkoğlu, 2019; Türkoğlu, 2024).

Sonuç olarak, duygusal kısıtlılık, güç ve kontrol odaklı normlar ile risk alma eğilimi, geleneksel erkeklik anlayışının üç temel unsuru olarak genç erkeklerin saldırgan davranışlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Normatif erkek aleksitimisi, erkeklerin duygularını fark etme ve ifade etme becerilerini sınırlandırırken; güç, rekabet ve statüye dayalı normlar, özellikle toplumsal olarak "tam erkek" sayılma sürecini tamamlamamış genç erkeklerde saldırgan eğilimleri artırabilmektedir. Ayrıca, cesaret ve korkusuzlukla özdeşleşen riskli davranışlar, erkeklerin toplumda kabul görmek ve saygınlık kazanmak için şiddet içeren yollara başvurmalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu normların içselleştirilmesi yalnızca saldırganlığı artırmakla kalmamakta, aynı zamanda psikolojik iyi oluş üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle erkekliğin kısıtlayıcı yönlerini dönüştürecek alternatif sosyal normların araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, bir sonraki bölümde erkeklik literatürünün, erkek psikolojik sağlığını eksiklik/kusurluluk (deficiency) odaklı ele alması üzerinde durulmuştur.

2.5. Erkeklik Literatürüne Eleştirel Bir Bakış: Patojenik Erkeklik Tasviri

Son kırk yıl içerisinde erkeklik üzerine yapılan akademik çalışmaların büyük bir bölümü, patojenik bir paradigma çerçevesinde şekillenmiştir. Bu yaklaşım, erkekliği çoğunlukla zararlı, patolojik ve sorun odaklı bir kimlik biçimi olarak ele almakta; erkeklerin psikososyal gelişimlerini, duygusal dünyalarını ve sosyal rollerini çeşitli olumsuzluklarla ilişkilendirmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Levant, 2011). Bu bakış açısında erkeklik; duygusal kısıtlılık, saldırganlık, risk alma eğilimi ve güç gösterisi gibi olumsuz davranış kalıplarıyla özdeşleştirilmekte ve bireysel ya da toplumsal sorunların başlıca kaynağı olarak konumlandırılmaktadır (Mahalik vd., 2003; O'Neil, 2015). Patojenik paradigma, erkeklik olgusuna yönelik tek yönlü ve problem merkezli bir anlayışla yaklaşmakta; bu da alan yazınında erkeklerin yaşantılarına dair daha bütüncül ve olumlu yönlerin görmezden gelinmesine yol açmaktadır.

Patojenik erkeklik yaklaşımına yönelik en temel kuramsal eleştirilerden biri, erkekliği yalnızca eksiklikler ve sorunlar üzerinden tanımlamasıyla ilgilidir. Alanyazınında (Bates, 2023; McDermott vd., 2019; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010) "eksiklik perspektifi" (deficit model) olarak adlandırılan bu yaklaşım, erkeklerin duygusal, sosyal ve psikolojik açılardan yetersiz, gelişmemiş ya da "onarılması gereken" bireyler olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayım, erkeklerin sosyalizasyon süreçlerini büyük ölçüde zararlı ve işlevsiz olarak ele almakta; erkekliği sürekli olarak iyileştirilmesi gereken bir "risk faktörü" gibi konumlandırmaktadır (Levant ve Pollack, 1995; Wilson vd., 2022). Örneğin, Wilson ve diğerleri (2022), geleneksel Batı merkezli erkeklik anlayışının, erkekliğin doğal çeşitliliğini görmezden gelerek, erkek bireyi toplumla uyumsuz, duygusal olarak kopuk ve potansiyel olarak zararlı bir varlık olarak betimlediğini belirtmişlerdir. Bu kuramsal çerçevede erkeklik, yalnızca patolojilerin zemini olarak değerlendirilmekte; dayanıklılık, liderlik, koruyuculuk ya da sorumluluk alma gibi olumlu yönler sistematik bir biçimde dışarıda bırakılmaktadır. Bu tür bir yaklaşım da erkeklik kavramını indirgemeci, tek boyutlu ve önyargılı hâle getirmektedir. Tüm bunlara ek olarak Tablo 5'te erkeklik normlarının psikolojik açıdan işlevsel yönlerinin bulunabileceğine dair ilgili literatür sunulmuştur. Alanyazından aktarılan bu tür bulgular, erkeklik normlarının işlevsel yönlerini kavramanın önemine dikkat çekmektedir.

Tablo 5

Erkeklik Normlarının Pozitif ve İşlevsel Yönlerine Dair Araştırma Bulguları

Yazar ve Yıl	Çalışma Grubu	Kullanılan Ölçekler	Çalışmanın Amacı	Bulgular
Levant ve diğerleri (2009)	137 erkek	CMNI, GRCS, MRNI	Eril normlar ile sağlık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Eril normlara verilen önem arttıkça sağlık davranışlarının da arttığı tespit edildi.
Hammer ve Good (2010)	250 yetişkin erkek; yaş ortalaması 35.68	CMNI	Erkeklik normlarına uygunluk ile pozitif sağlık çıktıları arasındaki korelasyonların incelenmesi.	Eril normlara artan uygunluk pozitif psikolojik sağlık çıktılarıyla ilişkilendirilmiştir.
Garcia ve diğerleri (2011)	69 savaş gazisi; yaş ortalaması 32.9	MBS	Travma sonrası stres bozukluğu ile erkeklik normlarına uygunluk arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Başarıya adanmışlık erkeklik normu travma sonrası stres düzeyleriyle negatif yönde ilişkili bulunmuştur.
Levant ve diğerleri (2011)	323 erkek üniversite öğrencisi	MRNI CMNI, GRCS	Erkeklik ve psikolojik yardım arama tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Erkeklik normları ile psikolojik yardım almaya yönelik tutumlar arasında pozitif yönde bir ilişki elde edilmiştir.
Gordon ve diğerleri (2013)	296 genç baba; yaş ortalaması 21.3	MRNS	Babalık geçişi ile sağlık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Babalık geçişi ile madde kullanımı arasında negatif yönde ilişkiler tespit edilmiştir.
Sloan ve diğerleri (2015)	182 erkek, 274 kadın (yetişkin çalışma grubu)	MGRSS, MRNS,	Erkek cinsiyet rolü stresi ile sağlık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	EPAQ-AG alt boyutu, olumlu sağlık davranışlarını pozitif yönde yordamıştır.
Pirkis ve diğerleri (2017)	13.884 Avustralyalı erkek	CMNI-22	Eril normlara uygunluk ile intihar düşüncesi arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Risk alma ve duygusal kontrol değişkenleri intihar düşüncesi ile negatif yönde ilişkilidir.
Gerdes ve Levant (2018)	17 çalışma (meta analiz)	CMNI	Eril normlara uygunluk ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Psikolojik iyi oluş ile pozitif yönde korelasyon sergileyen erkeklik normları elde edildi.
Kaya ve diğerleri (2019)	278 genç erkek	CMNI-29, GRCS	Psikolojik iyi oluş ile erkeklik rollerine uygunluk arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	"Winning" alt boyutu, öznel iyi oluşla anlamlı pozitif ilişki göstermiştir.
Ramon ve diğerleri (2020)	164 savaş gazisi	MBS	Eril normlara uygunluk ile öz farkındalık arasındaki ilişkilerin incelenmesi.	Başarıya adanmışlık, mindfulness ile pozitif yönde ilişkilendirilmiştir.
Litherland ve diğerleri (2022)	476 Avustralyalı erkek inşaat işçileri	CMNI	Erkeklik, madde kullanımı ve saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir.	Erkeklik onuru fiziksel saldırganlıkla negatif yönde ilişkili bulunmuştur.
Coleman-Kirumba ve diğerleri (2023)	160 Siyahi Amerikalı erkek, ort. yaş 32.3	MIS	Eril normlara uygunluk ile psikolojik yardım almaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir.	Geleneksel eril normlara artan bağlılık psikolojik yardım aramada sosyal damgalama ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Not. *GRCS* = Cinsiyet Rolü Çatışması Ölçeği, *CMNI* = Erkeklik Normlarına Uyum Ölçeği, *MIS* = Erkeklik Envanteri Ölçeği, *MRNI* = Erkeklik Rol Normları Ölçeği, *MRNS* = Erkeklik Rol Normları Ölçeği, *MGRSS* = Erkek Cinsiyet Rolü Stres Ölçeği, *MBS* = Erkek Davranışları Ölçeği, EPAQ = Kişisel Nitelikler Ölçeği.

Patojenik erkeklik paradigmasının kültürel düzeydeki en görünür yansımalarından biri, "toksik erkeklik" kavramının yaygınlaşmasıdır. Bu kavram, duygusal kısıtlılık, saldırganlık, cinsiyetçilik ve güç istismarı gibi davranışları erkekliğe ilişkin özellikler olarak tanımlayan bir söyleme dayanmaktadır. Her ne kadar toksik erkeklik kavramı başlangıçta belirli zararlı davranış biçimlerini hedef almak amacıyla ortaya atılmış olsa da zamanla erkekliğin bütününe yönelik genelleyici ve dışlayıcı bir anlam kazandığı görülmektedir (Barry vd., 2020). Barry ve diğerlerinin (2020) yürüttükleri araştırma, birçok erkeğin bu kavramı aşağılayıcı, suçlayıcı ve kendilerini dışlayan bir dil olarak algıladığını ortaya koymuştur. Nitekim Wong ve arkadaşlarının (2011) yürüttükleri nitel çalışmalarda erkeklik literatüründe yer alan hâkim söylemlerin; cesaret, sorumluluk alma, liderlik ve çözüm üretme gibi pozitif maskülen özellikleri yeterince kapsamadığını ve bunun erkeklerin yaşam deneyimlerini anlamada önemli bir sınırlılık yarattığını göstermektedir.

Patojenik erkeklik yaklaşımına yöneltilen eleştiriler yalnızca teorik düzlemle sınırlı kalmamış, kullanılan araştırma yöntemleri ve ölçme araçları da ciddi bir biçimde sorgulanmıştır. Smiler (2004), erkekliğe yönelik geliştirilen birçok ölçeğin, araştırmacıların varsayımlarını ve negatif önyargılarını yansıttığını belirtmektedir. Bu araçlar, erkekliği önceden olumsuz özelliklerle tanımlayıp, ardından bu özellikleri ölçerek kendi varsayımlarını doğrulama eğilimindedir. Bu durum, bir "tautolojik yöntem" sorunu olarak adlandırılabilir. Benzer biçimde, Arciniega ve diğerleri (2008), erkeklik ölçeklerinin çoğunlukla duygusal kısıtlılık, saldırganlık ve risk alma gibi negatif davranışlara odaklandığını ve erkekliğin olumlu yönlerini göz ardı ettiğini vurgulamışlardır. Ölçme araçlarındaki bu tek taraflılık, hem erkekliği dar bir çerçevede tanımlamakta hem de alternatif erkeklik biçimlerinin görünmez kalmasına yol açmaktadır. Böylece, erkekliği anlamaya yönelik araştırmalar, başlangıçtaki patolojik varsayımların tekrarlanmasına hizmet eden döngüsel bir yapı kazanmaktadır. Diğer bir deyişle, hâlihazırda zaten erkekliğin olumsuz boyutları ölçüldüğünden araştırmalarda elde edilen ilişkiler de olumsuz psikolojik çıktılarla bağlantılı olmaktadır (Bates, 2023).

Yukarıda aktarılan metodolojik sınırlılıklar, yalnızca akademik üretim sürecini değil, aynı zamanda erkeklere yönelik psikolojik hizmetlerin planlanmasını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Patojenik erkeklik paradigmasının etkileri yalnızca kuramsal ve ölçümsel düzeyle sınırlı kalmamakta; psikolojik hizmetlerin sunumunda da belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Örneğin Ferguson (2023), APA'nın yayınladığı rehberlerde erkekliğe ilişkin ciddi bir negatif yanlılık olduğunu ileri sürmüştür. Ferguson'a göre

(2023) APA'nın erkek çocuklara ve yetişkinlere yönelik yayınladığı rehberlerin erkeklerin güçlüklerini anlamaktan çok onları sorunun kaynağı gibi sunma eğilimindedir. Buna karşılık, Kiselica'nın yıllar içerisinde yaptığı çalışmalar pozitif erkeklik yaklaşımının alanyazınında yer alan bu boşluğa bir alternatifin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Örneğin, Kiselica (2003), ergen erkeklerle yürütülen psikoterapi süreçlerinde erkek-dostu uygulamaların önemine dikkat çekmiş; mizah, doğrudanlık ve yapılandırılmışlık gibi özelliklerin terapötik ilişkiyi güçlendirebileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte, Kiselica, Englar-Carlson ve Horne'un (2007) cesaret, sadakat, mizah gibi olumlu maskülen özelliklerin terapötik müdahalelerde işlevsel biçimde erkek psikolojik sağlığını destekleyebilecek unsurlar olarak ele alınabileceğini ileri sürmüştür. Kiselica ve Englar-Carlson (2010), bu yaklaşımları kuramsal bir modele dönüştürerek erkeklerin güçlü yönlerini tanıma, onaylama ve geliştirme adımlarını içeren "Pozitif Psikoloji/Pozitif Maskülenlik Modeli"ni önermiştir. Bu model, Englar-Carlson ve Kiselica'nın (2013) ileri sürdüğü gibi, özellikle direnç gösteren erkek danışanlarla daha etkili bir terapi süreci yürütülmesine katkı sağlamaktadır. Öte yandan, pozitif erkeklik yaklaşımı sadece psikoterapi bağlamında değil, toplumsal rollerin yeniden tanımlanmasında da uygulanmaktadır. Kiselica (2008), ergen yaşta baba olan erkeklerin gelişimsel potansiyellerine odaklanarak, babalığın bir risk değil, aynı zamanda bir sorumluluk ve dönüşüm alanı olduğunu göstermiştir. Bu görüş, Kiselica ve Kiselica'nın (2014a, 2014b) genç babalara yönelik sosyal hizmetler ve kamu politikalarının geliştirilmesine ilişkin önerileriyle desteklenmiştir. Son olarak, Deslauriers ve Kiselica'nın (2024) çalışması, genç babaların erken ebeveynlik deneyimlerini ekolojik bir bakış açısıyla inceleyerek, babalık rollerinin sosyal sistemlerle nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Tüm bu çalışmalar, erkekliği yalnızca patolojik bir zemin üzerinde değerlendiren yaklaşımların ötesine geçerek, erkeklerin olumlu yönlerine dayalı daha dengeli ve bütüncül bir erkeklik anlayışının geliştirilebileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, erkekliği yalnızca sorun odaklı biçimde ele alan patojenik paradigma, hem teorik hem de pratik düzeyde sınırlayıcı ve indirgemeci bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, erkekliğin yaşamda sahip olabileceği olumlu, işlevsel ve geliştirici yönleri göz ardı ederek, onu tek boyutlu ve sorun temelli bir kimliğe indirgemektedir. Literatürdeki bu dengesizliği gidermek için, pozitif erkeklik gibi bütüncül ve güçlendirici yaklaşımların daha fazla görünürlük kazanması kritik bir gerekliliktir (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010). Bu noktada, patojenik yaklaşımın tek

boyutlu yapısının ötesine geçebilecek alternatif perspektiflerin geliştirilmesi gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bir sonraki bölümde pozitif erkeklik yaklaşımı tanıtılacaktır.

2.6. Başka Bir Paradigma Mümkün: Pozitif Psikoloji Temelli Erkeklik Yaklaşımı

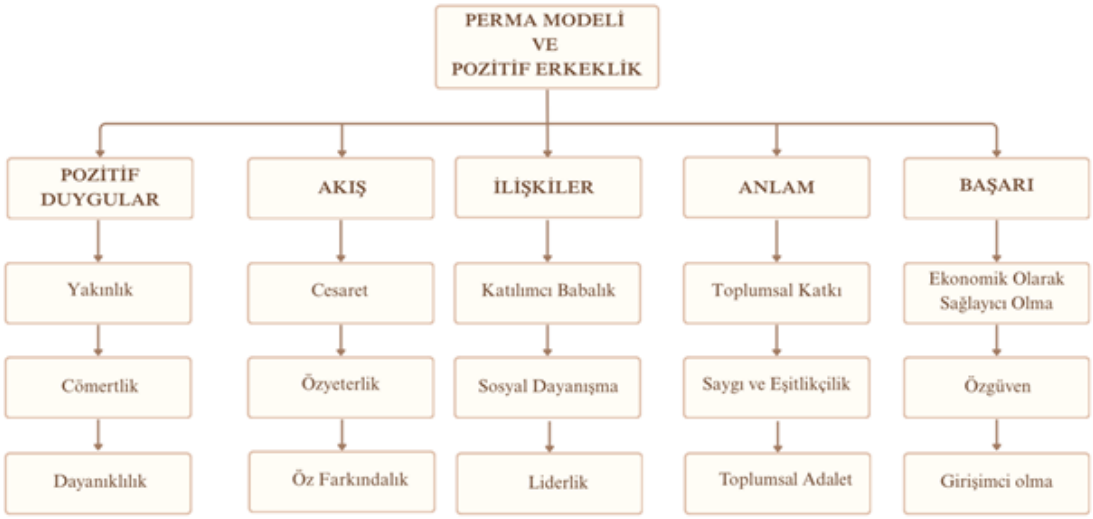
Erkeklik normlarının tanımlanmasında kullanılan ölçme araçlarının tanımı ve alt boyutları birlikte değerlendirildiğinde erkekliğin salt zararlı, eksik ve uyumsuz yönlerinin ölçülmesinden dolayı erkekliğin kavramsallaştırılmasında yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu belirten araştırmacıların sayısı giderek artmaktadır (Ferguson, 2023; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; McDermott vd., 2019; Seager ve Barry, 2019; Wilson vd., 2022). Bu patojenik perspektifin sınırlılıklarına tepki olarak ortaya çıkan ve erkeklik literatürüne yeni bir soluk getiren yaklaşımlardan biri Pozitif Erkeklik yaklaşımıdır. Bu bölümde pozitif erkeklik yaklaşımının dayandığı kuramsal çerçeveye ve ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Pozitif erkeklik yaklaşımı, pozitif psikolojinin temel varsayımlarını kullanarak erkekliğin olumlu ve işlevsel yönlerinin desteklenmesini hedeflemektedir (Bates, 2023). Bu yaklaşımın savunucuları (Deslauriers ve Kiselica, 2024; Kiselica, 2008; Kiselica ve Kiselica, 2014) erkekliğin olumlu yönlerinin desteklenmesinin hem bireysel psikolojik iyilik hâli hem de toplumsal eşitlik, sosyal adalet ve sürdürülebilir toplumsal yapılar açısından da kritik olduğunu vurgulamaktadırlar. Pozitif erkeklik yaklaşımı, pozitif psikolojinin temel varsayımlarının kullanılarak geliştirilmesinden dolayı bu bölümde ilk olarak PERMA modeli (Seligman, 2011) ve Psikolojik İyi Oluş (flourishing) kavramları ele alınmıştır. Ardından bu kavramlar pozitif erkeklik bileşenleriyle ilişkilendirilmiştir.

Psikolojik İyi Oluş, bireyin duygusal, sosyal ve bilişsel kaynaklarını etkin bir biçimde kullanarak bütüncül bir iyi oluş haline ulaşmasına karşılık gelmektedir. Seligman (2011) PERMA modeli yoluyla bu iyilik halini olumlu duygular, akış, güçlü sosyal ilişkiler, anlam ve başarı olmak üzere beş alt bileşende açıklamıştır. Buna göre olumlu duygular, bireyin neşe, umut ve memnuniyet gibi duyguları sürdürülebilir şekilde deneyimlemesini; akış, bireyin zamanın farkına varmadan tamamen odaklandığı üretken etkinliklerle meşgul olmasını; anlamlı ilişkiler, güvene dayalı ve doyum verici sosyal bağlar kurmasını; anlam, bireyin yaşamını daha büyük bir amaçla ilişkilendirmesini;

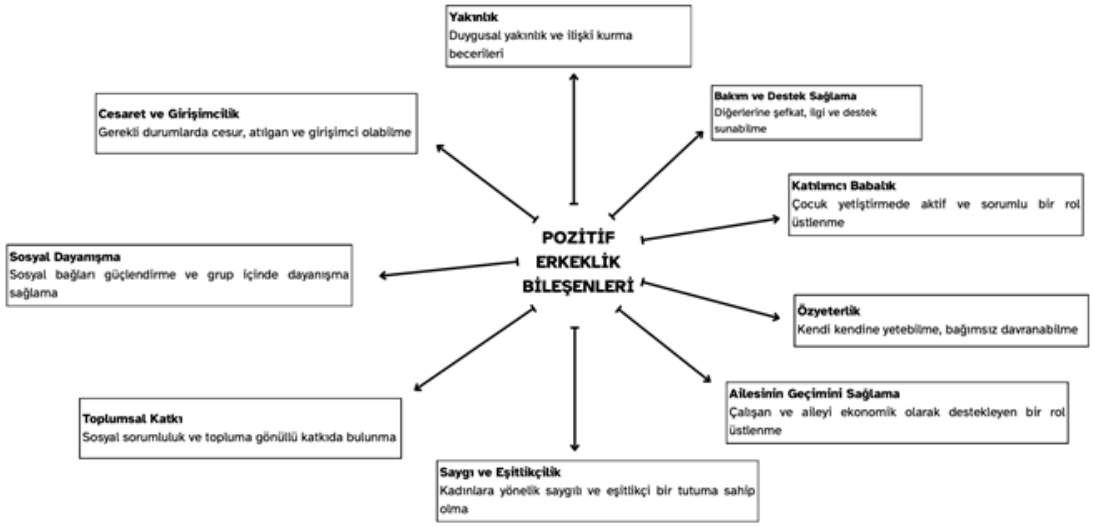
başarı ise bireyin hedeflerine ulaşma çabası ve bu süreçten tatmin duymasını ifade etmektedir (Nakamura ve Csikszentmihalyi, 2009). Bu bağlamda, tüm bu bileşenlerin bireyin yaşamını anlamlı, doyurucu ve dengeli bir şekilde sürdürmesine desteklediği ifade edilebilir (Butler ve Kern, 2016; Kern vd., 2015; Waigel ve Lemos, 2023).

Yukarıda sunulduğu üzere, erkeklik alanyazını uzun süre boyunca tek boyutlu ve olumsuz yönlere odaklı bir çerçevede gelişmiştir. Buna karşılık Tablo 4'te sunulduğu üzere erkekliğin olumlu yönlerini ve güçlü taraflarını vurgulayan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Kiselica yıllar içerisinde yürüttüğü çalışmalarla pozitif erkeklik rollerinin psikolojik danışmanlık alanında, aile ortamında, iş yerinde ve sosyal ilişkilerinde nasıl ele alınabileceği üzerinde durmuştur (Deslauriers ve Kiselica, 2024; Kiselica, 2008; Kiselica ve Kiselica, 2014). Kiselica'nın öncülük ettiği (Kiselica vd., 2016; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010) pozitif erkeklik yaklaşımı pozitif erkeklik rollerine dair bir zemin oluşmasını sağlamıştır. Bu zeminden hareketle, McDermott ve diğerleri (2019) toplumda erkeklerde görülmesi beklenen pozitif nitelikleri araştırmışlardır. Bates (2023) ise doktora tezinde bu niteliklerden yola çıkarak alanyazınında pozitif erkeklik rollerini ölçebilen ilk ölçeği geliştirmiştir. Bu bağlamda, Şekil 5 hem pozitif erkeklik rollerini hem de bu rollerin ilişkilendirileceği iyi oluş bileşenlerini PERMA modeli bağlamında sunmaktadır.

Şekil 5. Pozitif Psikoloji PERMA Modeline Entegre Edilmiş Pozitif Erkeklik Rolleri

Kiselica ve Englar-Carlson (2010), pozitif erkekliği, "erkeklerin prososyal tutum, inanç ve davranışlarını içeren ve hem bireyin kendisi hem de çevresi için olumlu sonuçlar doğuran bir dizi öğrenilmiş özellik" olarak tanımlamaktadır. (s. 277). Pozitif erkeklik yaklaşımı bu bağlamda, erkekleri yalnızca sorun yaşayan bireyler olarak değil; kendi yaşamlarında, ilişkilerinde ve toplumsal bağlamda olumlu değişim yaratma kapasitesine sahip aktif bireyler olarak tanımlamaktadır (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013). Kiselica, Benton-Wright ve Englar-Carlson (2016) bu yaklaşımı oluşturan temel boyutları; cesaret, liderlik, sorumluluk alma, empati, çözüm üretme becerisi, grup dayanışması, ilişkisel bağlılık ve sosyal hizmet gibi prososyal özellikler etrafında tanımlamışlardır. Örneğin, cesaret ya da kararlılık gibi maskülen değerler saldırganlıkla değil; adalet savunuculuğu, öz disiplin ve toplumsal sorumlulukla ilişkilendirildiğinde, bireyin hem kendisi hem de çevresi için işlevsel sonuçlar doğurabilir (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010). Şekil 6'da pozitif erkeklik rolleri örneklendirilmiştir.

Şekil 6. Pozitif Erkeklik Bileşenleri

Pozitif erkeklik yaklaşımı, geleneksel erkeklik alanyazının erkeklerin duygusal yaşantılarına yönelik sunduğu sınırlı açıklamalara alternatif bir bakış açısı getirmektedir. Geleneksel alanyazında, erkeklerin duygusal deneyimlerini ifade etme biçimleri genellikle bastırma, kontrol etme ya da ifade etmekten kaçınma şeklinde tanımlanmıştır (Komiya vd., 2000). Pozitif erkeklik ise erkeklerin duygularını doğrudan ifade etmek yerine dolaylı yollarla göstermeyi tercih ettiklerini savunmaktadır. Pozitif erkeklik

yaklaşımına göre, erkekler yakın ilişkilerinde sadakat, dayanışma ve ortak faaliyetlerde bulunma gibi davranışlarla duygusal yakınlık kurmaktadırlar (Kiselica vd., 2016; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010). Örneğin, bir erkeğin zor durumdaki arkadaşına maddi veya fiziksel destek sunması, duygusal bağlılığın dolaylı ancak güçlü bir ifadesi olarak örneklendirilebilir.

Pozitif erkeklik yaklaşımının vurguladığı önemli bir diğer boyut ise erkeklerin kendine güven ve bağımsızlık algısının yeniden değerlendirilmesidir. Geleneksel erkeklik normlarında, kendine güven genellikle sosyal ilişkilerden izolasyon ve yardım istememe ile ilişkilendirilmiştir (Kantar ve Yalçın, 2023, 2024). Buna karşılık pozitif erkeklik yaklaşımı ise, erkeklerin kendine güvenini ve bağımsızlığını dayanıklılıkla ilişkilendirmiştir (Kiselica ve Kiselica, 2014a). Bununla birlikte, gerektiğinde sosyal destekten yararlanmayı ve psikolojik yardım almayı bilinçli ve güçlü bir erkeksi davranış olarak tanımlamışlardır (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica vd., 2016). Örneğin, Kiselica ve Englar-Carlson (2007) psikolojik danışma süreçlerinin erkek cinsiyet rollerine uyarlanması hâlinde daha etkili sonuçların elde edilebileceğini ileri sürmüşlerdir.

Pozitif erkeklik yaklaşımının yeniden tanımladığı rollerden bir diğeri de babalık rolüdür. Geleneksel erkeklik anlayışı, baba rolünü sıklıkla ailede ekonomik sağlayıcı ya da otoriter figür olarak sınırlandırmaktadır (Mahalik vd., 2003). Buna karşılık pozitif erkeklik anlayışı, babalığın ekonomik sorumluluk ve otoriteden ibaret olmadığını, bunun yerine çocuğun gelişimine aktif katılım, duygusal destek ve rehberlik içeren üretken bir rol olduğunu belirtmiştir (Deslauriers ve Kiselica, 2024; Kiselica, 2008) çocuğunun okul etkinliklerine katılan ve birlikte etkin zaman geçiren bir baba, pozitif erkeklik perspektifinde üretken babalık rolüne uygun olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, çalışan ve sağlayıcı erkek rolü, pozitif erkeklik yaklaşımında yalnızca ekonomik sorumlulukla değil, aynı zamanda toplumsal katılım, sosyal aidiyet ve bireysel anlam yaratma süreçleriyle de ilişkilendirilmiştir (Kiselica vd., 2016; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010).

Pozitif erkeklik perspektifinin önemli unsurlarından biri ise kadınlara yönelik eşitlikçi, saygılı ve destekleyici tutumlardır. Bu yaklaşım, erkeklerin kadınlarla ilişkilerinde eşitlik ve karşılıklı saygıyı ön plana çıkararak, bireysel iyi oluşu artırmanın yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğine de katkı sağlamayı hedeflemektedir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013). Ek olarak, erkekliğe dair cesaret ve risk alma davranışları geleneksel olarak saldırganlık veya bireysel üstünlük bağlamında tanımlanmıştır (O'Neil,

2008). Pozitif erkeklik ise bu özellikleri toplumsal fayda, etik değerler ve sosyal sorumluluk çerçevesinde yeniden yorumlamaktadır (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010). Örneğin, iş yerinde ya da sosyal çevresinde yaşanan haksızlığa karşı çıkan ve sorumluluk üstlenen erkeğin davranışları, pozitif erkeklik çerçevesinde cesaretin ve risk almanın olumlu biçimleri arasında kabul edilmektedir. Son olarak, erkeklerin grup aidiyeti ve toplumsal katkı sunma davranışları da pozitif erkeklik yaklaşımının önemli bir parçasıdır. Pozitif erkeklik yaklaşımına göre takım çalışmaları, gönüllü faaliyetler ve sosyal projeler gibi etkinliklere katılan erkekler, kişisel gelişimlerini güçlendirdikleri gibi toplumsal bağları ve sosyal dayanışmayı da desteklemiş olmaktadırlar (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica vd., 2016).

Sonuç olarak, pozitif erkeklik yaklaşımı, erkekliğin geleneksel olarak sunulan dar ve negatif algısını aşarak erkeklerin duygusal, sosyal ve ilişkisel becerilerini daha bütüncül bir şekilde ele alabilmektedir. Bu bölümde, erkeklerin güçlü yönlerine odaklanmanın bireysel psikolojik iyi oluşu destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal dayanışmaya katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Bir sonraki bölümde ise pozitif erkeklik rollerine artan uygunluğun, genç erkeklerde şiddet ve saldırganlık eğilimlerini azaltma potansiyeli üzerinde durulmaktadır.

2.6.1. Saldırganlığa Yönelik Koruyucu Bir Faktör Olarak Pozitif Erkeklik Rolleri

Geleneksel erkeklik normları ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde, bu normların erkeklerde şiddet ve saldırgan davranışları artırdığı tutarlı olarak bulunmuştur (Amato, 2012; Cohn vd., 2009; Mahalik vd., 2003; Pleck, 1995). Buna karşılık pozitif erkeklik yaklaşımının, geleneksel rollerin yerine daha işlevsel, yapıcı ve prososyal alternatif roller sunarak erkeklerde saldırganlık eğilimlerini azaltma potansiyeline sahip olduğu ileri sürülmektedir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; McDermott vd., 2019).

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, bireysel düzeyde saldırgan davranışları açıklayan faktörlerden biri duygu düzenleme zorluklarıdır (Aliyev vd., 2023). Geleneksel erkeklik normları, erkeklerin duygularını bastırmalarını ve kontrol altında tutmalarını öğütleyerek duygusal zorlukları artırmaktadır (Eisler, 1995; Jakupcak vd., 2006; Mahalik vd., 2003). Buna karşılık, pozitif erkeklik yaklaşımı erkeklerin duygularını sosyal dayanışma, grup aidiyeti, liderlik, adalet ve cesaret gibi bireysel ve toplumsal esenliği

destekleyici davranışlarla yönetmelerini teşvik etmektedir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica vd., 2016). Örneğin, pozitif erkeklik rollerini benimseyen bir erkeğin, yaşadığı duygusal gerilimi saldırganlık yerine işbirliği, dayanışma ya da sosyal destek arayışı gibi çözüm odaklı davranışlarla yönetmesi daha olasıdır (Estrada ve Arciniega, 2015; Roberts-Douglass ve Curtis-Boles, 2013).

Tüm bunlara ek olarak, eril normlara verilen önem arttıkça sosyal izolasyon ve algılanan yalnızlık düzeylerinin de arttığı bilinmektedir (Mahalik vd., 2003; Wester vd., 2007). Bununla birlikte, saldırganlığın artan yalnızlık hissi ve sosyal izolasyonla ilişkili olduğunu bildiren bir dizi çalışmaya rastlanmaktadır (Baumeister ve Leary, 1995; Blazina vd., 2007; Nordin vd., 2024). Diğer bir deyişle, geleneksel eril normlar sosyal izolasyonu teşvik etmekte ve bu teşvik de bireylerin saldırganlık eğilimlerini artırabilmektedir. Buna karşılık pozitif erkeklik rolleri ise grup etkinlikleri, dayanışma ve takım çalışmaları gibi faaliyetlerle erkeklerin sosyal bağlarını güçlendirmeyi ve aidiyet duygularını artırmayı amaçlamaktadır (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; McGrath vd., 2022). Örneğin takım sporları, gönüllülük faaliyetleri veya topluluk projelerine katılan erkekler sosyal bağlarını güçlendirip aidiyet duygularını artırabilir ve bu sayede saldırgan davranış eğilimlerini azaltabilirler (Hoang vd., 2013). Bununla birlikte, kadınlarla eşitlikçi ve saygılı ilişkiler geliştirme, pozitif erkeklik yaklaşımının önemli unsurlarından biridir. Alanyazında, kadına yönelik şiddetin temel belirleyicilerinden biri olarak cinsiyetçi tutumlar gösterilmektedir (Flood, 2011; Gallagher ve Parrott, 2011). Pozitif erkeklik rolleri, kadınlarla ilişkilerde eşitlikçi ve saygı temelli yaklaşımları teşvik ederek, cinsiyet temelli saldırganlık davranışlarını azaltabilme potansiyeline sahiptir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Estrada ve Jimenez, 2018).

Diğer yandan, saldırganlık eğilimlerinin ilişkili olduğu geleneksel erkeklik normlarından biri de risk alma ve cesaret gösterme davranışlarıdır (Courtenay, 2000; Mahalik vd., 2003). Pozitif erkeklik yaklaşımı ise cesaret, risk alma ve liderlik davranışlarını; etik değerler, toplumsal sorumluluk ve sosyal fayda ekseninde yeniden yorumlamaktadır (Fryt vd., 2022; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010). Örneğin, toplumsal adaletsizliğe karşı durmak, yardım kampanyalarına katılmak ya da sosyal projelerde aktif rol almak gibi eylemler pozitif risk alma davranışları olarak kabul edilmekte ve saldırgan davranışların yerini alabilmektedir (McDermott vd., 2019). Son olarak, erkeklerin prososyal grup davranışlarını destekleyen pozitif erkeklik yaklaşımı, saldırganlık yerine iş birliği, dayanışma ve yardımseverlik davranışlarını ön plana çıkarmaktadır (Bates,

2023; McDermott vd., 2019). Böylelikle bu yaklaşım, erkekler de saldırgan davranışlar yerine daha pozitif sosyal etkileşimlerin oluşmasına olanak tanımaktadır

Sonuç olarak, pozitif erkeklik rollerine uyumun artması, erkeklerin saldırganlık eğilimlerini azaltabilecek çeşitli koruyucu mekanizmalar sağlayabilir. Bu yaklaşım, erkeklere alternatif ve yapıcı davranış modelleri sunarak, erkeklerin duygusal ve sosyal kapasitelerini geliştirmekte, bireysel iyi oluş ve toplumsal uyumu desteklemektedir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Estrada ve Arciniega, 2015; McDermott vd., 2019). Bu bağlamda, mevcut çalışmada geleneksel erkeklik normları, pozitif erkeklik rolleri, saldırganlık eğilimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin kapsamlı biçimde incelenmesi amaçlanmaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nicel yöntemde yer alan boylamsal korelasyonel araştırma deseniyle yürütülmektedir. Boylamsal araştırmalar aynı katılımcılardan zamanın birçok noktasından panel veriler elde edilerek değişkenler arasındaki ilişkilerin ve zamanın etkilerinin incelenmesine olanak tanımaktadır (Reis ve Judd, 2000; Roth ve MacKinnon, 2012). Araştırma iki dalgalı boylamsal desen (2-wave longitudinal study) ve üç ay arayla veri toplanılacak şekilde yürütülmüştür.

3.2. Çalışma Grubu ve Çalışma Genişliği

Araştırmanın katılımcı grubu, ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir (Etikan vd., 2016). Çalışma grubu büyüklüğü belirlenirken yapısal eşitlik modellemesine ilişkin çeşitli öneriler dikkate alınmıştır. Kline (2016), temel düzeydeki yapısal eşitlik modellemeleri için en az 200 katılımcı önerse de modelin karmaşıklığı arttıkça bu sayının yükseltilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kline, 2015; Newsom, 2015; Weston ve Gore, 2006). Diğer yandan boylamsal tasarımlarda, zamanlar arası değişkenlik ve tekrar eden ölçümler nedeniyle daha büyük çalışma gruplarına da ihtiyaç duyulmaktadır (Fritz ve MacKinnon, 2007; Little, 2013). Aktarılanlar ışığında, ölçümler arası kayıplar (drop-out), eksik değerler ve uç değerler gibi çalışma grubundaki olası azalmaları telafi edebilmek amacıyla en az 650 boylamsal ölçümü alınmış katılımcıya ulaşılması hedeflenmiştir.

3.3. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın problem durumu iki farklı veri setiyle incelenmiştir. İlk veri seti, 1342 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. İlk veri setiyle Pozitif Erkeklik Ölçeğinin psikometrik nitelikleri incelenmiştir. İkinci veri seti ise 3 ay arayla ölçüm alınan 697

erkek üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Çalışma I ve Çalışma II Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Değişken	Çalışma I (n = 1342)	Çalışma II (n = 697)
Fakülte		
Edebiyat	308 (%22,9)	174 (%25,0)
Sağlık Bilimleri	287 (%21,4)	161 (%23,1)
Mühendislik	211 (%15,7)	82 (%11,8)
Eğitim	133 (%9,9)	65 (%9,3)
Hukuk	7 (%0,5)	44 (%6,3)
Diğer	396 (%29,6)	171 (%24,5)
Cinsiyet		
Kadın	892 (%66,5)	–
Erkek	450 (%33,5)	697 (%100)
Sınıf Düzeyi		
1. sınıf	325 (%24,2)	127 (%18,2)
2. sınıf	387 (%28,8)	179 (%25,7)
3. sınıf	251 (%18,7)	116 (%16,6)
4. sınıf	379 (%28,3)	275 (%39,5)
Sosyoekonomik Düzey		
Alt	128 (%9,5)	58 (%8,3)
Orta	1126 (%83,9)	594 (%85,2)
Üst	88 (%6,6)	45 (%6,5)

Tablo 6, Çalışma I ve Çalışma II çalışma gruplarının demografik dağılımlarını göstermektedir. Çalışma I'de hem kadın hem erkek öğrenciler yer alırken, Çalışma II yalnızca erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Fakülte, sınıf düzeyi ve sosyoekonomik değişkenlerde dağılımların büyük ölçüde benzer olduğu görülmektedir. Örneğin, her iki çalışmada da katılımcıların çoğunluğu orta sosyoekonomik düzeyden gelmekte ve 2. ile 4. sınıf öğrencileri sayıca daha fazla temsil edilmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama araçlarına ilişkin bilgileri aşağıda sunulmuştur.

3.4.1. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOÖ)

Diener ve diğerleri (2009, 2010) mevcut iyi oluş ölçme araçları tamamlayıcı ve psikolojik iyi oluşu ölçmeyi amaçlayan PİOÖ geliştirmişlerdir. Ölçek Türk kültürüne Telef (2013) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek yedili likert tipi 8 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin artan sosyal katkı kaynaklarına ve psikolojik anlamda yaşamından memnun olduğuna işaret etmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Yapının iç tutarlılığı .80 olarak rapor edilmiştir (Telef, 2013). Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiş ve alanyazında belirtilen model uyum iyiliği koşullarını karşıladığı tespit edilmiştir. Diğer yandan Telef (2013) ölçeğin ölçüt geçerliği kapsamında İhtiyaç Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş yapılarıyla pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edildiğini rapor etmiştir. Aktarılanlar ışığında PİOÖ'nün Türk kültüründe kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.4.2. Erkeklik Rolleri Ölçeği (ERÖ)

ERÖ Thompson ve Pleck (1986) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları ise Lease ve diğerleri (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek yedili likert tipi 26 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça yanıtlayıcının geleneksel erkeklik normlarını içselleştirme derecesinin de arttığı yorumu yapılmaktadır. Ölçeğin iç tutarlığı hem alt boyutlar hem de ölçeğin tamamı için .70 üzerinde elde edilmiştir (Lease vd., 2009). Bununla birlikte ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir (Lease vd., 2009). Buna göre Lease ve diğerleri (2009) ölçek yapısına ilişkin CFI ve TLI değerlerini .90 üstünde ve RMSEA ve SRMR değerlerini ise .08 altında hesaplamıştır. Aktarılanlar ışığında ERÖ'nün Türk kültüründe kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.4.3. Busy-Perry Saldırganlık Ölçeği (SÖ)

Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen SÖ, saldırganlığı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Demirtaş Madran (2013) tarafından yapılmış ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği Türkiye'deki üniversite öğrencileri üzerinde test edilmiştir. Ölçek beşli likert tipi 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte dört alt boyut yer almakta olup, fiziksel saldırganlık 9 madde, sözel saldırganlık 5 madde, öfke 7 madde ve düşmanlık 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formu için iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgiler ışığında araştırma çalışma grubu için ölçme aracının uygun olduğu ifade edilebilir.

3.4.4. Pozitif Erkeklik Ölçeği (PEÖ)

PEÖ, Bates (2023) tarafından geliştirilerek toplumda pozitif olarak algılanan erkeklik özelliklerini değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçektir. PEÖ, erkeklerin sorumluluk, empati, duygusal farkındalık gibi pozitif erkeklik özelliklerini ne ölçüde benimsediklerini değerlendirmeye odaklanmaktadır. Ölçek beş faktörden ve beşli likert tipi 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı güvenilir düzeyde belirlenmiştir (Bates, 2023). Artan pozitif erkeklik rollerini benimseme düzeyleri artan benlik saygısı ve olumlu psikolojik sağlık çıktılarıyla ilişkilendirilmiştir (Bates, 2023). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Türk kültüründe psikometrik nitelikleri incelenmiştir. Aşağıda ölçeğin Türk kültüründeki psikometrik incelemelerine yönelik bulgular sunulmuştur.

3.4.4.1. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanmasında Dilsel Eşdeğerlik Süreci. Bu bölümde, Beaton ve diğerleri (2000) ile Hambleton ve Patsula'nın (1999) önerdiği adımlar takip edilerek Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin Türkçeye dilsel olarak uyarlanmasına dair bilgiler sunulmuştur. Dilsel eş değerlik ve çeviri süreci ileri çeviri, birleştirme, geri çeviri, uzman panel değerlendirmesi ve ön test olmak üzere beş adımda tamamlanmıştır. İlk aşamada, orijinal ölçek İngilizceden Türkçeye ana dili Türkçe olan ve İngilizceye ileri düzeyde hâkim dil alanında iki akademisyen tarafından bağımsız olarak çevrilmiştir. İleri çeviri aşamasının ardından Beaton ve diğerleri (2000) ile Hambleton ve Patsula'nın (1999) önerdiği birleştirme aşamasına geçilmiştir. Dil

uzmanlarının bağımsız çevirilerindeki anlam farkları incelenmiş ve ifadelerin Türk kültüründe yaygın kullanımı göz önünde bulundurularak en uygun karşılık belirlenmiştir. Örneğin, "Serve country or community" ifadesi için Dil Uzmanı 1'in önerdiği "Ülkeye veya topluma hizmet etmek" ifadesi, anlam açısından daha kapsayıcı ve yerel bir ifade olduğu için tercih edilmiştir. Benzer şekilde, "Having a good sense of humor" ifadesi için her iki uzmanın önerileri göz önünde bulundurularak "İyi bir mizah anlayışına sahip olmak" şeklinde bir uzlaşıya varılmıştır.

İkinci adımın ardından geri çeviri aşamasına geçilmiştir. Geri çeviri aşamasında, Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin nihai Türkçe çevirisi, orijinal metnin anlamını koruyup korumadığını değerlendirmek amacıyla tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Geri çeviri süreci, nihai çevirinin orijinal ölçekle dilsel ve kavramsal uyumluluğunu sağlamayı amaçlamaktadır (Beaton vd., 2000; Hambleton ve Patsula, 1999). Geri çeviri işlemi, Türkçe ve İngilizce'ye ileri düzeyde hâkim doktoralı bir akademisyen tarafından yapılmıştır. Geri çeviri aşamasında çevirmen, nihai Türkçe ifadeleri bağımsız olarak İngilizceye çevirerek orijinal ölçeğin anlam bütünlüğünü koruyup korumadığını değerlendirmiştir. Geri çeviri sonuçları, orijinal İngilizce ifadelerle karşılaştırılarak her bir maddenin anlamda sapma olup olmadığı değerlendirilmiştir. Geri çeviri ve orijinal ifadeler karşılaştırıldığında, Türkçe çevirinin büyük ölçüde anlam bütünlüğünü koruduğu görülmüştür. Örneğin, "Telling it 'like it is" ifadesi, Türk kültüründe daha anlaşılır hâle getirilmek amacıyla "Dobra dobra konuşmak" olarak çevrilmiştir. Geri çeviri sonucunda, bu ifadenin anlam kaybına uğramadığı ve kavramsal doğruluğunu koruduğu belirlenmiştir. Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin içerik geçerliğinin değerlendirilmesi için geri çeviri sürecinin ardından uzman panel değerlendirmesi aşamasına geçilmiştir.

3.4.4.2. Uzman Panel Değerlendirmesi. Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması sürecinde, ölçeğin çeviri doğruluğunu ve kültürel uygunluğunu sağlamak amacıyla uzman panel değerlendirmesi yapılmıştır. Uzman değerlendirmeleri, Beaton ve diğerleri (2000) ile Hambleton ve Patsula'nın (1999) önerdiği adımlara göre ilerletilmiş olup, ölçeğin anlam ve içerik geçerliliğini incelemeyi hedeflemiştir.

Uzman paneli, sosyal psikoloji alanında doktora derecesine sahip bir akademisyen, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında doktora derecesine sahip bir akademisyen, ölçme-değerlendirme alanında bir uzman ve ingilizce öğretmenliği alanında doktoralı bir akademisyenden oluşmuştur. Sosyal psikoloji uzmanı, ölçeğin

sosyal bağlamda anlam geçerliliğine katkı sağlamış; rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki uzman, psikolojik terminoloji ve dilsel uyumu değerlendirmiştir. Ölçme-değerlendirme uzmanı ise ölçeğin psikometrik özelliklerine yönelik yorumlarda bulunarak geçerlilik ve güvenirlik açısından katkıda bulunmuştur. Panel üyelerinin seçiminde, alan uzmanlığı ve akademik deneyim kriterleri dikkate alınarak, ölçeğin Türk kültürüne uyumunu sağlamaya yönelik görüşler alınmıştır.

Uzman paneline, Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin nihai Türkçe çevirisi ve orijinal İngilizce versiyonu birlikte sunulmuştur. Panel üyelerinden, her bir maddenin kavramsal ve kültürel uyumluluğu hakkında geri bildirim vermeleri istenmiştir. Panel üyeleri ölçek maddelerini dilsel anlaşılabilirlik, kültürel uyum ve ifadenin orijinal ingilizce anlamını koruyup korumadığı açısından değerlendirmişlerdir. Uzman paneli değerlendirmesi sonucunda, her bir maddeye ilişkin kapsamlı geri bildirimler alınmıştır. Bu geri bildirimlere dayanarak, bazı ifadelerde uyarlamalar yapılmış, bazı ifadeler ise olduğu gibi bırakılmıştır.

3.4.4.3. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Dilsel Eşdeğerlik Pilot Uygulama Süreci. Ölçeğin Türkçe dil uyarlamasını test etmek amacıyla ölçeğin hedef kitlesiyle bir pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışma, Türkiye'deki bir üniversitenin psikoloji bölümü dördüncü sınıfında öğrenim gören 30 öğrenci (20 kadın, 10 erkek; yaş ortalaması = 22.1) ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, ölçeğin hedef kitlesi olan genç yetişkinlerle benzer özelliklere sahip olduğundan pilot uygulama için uygun bir çalışma grubu oluşturmuştur.

Pilot uygulama sonrası katılımcılardan, ölçeğin maddelerinin anlaşılırlığı ve genel işleyişi ile ilgili geri bildirim toplanmıştır. Katılımcıların geneli, ilk adımda ölçeği beşli likert olarak puanlamış ve ardından anlam ve akıcılık açısından geri bildirimler sunmuştur. Birinci adımda katılımcıların çoğunluğu ortalama olarak beş dakikada ölçeği yanıtlamışlardır. İkinci aşamada katılımcılardan alınan açık uçlu görüşler her bir ifade için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Alınan geri bildirimler ışığında, ölçekte yer alan bazı ifadeler güncellenmiştir. İlk olarak ölçeğin beşinci maddesi "başarı odaklı olmak" olarak güncellenmiştir. Pilot grubu, bu versiyonunun daha anlaşılır olabileceğini bildirmiştir. İkinci olarak ölçeğin altıncı maddesi hırslı olmak yerine azimli olmak olarak nihai karara verilmiştir. Pilot grubundan katılımcılardan dört kişi, hırslı olmanın Türk toplumunda olumsuz niteliklerle ilişkili

olarak algılanabileceğini ancak buna karşılık azimli olmanın daha olumlu ve pozitif niteliklerle ilişkili algılandığını ifade etmişlerdir.

Ölçeğin 13. maddesi için ingilizcede yer alan "having street smart" deyimi Türkçeye "mahalle kültürüne hâkim olmak" olarak çevrilmiştir. Bununla birlikte, maddenin işevuruk tanımı parantez içerisinde yapılmıştır. Ölçeğin 29. ifadesi olan "being ambitious" maddesi, katılımcılardan alınan anlama dair geri bildirimlerin ardından "kendinden emin olmak" olarak güncellenmiştir.

Bu bağlamda dilsel eşdeğerlik sürecinde ilk adımda İngiliz dili edebiyatı ve İngilizce öğretmenliği alanlarından iki akademisyen birbirinden bağımsız olarak İngilizce'den Türkçe'ye çeviriler yaptırılmıştır. Ardından yapılan çeviriler birleştirilerek İngilizce öğretimi alanından bağımsız başka bir araştırmaya geri çeviri yaptırılmıştır. Bir sonraki aşamada ölçme, dil ve alan uzmanlarından oluşan bir uzman panelinden her bir maddeye ilişkin ayrı ayrı anlam, akıcılık, dil bilgisi ve faktörle ilişki açılarından geribildirim alınmıştır. Son aşamada, araştırmanın hedef kitlesine Türkçe form sunulmuş ve her bir maddeye yönelik görüşler alınmıştır. Böylelikle, Pozitif Erkeklik Ölçeğinin nihai formu elde edilmiştir.

3.4.4.4. Pozitif Erkeklik Rolleri Ölçeğinin Türk Kültüründe Psikometrik Niteliklerinin İncelenmesi. Bu bölümde ilk olarak Pozitif Erkeklik Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi ve cinsiyete göre ölçüm değişmezliği incelenmiştir. Ardından ölçeğin güvenirlik katsayıları Cronbach's Alpha yoluyla incelenmiştir. Son olarak, ölçeğin ölçüt geçerliği Psikolojik İyi Oluş Ölçeği yoluyla incelenmiştir.

3.4.4.5. Pozitif Erkeklik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları. İlk adımda beş faktör ve 32 maddeden oluşan PEÖ yapısının Türk kültüründe doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir. Tablo 7'de sunulduğu üzere 32 madde ve beş faktörlü yapının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda model uyum indeksleri ve faktör yüklerine yer verilmiştir.

Tablo 7

PEÖ Model Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Değer	Kriter	Değerlendirme	Referans
χ^2/df	4.05	≤ 3.0 (iyi), ≤ 5.0 (kabul edilebilir)	Kabul edilebilir uyum	Marsh vd., (2004); Schumacker ve Lomax (2010)
CFI	.97	≥ .95 (mükemmel), ≥ .90 (kabul edilebilir)	Mükemmel uyum	Hu ve Bentler (1999); Kline (2016)
TLI	.97	≥ .95 (mükemmel), ≥ .90 (kabul edilebilir)	Mükemmel uyum	Hu ve Bentler (1999); Kline (2016)
RMSEA	.04	≤ .08 (iyi), ≤ .10 (kabul edilebilir)	İyi uyum	Browne ve Cudeck (1993); MacCallum vd., (1996)
SRMR	.06	≤ .08 (iyi)	İyi uyum	Hu ve Bentler (1999); Schermelleh-Engel vd., (2003)

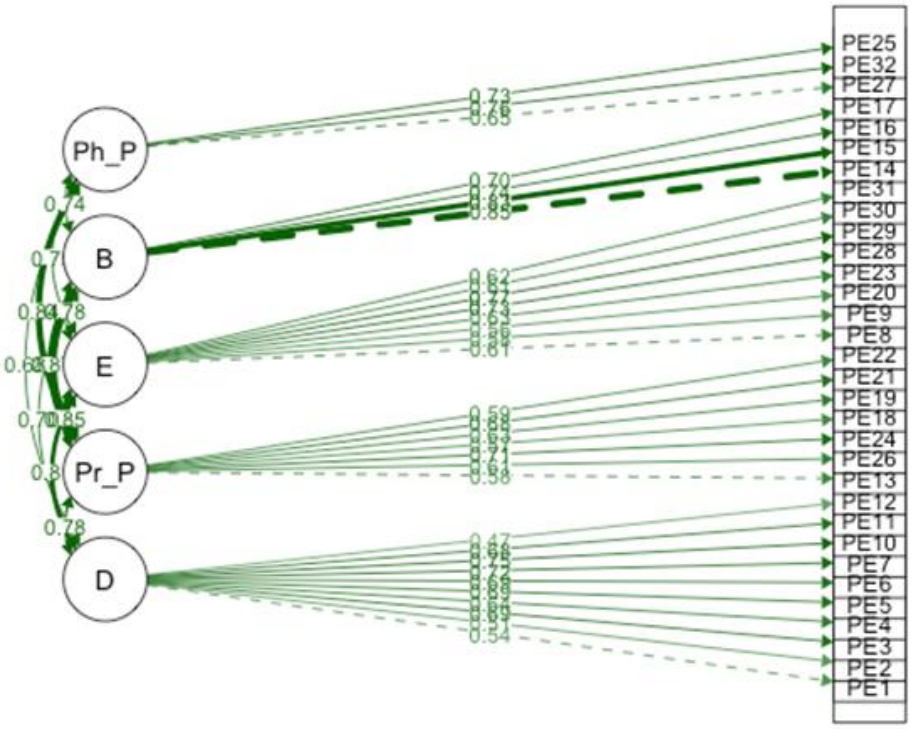
Tablo 7'de görüleceği üzere, χ^2/sd = 4.05 olarak bulunmuştur. Büyük çalışma grubu büyüklüğü nedeniyle χ^2 testinin duyarlılığı göz önünde bulundurularak, bu değerin kabul edilebilir uyum sınırları içinde değerlendirilebileceği ifade edilebilir (Marsh vd., 2004; Schumacker ve Lomax, 2010). Modelin CFI (karşılaştırmalı uyum indeks değeri) .97 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, .95'in üzerinde olduğu için modelin mükemmel uyum sağladığını göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2016). Benzer şekilde, TLI değeri .97 olarak bulunmuştur. Bu değer, modelin mükemmel uyum gösterdiğini ifade etmektedir (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2016). RMSEA değeri .04 olarak elde edilmiştir. RMSEA değeri .08'in altında olduğu için iyi uyum sınırları içinde yer almaktadır (Browne ve Cudeck, 1993; MacCallum vd., 1996). Son olarak, SRMR değeri .06 olarak saptanmıştır. Buna göre, SRMR değeri .08'in altında olduğu için modelin iyi bir uyum sağladığını ifade edilebilir (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel vd., 2003). Sonuç olarak, yukarıda sunulan uyum iyiliği indekslerine göre modelin genel olarak iyi bir uyum sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle CFI ve TLI değerlerinin mükemmel uyum kriterlerini karşılaması, modelin önerilen yapıya uygunluğunu desteklemektedir.

Tablo 8

PEÖ Faktör Yükleri ve İlgili İstatistikler

Faktör	Madde	Standartlaştırılmış Yük (λ)	S.H.	z	p
Başarı Azmi	PE1	0.537	0.046	16.94	< .001
	PE2	0.506	0.045	16.28	< .001
	PE3	0.694	0.045	17.10	< .001
	PE4	0.638	0.045	14.47	< .001
	PE5	0.686	0.048	15.07	< .001
	PE6	0.692	0.048	15.10	< .001
	PE7	0.721	0.051	14.14	< .001
	PE10	0.746	0.046	16.22	< .001
	PE11	0.684	0.045	15.20	< .001
	PE12	0.466	0.043	10.84	< .001
Koruyucu Sağlayıcı	PE13	0.583	0.045	12.96	< .001
	PE26	0.615	0.047	13.09	< .001
	PE24	0.712	0.048	14.83	< .001
	PE18	0.571	0.040	14.27	< .001
	PE19	0.630	0.047	13.40	< .001
	PE21	0.681	0.045	15.13	< .001
	PE22	0.589	0.053	11.11	< .001
Duygusal Dayanıklılık	PE8	0.614	0.052	11.81	< .001
	PE9	0.578	0.047	12.30	< .001
	PE20	0.561	0.051	11.00	< .001
	PE23	0.630	0.049	12.86	< .001
	PE28	0.730	0.049	14.90	< .001
	PE29	0.766	0.047	16.30	< .001
	PE30	0.609	0.046	13.24	< .001
	PE31	0.618	0.047	13.15	< .001
Cesaret	PE14	0.848	0.046	18.43	< .001
	PE15	0.825	0.047	17.55	< .001
	PE16	0.740	0.045	16.44	< .001
	PE17	0.698	0.048	14.54	< .001
Fiziksel Yeterlilik	PE27	0.650	0.052	12.50	< .001
	PE32	0.758	0.052	14.58	< .001
	PE25	0.733	0.050	14.66	< .001

*Not***.** Faktör yüklerinin .40 ve üzeri olması önerilen yükseklik kriterini sağlamaktadır (Kline, 2016). Maddelerin tamamı anlamlıdır ($p < .001$).

Şekil 7 ve Tablo 8'de Pozitif Erkeklik Ölçeğinin birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Ölçek beş alt boyutla (Başarı Azmi, Koruyucu ve Sağlayıcı, Duygusal Dayanıklılık, Cesaret ve Fiziksel Yeterlilik) yapılandırılmıştır ve tüm maddelerin faktör yükleri .40 üzerindedir. Bu bağlamda her bir maddenin alt faktörlere anlamlı katkılarda bulunduğu ifade edilebilir (Kline, 2016).

Başarı Azmi alt boyutundaki faktör yükleri .466 ile .746 arasında değişmektedir. Koruyucu ve Sağlayıcı alt boyutunda ise faktör yükleri .571 ile .712 arasında değişmiştir. Duygusal Dayanıklılık alt boyutundaki maddelerin faktör yükleri .561 ile .766 arasında iken, Cesaret boyutunda bu değerler .698 ile .848 arasında değişmiştir. Son olarak, Fiziksel Yeterlilik alt boyutunda faktör yükleri .650 ile .758 arasında bulunmuştur. Tüm maddelerin faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($p < .001$). Sonuç olarak, ölçeğin beş alt boyutunun da geçerli bir şekilde temsil edildiğini ve ölçüm modelinin doğrulandığını söylenebilir.

3.4.4.6. Cinsiyete Göre Ölçüm Değişmezliği Bulguları. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin kadın ve erkek cinsiyetleri arasında ölçüm değişmezliği sağlanıp sağlanamadığı bu bölümde incelenmiştir. Bates'e (2023) göre Pozitif Erkeklik Ölçeği hem kadın hem de erkeklere uygulanabilir. Erkeklere uygulandığında pozitif erkeklik

rollerine uygunluk düzeyi ve ilgili deneyimler ölçülürken kadınlara uygulandığında ise bu normlara ilişkin algı ve değerlendirmelere yönelik fikir elde edilebilir. Amerikan kültüründe ölçeğin cinsiyete göre ölçüm değişmezliği sağlanmıştır (Bates, 2023). Türk kültüründe de sağlanıp sağlanmadığının incelenebilmesi için ölçüm değişmezliği (measurement invariance) analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

Pozitif Erkeklik Ölçeği Ölçüm Değişmezliği Bulguları (n = 1342)

Model	χ^2 (*df*)	$\Delta\chi^2$ (Δ*df*)	*p*	*CFI*	*TLI*	*RMSEA* (90% GA)	*SRMR*	Değerlendirme
Yapısal Değişmezlik	3082.54 (908)	—	—	.971†	.968†	.052	.064†	Faktör yapıları aynıdır.
Metrik Değişmezlik	2206.31 (935)	35.98 (27)	.116	.970	.968	.052	.067	Faktör yükleri eşittir.
Ölçek Değişmezliği	2387.02 (962)	340.31 (27)	< .001 ***	.966	.965	.054	.069	Maddeler eşit anlamda çalışmaktadır.
Katı Değişmezlik	2401.51 (994)	87.43 (32)	< .001 ***	.965	.965	.054	.071	Hata varyansları eşittir.

Not. Δ*CFI* < .010 ve Δ*RMSEA* < .015 olması ölçüm değişmezliğinin sağlandığını gösterir (Chen, 2007). † yapılandırma modeline aittir.

Ölçüm değişmezliği analizi, cinsiyet grupları arasında ölçeğin aynı şekilde çalışıp çalışmadığını test etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçüm değişmezliği yapı değişmezliği (configural model), faktör yükleri değişmezliği (metric model), eşit maddesel anlam değişmezliği (scalar model) ve hata varyansları değişmezliği (strict model) olmak üzere dört aşamada incelenmiştir. Ölçüm değişmezliğinin sağlanabilmesi için her bir adımın gerekli uyum ölçütlerini karşılaması ve ardışık modeller arasında elde edilen farkların kabul edilen eşik değerlerin altında kalması beklenmektedir. Cheung ve Rensvold'a (2002) göre bu farkın $\Delta CFI \leq .010$ olması gerekirken, Chen (2007) $\Delta RMSEA \leq .015$ ve $\Delta SRMR \leq .030$ kriterlerinin de dikkate alınabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda her bir adım kendi içerisinde değerlendirildiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

İlk adımda, yapı değişmezliği (configural model) test edilmiştir. Bu model, ölçeğin erkek ve kadın katılımcılar arasında benzer faktör yapısıyla çalışıp çalışmadığını değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir düzeydedir (χ^2 = 3082.54, df = 908, *CFI* = .971, *TLI* = .968, *RMSEA* = .052, *SRMR* = .064). Bu bulgular doğrultusunda, ölçeğin cinsiyet gruplarında benzer bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

İkinci adımda, metrik değişmezlik test edilmiştir. Bu modelde faktör yüklerinin gruplar arasında eşit olup olmadığı değerlendirilmiştir. Yapı modeli ile karşılaştırıldığında metrik modeldeki fark değerleri ΔCFI = .001, $\Delta RMSEA$ = .000 ve $\Delta SRMR$ = .003 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içinde yer almakta ve faktör yüklerinin kadın ve erkek gruplarında eşdeğer olduğunu göstermektedir.

Üçüncü aşamada, skalar model test edilmiştir. Bu modelde maddelerin gruplar arasında eşit anlamda çalışıp çalışmadığı incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda ΔCFI = .004, $\Delta RMSEA$ = .003 ve $\Delta SRMR$ = .003 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular, maddelerin kadın ve erkek gruplarında benzer şekilde işlediğini göstermektedir.

Son aşamada katı model test edilmiştir. Bu modelde hata varyanslarının gruplar arasında eşit olup olmadığı değerlendirilmiştir. Skalar modele kıyasla katı modelde elde edilen fark değerleri ΔCFI = .001, $\Delta RMSEA$ = .000 ve $\Delta SRMR$ = .001 olarak hesaplanmıştır. Bu durum hata terimlerinin cinsiyet grupları arasında farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Cheung ve Rensvold'un (2002) $\Delta CFI \leq .010$ önerisi ile Chen'in (2007) $\Delta RMSEA \leq .015$ ve $\Delta SRMR \leq .030$ kriterleri birlikte değerlendirildiğinde, Pozitif Erkeklik Ölçeği'nin dört aşamalı ölçüm değişmezliği analizinde cinsiyet grupları arasında tam ölçüm değişmezliği sağladığı söylenebilir. Bu sonuçlar, ölçeğin erkek ve kadın gruplarında yapı, yükleme, madde anlamı ve hata düzeyinde tutarlı ve karşılaştırılabilir sonuçlar verdiğini göstermektedir.

3.4.4.7. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular. Ölçeğin iç tutarlık analizleri Cronbach's Alpha katsayısı yoluyla incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Nunnally (1978, ss. 245) göre .90 üstü güvenirlik değerinin mükemmel düzeyde iç tutarlılığa işaret ettiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk kültüründe güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

3.4.4.8. Pozitif Erkeklik Ölçeğine İlişkin Ölçüt Geçerliği Analizi. Ölçeğin ölçüt geçerliği, benzer bir yapıda çalışan geçmişte Türk kültüründe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tamamlanarak birçok çalışmada sıklıkla kullanılan tek faktörlü sekiz maddelik psikolojik iyi oluş ölçeğiyle incelenmiştir. Pozitif erkeklik yapısın teorik çerçevesini pozitif erkeklik yaklaşımı ve pozitif psikoloji oluşturmuştur (Bates, 2023). Bununla

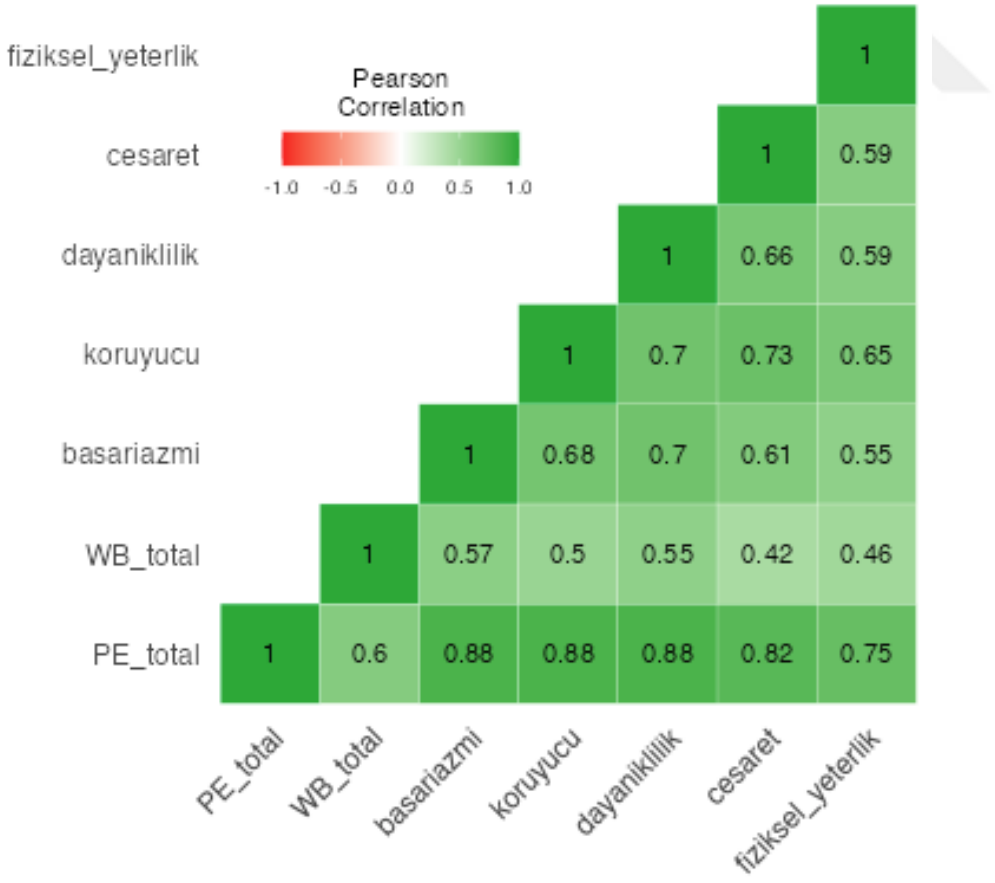
birlikte, pozitif psikoloji çalışmalarında psikolojik iyi oluş kavramı da sıklıkla çalışılan bir kavramdır. Bu nedenden dolayı ölçek çalışmada ölçüt bir değişken olarak ele alınmıştır. Ölçüt geçerliğine ilişkin bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Pozitif Erkeklik Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları (*n* = 1342)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Pozitif Erkeklik Toplam	—						
2. Psikolojik İyi Oluş	.60**	—					
3. Başarı Azmi	.88**	.57**	—				
4. Koruyucu	.88**	.50**	.68**	—			
5. Dayanıklılık	.88**	.55**	.70**	.70**	—		
6. Cesaret	.82**	.42**	.61**	.73**	.66**	—	
7. Fiziksel Yeterlik	.75**	.46**	.55**	.65**	.59**	.59**	—

Not. $p < .01$ düzeyinde anlamlı korelasyonlar **ile gösterilmiştir.

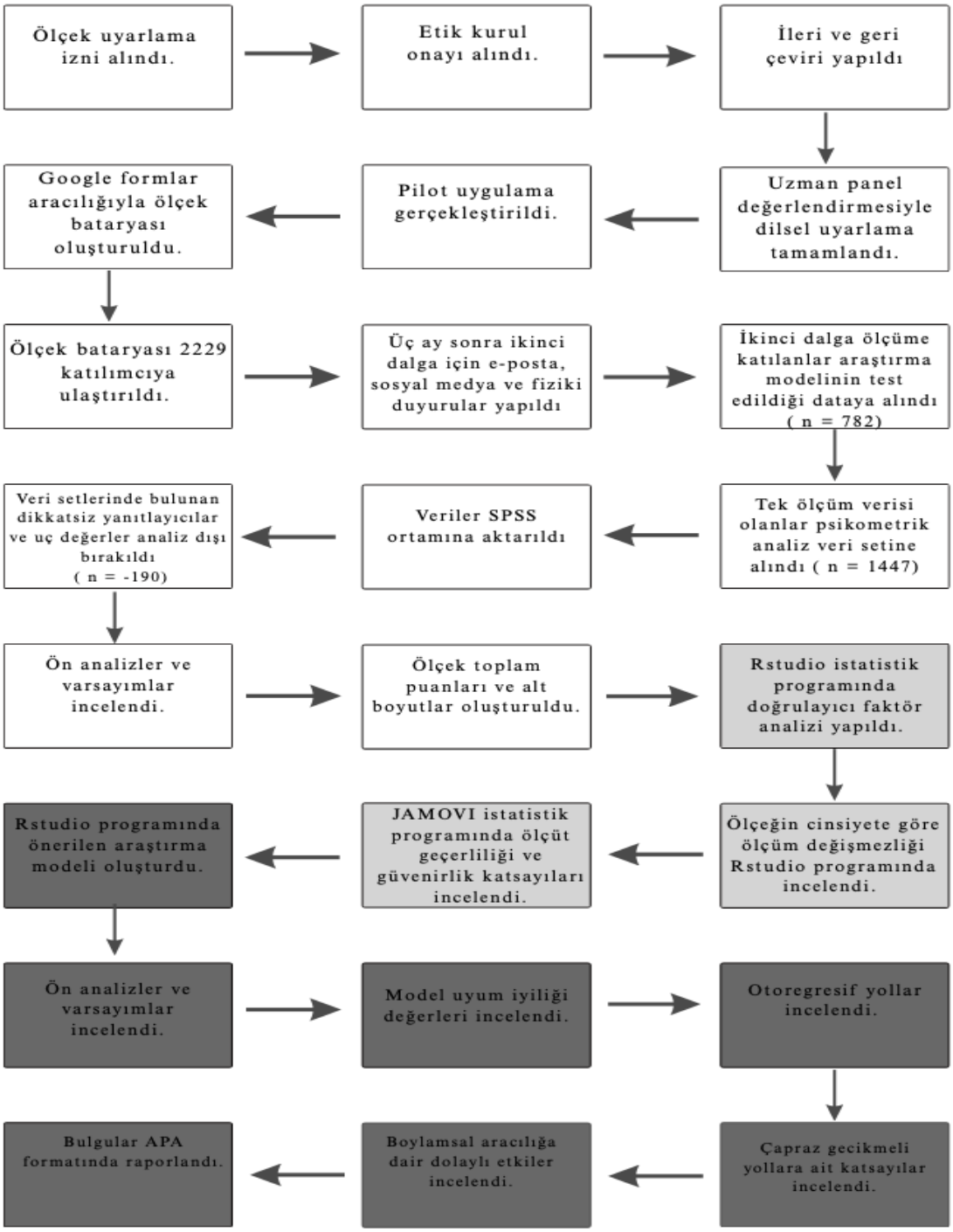
Şekil 7. Ölçüt Geçerliğine İlişkin Isı Haritası

Tablo 10 ve Şekil 8 birlikte incelendiğinde Pozitif Erkeklik Ölçeği hem toplam puanı hem de alt boyutlarının psikolojik iyi oluş yapısıyla pozitif yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmektedir ($p < .05$).

3.5. İşlem Yolu ve Süreç

Aşağıda sunulan Şekil 9'da da görüleceği üzere, araştırma ölçek uyarlama izni ve etik kurul izni gibi gerekli izinlerin alınmasıyla başlamıştır. Etik kurul izni araştırmacının çalıştığı kurum olan Erzurum Teknik Üniversitesi'nden alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli olan bütçe için TÜBİTAK 1002-A araştırma programından destek alınmıştır.

Veriler Google Formlar aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcıların ölçek bataryasını tamamlaması yaklaşık olarak beş dakika sürmüştür. Boylamsal ölçümler 12 hafta arayla alınmıştır. Ölçümler arasında katılımcılar rumuz kodu yoluyla eşleştirilmiştir. Rumuz kodları, katılımcıların üç ay içerisinde unutmayacakları ve KVKK kurallarını ihlal etmeyen kriterlere göre seçilmiştir. Araştırmanın veri setinde dikkatsiz yanıtlayıcıların tespit edilebilmesi için veri toplama formunda bulunan dört ölçeğin tamamına kontrol soruları eklenmiştir. Böylelikle, katılımcıların ölçekleri gerçekten doldurup doldurmadıkları ölçekler boyunca dört kere sorgulanmıştır. Kontrol soruları "Eğer bu maddeyi okuyorsanız lütfen 3 seçeneğini işaretleyiniz" şeklinde sorulmuştur. Aşağıda araştırmanın iş paketlerine ilişkin bir akış diyagramı verilmiştir.

Şekil 8. Araştırma Sürecine İlişkin Akış Diyagramı

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın hipotezleri test edilmeden önce nitelikli bir veri setiyle çalışılması gerektiğinden ilgili varsayımlar teyit edilmiştir. Aynı adımlar hem ölçeğin psikometrik analizlerinde hem de boylamsal analizlerin yürütüldüğü veri setinde yapılmıştır.

Ham veri seti üzerinden dikkatsiz yanıtlayıcıların (careless responses) belirlenmesi amacıyla kullanılan kontrol sorularına yanlış yanıt veren katılımcılar analiz dışında bırakılmıştır. Kayıp değer, uç değer ve normallik varsayımları incelenmiştir. Verilerin tek yönlü uç değerleri Z standart skoru ve Q-Q plot grafikleriyle ile incelenirken çok yönlü uç değer incelemeleri ise Mahalanobis Uzaklık Değeriyle incelenmiştir. Normallik varsayımının incelenmesinde ise çarpıklık/basıklık değerleri ve histogram grafikleri kullanılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi analizi için Likert tipi ölçekler gibi ordinal verilerle çalışırken ve normallik varsayımının sağlanmadığı durumlarda, Weighted Least Squares Mean and Variance Adjusted (WLSMV) yöntemi önerilmektedir. WLSMV, normallikten sapmalara dayanıklı bir kestirim yöntemi olup, ordinal verilerle yapılan analizlerde parametre tahminlerinde daha az yanlılık ve daha yüksek doğruluk sağladığı kanıtlanmıştır (Li, 2016; Muthén ve Muthén, 2012). Araştırma modelinin test edilmesinde çapraz gecikmeli panel modeli kullanılmıştır (cross-lagged model panel). Verilerin analizinde Rstudio, SPSS ve JAMOVI istatistik programları kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk kültüründe geçerlik ve güvenirlik analizlerinin gerçekleştirilmesinin ardından ikinci bir veri setiyle önerilen araştırma modeli test edilmiştir. Araştırma modeli sadece erkek üniversite öğrencileriyle test edilmiştir. İkinci araştırmanın çalışma grubunu 697 katılımcı oluşturmuştur. Bu bölümde, ilk olarak ölçümler ve araştırma desenleri arasındaki basit korelasyonlar ile betimleyici istatistikler sunulmuştur. Ardından, araştırma modeline ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 11

Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler (*n* = 697)

Değişken	*Zaman*	*N*	*Min*	*Maks*	*Ort.*	*SS*	*Çarpıklık*	*Basıklık*
Saldırganlık Eğilimi	T1	697	34	130	76.65	17.11	0.25	-0.24
	T2	697	39	119	76.82	14.02	0.12	-0.21
Pozitif Erkeklik	T1	697	54	160	119.58	18.41	-0.51	0.83
	T2	697	42	160	121.59	18.51	-0.53	1.08
Psikolojik İyi Oluş	T1	697	15	56	41.46	7.53	-0.51	0.44
	T2	697	19	56	41.89	6.91	-0.31	0.12
Geleneksel Erkeklik Normlarına Uygunluk	T1	697	30	175	99.52	24.46	-0.04	-0.05
	T2	697	36	176	100.78	24.69	-0.11	0.22

Tablo 11'de araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler sunulmuştur. Her bir değişken için ölçüm yapılan zaman noktasına (T1, T2) göre minimum ve maksimum puanlar, ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmiştir. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının ±2 aralığında yer alması değişkenlerin normal dağıldığına işaret etmektedir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 12

Araştırma Değişkenleri Arasındaki İkili İlişkilerin İncelenmesi (n = 697)

No	Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Psikolojik İyi Oluş (T1)	—									
2	Saldırganlık Eğilimi (T1)	-.22***	.54***	—							
3	Pozitif Erkeklik (T2)	.35***	-.17***	.01	—						
4	Psikolojik İyi Oluş (T2)	.58***	-.23***	-.20***	.56***	—					
5	Geleneksel Erkeklik (T2)	.02	.16***	.33***	.20***	.06	—				
6	Pozitif Erkeklik (T1)	.53***	-.21***	-.03	.56***	.40***	.09*	-.20***	—		
7	Geleneksel Erkeklik (T1)	.05	.22***	.38***	.16***	.01	.71***	.14***	.15***	—	
8	Saldırganlık Eğilimi (T2)	-.19***	.43***	.70***	-.06	-.22***	.36***	.52***	-.10**	.31***	

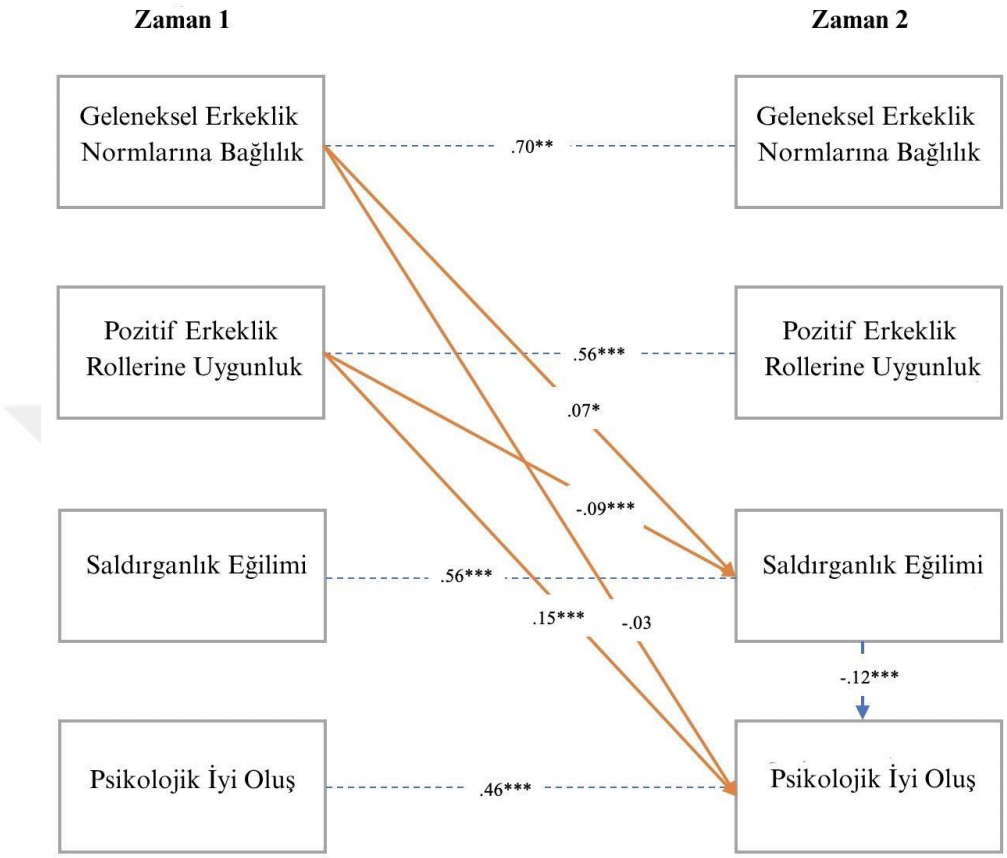
Not. Tüm değerler Pearson korelasyon katsayılarını göstermektedir.
*p < .05. **p < .01. ***p < .001

Tablo 12'de, araştırmada yer alan değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayıları sunulmuştur. Psikolojik iyi oluş (T1), pozitif erkeklik (T1) ile orta düzeyde (r = .53, p < .001) ve psikolojik iyi oluş (T2) ile yüksek düzeyde (r = .58, p < .001) pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Psikolojik iyi oluş (T2) ayrıca pozitif erkeklik (T2) ile de anlamlı şekilde ilişkili çıkmıştır (r = .56, p < .001). Saldırganlık eğilimi (T1), saldırganlık eğilimi (T2) ile yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur (r = .70, p < .001). Pozitif erkeklik (T1), pozitif erkeklik (T2) ile yüksek düzeyde ilişkili çıkmıştır (r = .56, p < .001) ve psikolojik iyi oluş (T2) ile de anlamlı pozitif ilişki göstermiştir (r = .40, p < .001). Geleneksel erkeklik (T1), geleneksel erkeklik (T2) ile yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur (r = .71, p < .001). Ayrıca saldırganlık eğilimi (T2) ile orta düzeyde ilişkili çıkmıştır (r = .31, p < .001).

4.1. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Panel Modeli Bulguları

Bu bölümde, pozitif erkeklik ve geleneksel erkeklik normlarına bağlılık değişkenlerinin saldırganlık eğilimi ve psikolojik iyi oluş üzerindeki boylamsal etkilerini incelemek amacıyla kurulan yapısal eşitlik modeline ilişkin bulgular sunulmaktadır. Model kapsamında, Zaman 1'de ölçülen değişkenler, Zaman 2'deki karşılıkları ile otoregresif yollar aracılığıyla ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte, pozitif erkeklik (T1) ve geleneksel erkeklik (T1), hem saldırganlık eğilimi (T2) hem de psikolojik iyi oluş (T2) üzerinde doğrudan yordayıcı olarak modele dahil edilmiştir. Saldırganlık eğilimi (T2), psikolojik iyi oluş (T2) değişkeni üzerine ek bir yordayıcı olarak tanımlanmıştır. Modelin genel uyum indeksleri incelendiğinde, kurulan yapının veriye yeterli düzeyde uyum

sağladığı görülmektedir ($\chi^2(10) = 52.62$, $p < .001$; *CFI* = .980; *TLI* = .945; *RMSEA* = .078, *SRMR* = .034).

Şekil 9. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Panel Modeli

Şekil 10'da sunulduğu üzere Zaman 1'de ölçülen değişkenlerin Zaman 2'deki karşılıkları üzerinde anlamlı ve pozitif yönde otoregresif etkileri tespit edilmiştir. Pozitif erkeklik (T1), pozitif erkeklik (T2) üzerinde anlamlı bir yordayıcıdır (β = .564, p < .001). Benzer şekilde, geleneksel erkeklik (T1), geleneksel erkeklik (T2) üzerinde (β = .706, p < .001), saldırganlık eğilimi (T1), saldırganlık eğilimi (T2) üzerinde (β = .671, p < .001) ve psikolojik iyi oluş (T1), psikolojik iyi oluş (T2) üzerinde (β = .461, p < .001) anlamlı otoregresif etkilere sahiptir.

Pozitif erkeklik (T1), saldırganlık eğilimi (T2) üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir (β = –.090, p = .001). Aynı değişken, psikolojik iyi oluş (T2) üzerinde ise pozitif yönde anlamlı bir yordayıcı olarak belirlenmiştir (β = .150, p < .001). Geleneksel erkeklik (T1), saldırganlık eğilimi (T2) üzerinde anlamlı ve pozitif bir etki göstermiştir

(β = .073, p = .025). Bununla birlikte, geleneksel erkeklik (T1)'in psikolojik iyi oluş (T2) üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir (β = –.028, p = .348). Modelde saldırganlık eğilimi (T2), psikolojik iyi oluş (T2) üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı olarak bulunmuştur (β = –.116, p < .001). Bu bulgu, saldırgan davranışların zaman içinde psikolojik iyi oluş düzeyini etkileyebileceğini göstermektedir. Kurulan model, pozitif erkeklik (T2) için %31.8 (R^2 = .318), geleneksel erkeklik (T2) için %49.8 (R^2 = .498), saldırganlık eğilimi (T2) için %50.2 (R^2 = .502) ve psikolojik iyi oluş (T2) için %34.7 (R^2 = .347) oranında varyansı açıklamaktadır.

4.2. Boylamsal Aracılığa İlişkin Dolaylı Etkilerin Analizi

Tablo 13'de sunulduğu üzere yapısal eşitlik modeli kapsamında, pozitif erkeklik (T1) değişkeninin psikolojik iyi oluş (T2) üzerindeki dolaylı etkisi, saldırganlık eğilimi (T2) aracılığıyla test edilmiştir. Bu doğrultuda kurulan aracılık modelinde, pozitif erkeklik (T1) → saldırganlık eğilimi (T2) → psikolojik iyi oluş (T2) dolaylı yolu değerlendirilmiştir.

Tablo 13

Araştırma Hipotezlerine İlişkin Yapısal Yol Katsayıları, Etki Türleri, Anlamlılık Düzeyleri ve Güven Aralıkları (N = 697)

Hipotez	**Yapısal Yol**	**Etki Türü**	**β**	***p***	**95% GA**
H1	GE (T1) → SE (T2)	Çapraz gecikmeli	0.07	.025	[0.00, 0.08]
H2	PE (T1) → SE (T2)	Çapraz gecikmeli	–0.08	.001	[–0.11, –0.02]
H3	PE (T1) → Pİ (T2)	Çapraz gecikmeli	0.11	.001	[0.01, 0.07]
H4	SE (T2) → Pİ (T2)	Doğrudan etki	–0.09	.001	[–0.08, –0.01]
H5	PE (T1) → SE (T2) → Pİ (T2)	Dolaylı etki	0.01	.014	[0.00, 0.02]
H6	SE (T1) → SE (T2)	Otoregresif	0.65	.001	[0.48, 0.59]
H6	Pİ (T1) → Pİ (T2)	Otoregresif	0.49	.001	[0.36, 0.53]
H6	PE (T1) → PE (T2)	Otoregresif	0.56	.001	[0.48, 0.59]
H6	GE (T1) → GE (T2)	Otoregresif	0.71	.001	[0.66, 0.73]

Not. GE = Geleneksel Erkeklik Normlarına Uygunluk, PE = Pozitif Erkeklik Normlarına Uygunluk, SE = Saldırganlık Eğilimi, Pİ = Psikolojik İyi Oluş.

Modelde, pozitif erkekliğin saldırganlık eğilimi üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur (β = –.081, p = .007). Saldırganlık eğilimi ise psikolojik iyi oluş üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcıdır (β = –.093, p = .014). Bu bulgular doğrultusunda pozitif erkeklik (T1) değişkeninin psikolojik iyi oluş (T2) üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Bootstrap yöntemi kullanılarak elde edilen güven aralıkları, dolaylı etkinin anlamlı olduğunu desteklemiştir. Bu yol, pozitif erkekliğin psikolojik iyi oluş üzerindeki boylamsal etkisinin saldırganlık eğilimi aracılığıyla iletildiğini göstermektedir.

4.3. Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk Kültüründe Psikometrik Özelliklerinin Tartışılması

Pozitif Erkeklik Ölçeği, erkekliğin riskli ve problemli yönlerine odaklanan geleneksel yaklaşımlara alternatif olacak biçimde erkeklik rollerinin destekleyici, sorumlu ve sağlıklı boyutlarını değerlendiren yenilikçi bir çerçeve sunmaktadır (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013). Pozitif erkeklik modeli Kiselica ve Englar-Carlson (2010) tarafından önerilmiş ve kavramsallaştırma çalışması ise McDermott ve diğerleri (2019) tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte, McDermott ve diğerleri (2019) Amerikan kültüründe erkeklerden beklenen 79 erkeklik rolünü çalışmalarında tanımlamışlardır. Bates (2023) ise bu rollerden hareketle 32 madde ve beş faktörden oluşan pozitif erkeklik yapısını geliştirmiştir. Bu doktora tezi kapsamında yürütülen çalışmalardan birinin ana amacı bu ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine dair psikometrik özellikleri Türk kültüründe incelemektir.

Yukarıda aktarılan bu ana amaçtan hareketle, ölçeğin Türk kültüründe geçerliğinin ve güvenirliğinin incelenebilmesi için ilk adımda ölçek maddelerinin dilsel eşdeğerliği çalışmaları yürütülmüştür. Bu kapsamda dil, ölçme ve değerlendirme ve alan uzmanlarının oluşturduğu bir uzman paneli ve ölçeğin hedef grubunun yer aldığı bir grupla ileri-geri çeviri yöntemleriyle ölçeğin dilsel eşdeğerliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Tüm aşamalar Beaton ve diğerleri (2000) ile Hambleton ve Patsula'nın (1999) önerdiği ölçek uyarlama kılavuzu takip edilerek yürütülmüştür. Dilsel eş değerlik sürecinin sonunda Pozitif Erkeklik Ölçeği Türkçe nihai formu elde edilmiştir.

Dilsel eşdeğerlik sürecinin ardından ölçeğin hem geçerlik hem de güvenirlik analizleri için veri toplama aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, 1342 kişilik bir veri

setiyle doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları yürütülmüştür. Yapılan analizler neticesinde, ölçeğin orijinal faktör yapısını koruduğu ve Amerikan çalışma grubuna benzer şekilde Türk kültüründe de 32 madde beş faktörlük bir yapının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin, tüm maddeler Bates (2023) çalışmasındaki gibi benzer faktörler altında toplanarak .40 üzerinde katkı sunmuştur. Bu katsayı değerleri ışığında, her bir maddenin ayırt edici bir şekilde toplam faktöre anlamlı katkılar sunduğu söylenebilir (Kline, 2016). Geçerlik çalışmaları kapsamında ölçeğin ölçüt geçerliği psikolojik iyi oluş faktörüyle ele alınmıştır. Bu kapsamda, pozitif erkeklikle iyi oluş arasında da istatistiksel açıdan pozitif yönde ilişkilerin elde edildiği saptanmıştır. Geçerlik çalışmalarının ardından ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayıları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, pozitif erkeklik ölçeğinin güvenirlik katsayı düzeylerinin alanyazınında belirtilen .70 değerinin üzerinde olduğu elde edilmiştir. Tüm bunlara ek olarak, pozitif erkeklik yapısının ölçüm değişmezliği cinsiyete göre incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde, ölçeğin hem erkek hem de kadınlarda benzer çalıştığı ve cinsiyetler arasındaki çalışmalarda kullanılabileceği elde edilmiştir. Bu bağlamda, Pozitif Erkeklik Ölçeğinin 32 madde ve beş faktör olarak Türkçe alan yazınına kazandırılması kararlaştırılmıştır. Bu beş faktör sırasıyla Başarı Azmi, Koruyucu Sağlayıcılık, Duygusal Dayanıklılık, Cesaret ve Fiziksel Yeterlilik olarak adlandırılmıştır.

İlk faktör olan *başarı azmi* boyutu, bireyin hedef belirleme, çaba gösterme ve sürdürülebilir gayret kapasitesini temsil etmektedir. Bandura'nın (1986) öz-yeterlik kuramıyla tutarlı olarak bu boyut, bireyin kendi potansiyelini ortaya koyma isteğini ve çevresel beklentilere yanıt verme becerisini yansıtmaktadır. Ölçeğin ikinci faktörü olan koruyucu sağlayıcılık faktörü ise erkekliğin geleneksel olarak yüklenen sağlama ve kollama rollerinin, şefkat, sorumluluk ve etik bağlılık temelinde pozitif bir şekilde yeniden çerçevelenmesini ifade etmektedir. Kiselica ve Englar-Carlson'un (2010) modelinde *"diğerlerini önemseyen erkek"* figürüne paralel olarak bu faktör, hem geleneksel hem dönüşen erkeklik normlarını birleştirici bir nitelik taşımaktadır. Bu alt boyutun pozitif babalık nitelikleriyle uyuştuğu ifade edilebilir (Eryılmaz vd., 2024). Üçüncü faktör olarak ise duygusal dayanıklılık boyutu, bireyin stres ve zorlayıcı yaşam olayları karşısında esneklik gösterme ve duygusal uyum sağlama kapasitesini yansıtmaktadır. Bu boyut, Luthar ve Cicchetti'nin (2000) tanımladığı "resilience" kavramıyla birebir ilişkilidir. Dördüncü faktör olan cesaret alt boyutu ise bireyin sosyal, ahlaki ya da duygusal riskler karşısında eyleme geçebilme becerisini ifade etmektedir. Bu cesaret, hegemonik erkeklikteki saldırganlıktan ayrı olarak, adalet, empati ve

sorumlulukla örülü bir etik cesaret anlayışını temsil etmektedir. Örneğin ölçekte yer alan cesaret alt boyutu "Haksızlığa sessiz kalmamak" veya "doğruyu savunmak" gibi değerlerle ilişkilendirilebilir. Daha açık bir deyişle, pozitif erkeklik rollerine önem veren genç bir erkeğin iklim savunuculuğu için aktif hak savunuculuğunda bulunması bu role örnek olarak sunulabilir. Son olarak, ölçekte yer alan *Fiziksel Yeterlilik alt* boyutu ise bireyin fiziksel sağlığı, gücü ve dayanıklılığına ilişkin olumlu algılarını kapsamaktadır. Geleneksel erkeklik alanyazınında bu alt boyut çoğunlukla güç ve kontrolle ilişkili iken, bu çalışmada fiziksel yeterlilik daha çok sağlıklı yaşam, beden farkındalığı ve işlevsellik temelinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda, pozitif erkeklik ölçeğinde yer alan alt boyutların hegemonik erkeklik normlarından kopuşun ve bireysel iyi oluşa yönelik bir dönüşümün işareti niteliğinde olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç olarak, bu doktora tezi Türkçe alanyazınına, pozitif erkeklik rollerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı kazandırmıştır. Bununla birlikte araştırma, Türk kültüründe erkekliğe dair pozitif psikoloji temelli normların bilimsel olarak izlenebilmesi için teorik bir çerçeve sunabildiği ifade edilebilir. Bu yönüyle çalışma psikolojik danışma, toplumsal cinsiyet çalışmaları, erkeklik araştırmaları ve psikolojik sağlığa yönelik politika geliştirme süreçlerinde de kullanılabilecek stratejik bir araç niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla, ölçeğin hem ulusal hem de uluslararası erkeklik tartışmalarına önemli bir katkı sunduğu ifade edilebilir.

4.4. Çapraz Gecikmeli Boylamsal Aracılık Modeli Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışmanın ikinci aşamasında, geleneksel erkeklik normlarına uygunluk, pozitif erkeklik normlarına uygunluk, saldırganlık eğilimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiler boylamsal çapraz-gecikmeli aracılık modeliyle test edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde test edilen çok değişkenli araştırma modelinde öne sürülen temel hipotezlerin desteklendiği görülmüştür.

Bu araştırma, erkeklik normlarının hem kısıtlayıcı hem de işlevsel yönlerinin psikolojik sağlık değişkenleri üzerindeki boylamsal etkilerini ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, *Zaman 1*'de geleneksel erkeklik normlarına yüksek düzeyde önem veren genç erkeklerin üç ay sonra daha yüksek saldırganlık eğilimi sergilediğini; buna karşılık pozitif erkeklik rollerine yüksek düzeyde uygunluğun ise

saldırganlığı azalttığını göstermektedir. Bununla birlikte, pozitif erkeklik rollerine uygunluk *Zaman 2*'de psikolojik iyi oluşu artırmıştır. Üstelik, saldırganlık bu ilişkinin altında bir aracılık faktörü olarak rol oynamıştır. Böylece, araştırmanın üç ana hipotezi doğrulanmış ve erkek toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik sağlık üzerinde hem bir risk faktörü hem de bir koruyucu faktör olarak işlev görebileceği ortaya konmuştur. Alanyazınında yer alan geçmiş araştırmalarda (Leone ve Parrott, 2018) erkekliğin çoğunlukla kısıtlayıcı yönlerinin ölçülüp olumsuz sağlık çıktılarıyla ilişkilendirildiği görülürken, bu çalışma pozitif erkeklik normlarının saldırganlığı azaltıcı ve iyi oluşu destekleyici etkilerine dikkat çekmiştir. Elde edilen bulgular, Pozitif Erkeklik Modeli (Kiselica ve Englar-Carlson, 2010), Genel Saldırganlık Modeli (Anderson ve Bushman, 2002) ve Kırılgan Erkeklik Kuramı (Vandello ve Bosson, 2013) ile uyum göstermektedir.

Geçmiş araştırmalar her ne kadar erkeklik ile saldırganlık, agresyon ve düşmanca davranışlar arasındaki ilişkileri incelemiş olsa da alanyazınında yer alan araştırma bulguların neredeyse tamamı kesitsel niteliktedir (Amato, 2012; Cohn vd., 2009; Gallagher ve Parrott, 2011; Jakupcak vd., 2002; Litherland vd., 2022). Bu araştırma kapsamında geleneksel erkeklik rollerinin boylamsal olarak saldırganlık eğilimini artırıp artırmadığı merak edilmiştir. Bu araştırma sorusunun yanıtlanabilmesi için çapraz gecikmeli panel modeli kullanılmıştır. Analizlerde ilk olarak, araştırma modelinde yer alan değişkenlerin zamanlar arası otoregresif etkileri incelenmiştir. Buna göre, test edilen modelde araştırma değişkenlerinin zamanlar arası ilişkileri beklendik yöndedir. Otoregresif etkilerin incelenmesinin ardından araştırma modelinde Zaman 1'den Zaman 2'ye uzanan çapraz gecikmeli yollar analiz edilmiştir.

İlk olarak, araştırmanın birinci hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre, test edilen araştırma modelinde geleneksel erkeklik normlarına artan uygunluğun Zaman 2'de saldırganlığı artırmış olmasının hem kuramsal arkaplanla hem de ampirik alan yazınıyla uyumlu olduğu ifade edilebilir. Geleneksel erkeklik normlarının agresif davranışları nasıl artırabileceğine dair açıklayıcı kuramsal bakışlarından biri Kırılgan Erkeklik Kuramı olabilir. Kırılgan Erkeklik Kuramı erkekliğin toplum içerisinde "*zor kazanılan ancak kolay yitirilen*" bir statü olduğunu savunmaktadır. Kuram erkeklik statüsüne yönelik algılanan tehditlerin artması durumunda saldırganca veya agresif tepkilerin normatifleşebileceğini ileri sürmektedir (Bosson, 2024; Bosson vd., 2021; Vandello vd., 2008; Vandello ve Bosson, 2013; Weaver vd., 2010). Gerçekten de hegemonik erkeklik çerçevesinde güç, baskınlık ve duygusal zayıflıklardan arınık olma salık verilmektedir (Connell, 1995; Connell ve Messerschmidt, 2005). Bu çerçeveden hareketle, Genel

Saldırganlık Modelinin açıkladığı biçimde, güç ve üstünlük odaklı bilişsel şemalar eril normlara önem veren genç erkeklerin öfke hissini uyarmakta ve bu uyarım da saldırgan tepkilerin bir çözüm yolu olarak seçilme olasılığını günlük yaşamda artırabilmektedir (Allen vd., 2018; Anderson ve Bushman, 2002; DeWall vd., 2011). Bu bağlamda, üç ay arayla alınan geleneksel eril normlara uygunluk ile saldırganlık eğilimleri arasındaki anlamlı ilişkilerin hem kuramsal açıklamalar hem de kültürlerarası ve yerel kanıtlarla tutarlı olduğu ifade edilebilir.

İkinci olarak araştırma pozitif erkeklik rollerine uygunluk ile saldırganlık eğilimi arasındaki boylamsal ilişkiler incelenmiştir. *Zaman 1* pozitif erkeklik rollerine uygunluk ölçümü *Zaman 2* saldırganlık eğilimleriyle negatif yönde anlamlı olarak ilişkili bulunarak araştırmanın ikinci hipotezi kabul edilmiştir. Kabul edilen araştırma hipotezinin kuramsal açıdan pozitif erkeklik yaklaşımıyla uyumlu olduğu ifade edilebilir. Daha açık bir deyişle, pozitif erkeklik yaklaşımı empati, yakınlara bakım, sorumluluk, destek, cesaret ve adalet gibi birtakım pozitif psikoloji kavramlarına atıfta bulunduğundan pozitif erkeklik rollerine önem veren genç erkeklerin daha az saldırgan eğilimlerde bulunması olasıdır (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; Lomas, 2013; Seager ve Barry, 2019; Wilson vd., 2022). Bununla birlikte, pozitif erkeklik yaklaşımının vurguladığı erkeklik rolleri hâlihazırda duygu düzenleme beceriyle de yakından ilişkilidir. Diğer bir deyişle, pozitif erkeklik yaklaşımı duyguların ifade edilmesini, açık bir iletişimi, empatiyi ve şefkati barındırmaktadır. Bu bakış açısından hareketle pozitif erkeklik yaklaşımı erkeklerde sıklıkla görülen aleksitimik belirtiler ve duygusal bastırma eğilimlerini (Heath vd., 2017; Levant, 2001; Mendia vd., 2024; Seidler vd., 2016) azaltabileceği söylenebilir.

Ek olarak, pozitif erkeklik rollerine yüksek bağlılık ile daha düşük saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişki özdenetim üzerinden de açıklanabilir. Daha açık bir deyişle, bireyin davranışları üzerinde otokontrol yetisinin düşük olması nedeniyle günlük yaşamda yaşadığı problemlere öfkeyle yanıt veriyor olabilir. Öfke çoğu zaman ani, hızlı ve uyarana bağlı olarak üretilen bir yanıt olduğundan kişinin davranışları üzerinde otokontrol yetisi düşük olduğunda dürtüsel davranması daha olasıdır (Anderson ve Bushman, 2002). Gerçekten de geleneksel eril normlara önem veren erkeklerin günlük yaşamda riskli davranışlarda bulunduğu (Courtenay, 2000) ve dürtüsel davrandıklarını ve psikolojik yardım aramaktan kaçındıklarını (Kantar ve Yalçın, 2024) bildiren geniş bir alan yazını bulunmaktadır. Tüm bunlara karşılık, pozitif erkeklik yaklaşımı ise empati, sorumluluk ve diğerlerine destek verebilme gibi hedefleri ön plana çıkarmaktadır. Pozitif

psikolojide sıklıkla vurgulanan doyum veren anlamlı kişilerarası ilişkiler (Butler ve Kern, 2016; Diener vd., 2010; Kern vd., 2015; Seligman, 2011) pozitif erkeklik yaklaşımında da önemli bir konum teşkil etmektedir. Pozitif erkeklik yaklaşımı bu yönüyle güç, sertlik ve baskınlığa atıf yapan geleneksel erkeklik tanımlardan farklılaşmaktadır. Örneğin, geleneksel normlara dayalı ölçeklerde "*gerekirse sorunları güç kullanarak çözme*" gibi eğilimlerin puanlandığı görülürken (Levant ve Richmond, 2007; Mahalik vd., 2003), pozitif erkeklikte önem verilen nitelikler iletişime açıklık, ilişkisel sorumluluk ve ilişki etiğidir (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; Lomas, 2013; Wilson vd., 2022). Aktarılanlar ışığında, artan pozitif erkeklik puanlarının üç ay sonra bile azalan saldırganlık düzeylerini öngörmesinin bir nedeni de özdenetimdeki artış ve şiddet dışı başa çıkma repertuvarının genişlemesi olarak açıklanabilir.

Çapraz gecikmeli yollara ilişkin hipotezlerin test edilmesinin ardından araştırma modelinde pozitif erkeklik rolleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide saldırganlık eğiliminin aracılık rolü incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde saldırganlık eğiliminin pozitif erkeklik ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Bu bağlamda, pozitif erkeklik rollerine uygunluk değişkeninin Zaman 2'de iyi oluşu artırması iki tamamlayıcı süreçle açıklanabilir. İlk olarak sorumluluk, özbakım ve anlamlı sosyal ilişkiler gibi rolleri temsil eden pozitif erkeklik yaklaşımı cinsiyet rolü gerilimi paradigmasında vurgulanan erkek cinsiyet rolü çatışmasını azaltabilir (O'Neil, 2008, 2015). Diğer bir deyişle, erkeklerin rol beklentileri arasındaki uyum arttıkça kronik stresin azalabileceği, özdüzenleme becerilerinin desteklenebileceği ve dolayısıyla psikolojik iyi oluş seviyelerinin boylamsal olarak artabileceği yorumu yapılabilir (Levant, Hall ve Rankin, 2020; Levant ve Powell, 2017; Upenieks vd., 2024). İkinci olarak, pozitif erkeklik rollerinin boylamsal olarak psikoloji iyi oluşu artırması sosyal kimlik kuramıyla açıklanabilir (Postmes ve Jetten, 2006). Kendisiyle ve diğerleriyle ilişkilerini işlevsel, destekleyici ve onarıcı bir erkeklik kimliğiyle algılayan bireyler ait olduğu grupların olumlu normlarıyla uyumlu biçimde ilişkilenebilirler (Terry vd., 2000). Bireyin hem kendisiyle hem de içerisinde bulunduğu toplumla olumlu ilişkilere sahip olması özsaygı ve grup aidiyetini artıracağından uzun vadede bireyin psikolojik iyi oluşunu destekleyebilir (Abrams ve Hogg, 2010; Hogg, 2016). Bu bağlamda, çapraz gecikmeli aracılık modelinde pozitif erkeklik rollerine artan uygunluğun saldırganlık eğilimi üzerinden artan psikolojik iyi oluş düzeylerini üç ay sonra anlamlı bir şekilde öngörmesinin temel nedenleri olarak cinsiyet rolü çatışmalarının azalarak grup aidiyetinin güçlenmesi olarak açıklanabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular araştırmanın yürütüldüğü kültürel bağlam ve çalışma grubunun gelişimsel özellikleriyle de ilişkili olabilir. Araştırmanın ikinci çalışmasının çalışma grubunu erkek üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Türkiye, kültürel normların ve sosyal kuralların incelendiği çalışmalarda katı kültür (Gelfand vd., 2011) veya toplulukçu-bireyci kültür (Kağıtçıbaşı, 1999) şekilde tanımlanagelmiştir. Diğer bir deyişle, Türk kültüründe sosyal kurallar ve normlar bireyler için önem arz etmektedir (Gelfand vd., 2011). Bu kapsamda genç bir erkek için Türk kültüründe erkek kimliğinin önem arz ettiği ifade edilebilir. Erkek kimliğinin Türk kültüründe nasıl bir işleve sahip olduğunun anlaşılmasında Sosyal Kimlik Kuramı işlevsel bir rol üstlenebilir. Sosyal kimlik kuramına göre birey içerisinde bulunduğu iç grubun özelliklerine sahip oldukça grubuna yönelik sahip olduğu aidiyet ve bağlılık düzeyi de artmaktadır (Tajfel ve Turner, 1979). Daha açık bir deyişle, birey iç grup olarak tanımladığı gruba benzemeye çalışır iken dış grup olarak tanımladığı gruptan ise zamanla farklılaşmaya çalışmaktadır (Turner, 1985). Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde, Türkiye'de erkeklik tamamlanan, kazanılan ve sürekli kanıtlanması gereken bir statüde olduğu görülmektedir. Örneğin, Türkoğlu (2019) tarafından yürütülen doktora tezinde kadınlık yerine erkeklik Türk kültüründe kazanılan ve elde edilen bir sosyal statü olarak algılanmıştır. Geleneksel olarak Türk kültüründe erkeklik sünnet olma, meslek sahibi olma, işe girme, askere gitme, evlenme, baba olma ve aile reisi olma gibi birtakım geçiş ritüelleri yoluyla tanımlanagelmektedir (Barutçu, 2013; Selek, 2018). Bu perspektiften çalışmanın katılımcılarına bakıldığında üniversite çağındaki erkeklerin henüz bu eşikleri tamamlamadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, erkek üniversite öğrencileri "erkekliklerini ispat etme" dönemindedir. Bu durum, Sosyal Kimlik Kuramının da ileri sürdüğü biçimde, genç erkeklerin toplumsal normlara uyum gösterme ve statülerini koruma ihtiyacını artırabilemektedir. Bu nedenle, eril normlara önem veren erkekler için erkekliklerine dair tehdit algıladıklarında agresif ve saldırgan şekilde davranmaları olasıdır. Bu çalışmanın da ana bulgularından biri de aktarılanlara paralellik göstermektedir.

Tüm bunlara karşılık, genç erkeklerin erkeklik algıları işlevsel ve uyumlu bir şekilde dönüştüğünde erkeklik algısı tehdit edilmediğinden saldırgan ve agresif davranışların da azalabileceği yorumu elde edilen bulgular ışığında yapılabilir. Bu döngüye katkı sunabilecek yaklaşımlardan biri araştırma modelinden de görüldüğü üzere pozitif erkeklik rolleri olabilir. Bu roller genç erkeklerde kısa dönemde tepkiselliği; orta dönemde ise bu çalışmada elde edildiği gibi saldırganca davranışların sergilenmesini

azaltabilir. Bu kapsamda pozitif erkeklik rollerinin genç erkekler arasında yaygınlaştırılmasının önem arz ettiği ifade edilebilir. Pozitif erkeklik rollerinin yaygınlaştırılma süreci okul/üniversite düzeyi, aile/toplum düzeyi ve medya/politika düzeyi olmak üzere üç somut düzeyde yürütülebilir. İlk olarak, okul/üniversite düzeyinde müfredat içerisine kısa, etkileşimli, uygulamalı ve özyansıtma becerilerini geliştiren empati, şiddetsiz iletişim, etik cesaret ve duygu düzenleme becerilerini hedef alan içerikler entegre edilebilir. Akran-mentör liderli programlar, öğrenci kulübü temelli atölyeler yoluyla pozitif erkeklik normları görünür hâle getirilebilir. Üniversite kampüslerinde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik birimlerinde erkek danışan dostu uygulamalar teşvik edilebilir. Örneğin erişimi kolay randevu sistemi, yardım alan danışan konumu yerine işbirliğine gelmiş danışan sloganı, hedef odaklı kısa müdahalaler ve açık bir iletişim kullanılabilir (Kantar ve Yalçın, 2023). Tüm bu uygulama süreçlerinde Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türkçe formu periyodik bir şekilde kullanılarak uygulanan politika ve müdahalelerin etkililiği izlenebilir. Pozitif erkeklik rollerinin yaygınlaştırılmasında ikinci düzey olarak aile ve topluma yönelik birtakım yaygınlaştırma politikaları yürütülebilir. Örneğin, pozitif babalık ve katılımcı babalık rollerini destekleyen psikoeğitim programları ailelere yüz yüze veya çevrim içi ortamlarda sunulabilir. Gençlik merkezlerinde veya spor kulüplerinde rekabete dayalı erkeklik kimlikleri yerine işbirliği ve dayanışmayı ön plana alan müdahaleler ve yaklaşımlar rol model olarak gençlere ve çocuklara sunulabilir. Pozitif erkeklik rollerinin yaygınlaştırılmasında üçüncü düzey olarak medya ve politika düzeyinde yaygınlaştırma uygulamaları yürütülebilir. Bu konuda erkekliğin toksik ve şiddet içeren riskli yönlerine dair caydırıcı yaptırımların uygulanması sağlanabilir. Medyada toplumun tanıdığı yüzler aracılığıyla bakım veren, destek sunan ve güçlü bir iletişime sahip olan erkeklik figürlerinin rol model olarak sunulması sağlanabilir. Ulusal çapta HeForShe tarzında kampanyalar yerel bağlamlara uygun olacak biçimde yürütülebilir (Flood, 2011; UN Women, 2014). Kısaca, erkek-dostu psikososyal hizmetler**,** okul temelli güç-odaklı programlar ve topluluk/babalık girişimleri birlikte yürütüldüğünde, pozitif erkeklik normları kültürel olarak meşru kanallarla genç erkeklerin gündelik pratiklerine taşınabilir. Bu yaklaşım, hem saldırganlığı azaltma hem de iyi oluşu artırma hedefleriyle uyumludur ve PEÖ ile ölçülebilir, izlenebilir bir değişim altyapısı sağlar (Englar-Carlson ve Kiselica, 2013; Kiselica ve Englar-Carlson, 2010; Wilson vd., 2022).

Bu araştırma alanyazına önemli katkılar sunsa da birtakım sınırlılıklarına sahiptir. İlk olarak, araştırmanın ikinci çalışmasının çalışma grubu üniversiteli erkek öğrencilerden

ve kolayda örneklemeden oluştuğu için bulgular farklı yaş, sosyoekonomik düzey ve yaşam evrelerine genellenmemelidir. Gelecekte yürütülecek araştırmalarda farklı yaş, sosyoekonomik düzey ve yaşam evrelerinde bulunan katılımcılarla çalışma yenilenebilir (Etikan vd., 2016). İkinci olarak araştırma bulguları öz bildirim ölçeklerine dayalı olarak yanıtlanmıştır. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda akran/ebeveyn/uzman değerlendirmeleri, giyilebilir sensörler veya kortizol/kan değerlerini ölçebilecek biyobelirteçlere dayalı objektif değerlendirmelerin eklenmesi önerilebilir. Üçüncü olarak, pozitif erkekliğin kültürül bazı görünümleri nicel yöntemle tam olarak yakalanmamış olabilir. Araştırmacılar gelecekte nitel yöntem kullanarak pozitif erkeklik rollerini Türk kültüründe inceleyebilir. Dördüncü olarak, araştırmacılar gelecekte tam boylamsal aracılık deseni için üç ay arayla alınan üç dalgalı bir modeli tekrar test edebilir (Preacher, 2015; Roth ve MacKinnon, 2012). Son olarak çapraz gecikmeli araştırma modeli araştırma değişkenleri arasında neden-sonuç ilişkilerine dair çıkarımlar verse de gelecekteli çalışmalar pozitif erkeklik rollerinin psikolojik sağlık çıktıları üzerindeki etkilerini deneysel tasarımlarla da test edebilir. Yukarıda sunulan sınırlılıklar dikkate alınarak araştırma bulguları yorumlanmalıdır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, iki aşamalı araştırmanın sonuçları sunulmuştur. Araştırma bulgularının sunulmasının ardından araştırmacılar, saha uygulamacıları ve politika yapıcılar için birtakım somut öneriler sıralanmıştır.

Sonuçlar

1. Pozitif Erkeklik Ölçeği Türk kültüründe orijinal yapısına benzer bir şekilde doğrulanmıştır. Ölçeğin uyum iyiliği değerleri alan yazınında belirtilen ölçüt değerlerini karşılayabilmektedir.
2. Pozitif Erkeklik Ölçeği Türk kültüründe cinsiyete göre ölçüm değişmezliği koşullarını sağlayabilmektedir. Daha açık bir deyişle, ölçek hem kadın hem de erkek bireylerin ortalama farklılıklarının karşılaştırılmasında kullanılabilir.
3. İki farklı araştırma çalışma grubuna dayalı olarak, Pozitif Erkeklik Ölçeğinin Türk kültüründe iç tutarlık güvenirlik değerleri alan yazınında belirtilen ölçüt değerlerin üstündedir. Bu bağlamda, ölçeğin Türk kültüründe tutarlı bulgular sunabildiği ifade edilebilir.
4. Geleneksel erkeklik rollerine bağlılık saldırganlık eğilimini artırmaktadır. Buna karşılık, pozitif erkeklik rollerine uygunluk arttıkça saldırganlık eğilimleri azalmakta ve psikolojik iyi oluş düzeyleri ise artmaktadır. Bu bağlamda, erkeklik normlarının psikolojik sağlık çıktıları üzerinde hem koruyucu hem de risk faktörü olarak rol alabileceği ifade edilebilir.
5. Çalışma, Kiselica ve Englar-Carlson'un (2010) Pozitif Erkeklik Modeli'ni Türk kültürüne entegre ederek literatürdeki kültürlerarası geçerlik tartışmalarına katkı sağlamaktadır. Araştırmanın sonuçları, erkeklik normlarının patojenik yönlerine odaklanan hâkim literatüre alternatif olarak, olumlu erkeklik boyutlarının psikososyal iyi oluş üzerindeki koruyucu rolünü vurgulamaktadır.

Öneriler

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle araştırmacılara, saha çalışanlarına ve politika yapıcılara birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. İki dalgalı çapraz gecikmeli boylamsal modeller nedenselliğe yönelik önemli çıkarımlar sağlasa da nedenselliğin güçlendirmek amacıyla gelecekteki çalışmalarda üç ve üzeri dalgalı boylamsal araştırmalar veya deneysel desenler tercih edilerek araştırma tekrarlanabilir.
2. Araştırma modelinde pozitif erkeklik rolleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide rol oynayan diğer aracılık faktörleri (öz şefkat, psikolojik esneklik vb.) incelenebilir.
3. Pozitif erkekliğin rollerinin saldırganlık ve agresyon üzerindeki rolü kültürlerarası çalışmalarla desteklenebilir. Bununla birlikte, araştırma modeli farklı sosyoekonomik düzey ve yaşam evresinden gelen erkeklerle yeniden test edilebilir.
4. Gelecekteki çalışmalarda, öz bildirim ölçümlerine ek olarak akran, ebeveyn ve uzman değerlendirmelerini içeren çoklu bilgi kaynakları kullanılabilir. Bununla birlikte, nicel yöntem pozitif erkekliği kültüre özgü bazı görünümlerini yakalamayabileceğinden gelecek çalışmalarda karma desenler kullanılabilir. Son olarak, giyilebilir sensör ve biyobelirteçlerle kortizol ve stres seviyeleri ölçülerek pozitif erkeklik rolleri ile agresyon düzeyleri daha objektif ölçme süreçleriyle ele alınabilir.
5. Gelecek çalışmalarda pozitif erkeklik rolleri okul, aile ve toplum düzeyini temsil edecek şekilde çok düzeyli modellerle incelenebilir.
6. Pozitif erkeklik ölçeği, cinsiyet temelli müdahalelerin bünyesinde bir periyodik ölçüm aracı olarak kullanılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Geleneksel erkeklik rollerine bağlılık saldırganlık eğilimini artırmaktadır. Bu nedenle, erkek danışanlarla çalışan ruh sağlığı uzmanları, geleneksel normların olumsuz etkilerini fark ederek müdahalelerinde bu normların dönüştürülmesine odaklanmalıdır. Psikolojik destek sürecinde saldırganlığı azaltmaya yönelik olarak alternatif başa çıkma stratejilerinin geliştirilmesi ve şiddet dışı ifade biçimlerinin teşvik edilmesi önerilmektedir.
2. Pozitif erkeklik rollerine uygunluk saldırganlık eğilimini azaltmakta ve psikolojik iyi oluşu artırmaktadır. Psikolojik danışmanlık süreçlerinde duygusal dayanıklılık, koruyuculuk ve iş birliği gibi pozitif erkeklik rolleri görünür kılınarak danışanların güç kaynakları pekiştirilebilir. Üniversite danışma merkezlerinde bu rolleri destekleyen kısa süreli grup müdahaleleri ve akran destek programları uygulanabilir.
3. Psikolojik iyi oluşun pozitif erkeklik normlarıyla güçlendiği görülmektedir. Üniversite kampüslerinde akran liderliği, dayanışma ve etik sorumluluk gibi değerlerin işlendiği sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler, erkek öğrencilerin hem yardım arama davranışlarını kolaylaştıracak hem de olumlu rol modeller geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

1. Ortaöğretim ve yükseköğretimde pozitif erkeklik temalı psiko-eğitim programları ulusal ölçekte fonlanabilir ve müfredata entegre edilebilir. Öğretmen ve akademisyenler için hizmet içi eğitim standartları tanımlanabilir; program çıktıları kurum ve öğrenci düzeyinde performans göstergeleriyle izlenebilir. Pozitif erkeklik rolleriyle ilişkili empati, duygu düzenleme, öz-farkındalık, çatışma çözme, şiddetsiz iletişim, etik cesaret ve problem çözme içerikleri kısa modüller hâlinde lisans ortak derslerine veya üniversite yaşamına uyum programlarına eklenebilir.
2. Üniversite PDR merkezlerinde ve birinci basamak ruh sağlığı hizmetlerinde "erkek-dostu" uygulama ilkeleri yönergeye bağlanabilir. Uzmanlar için pozitif erkeklik yaklaşımı odaklı sürekli mesleki gelişim programları akredite edilebilir.

3. Onur kültürü dinamiklerini dikkate alan ve şiddeti norm dışına iten politika çerçeveleri yerel paydaşlarla birlikte tasarlanabilir. Şiddet olaylarına ilişkin ulusal izleme sistemleri kurulabilir; risk ve koruyucu faktörlere yönelik önleyici politikalar geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

Abrams, D., & Hogg, M. A. (2010). *Social identity and self-categorization*. In J. F. Dovidio, M. Hewstone, P. Glick & V. M. Esses (Eds.), *The SAGE handbook of prejudice, stereotyping and discrimination* (pp. 179–193). SAGE Publications.

Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist, 58*(1), 5–14. doi: 10.1037/0003-066X.58.1.5.

Adler, A. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings* (H. L. Ansbacher & R. R. Ansbacher, Eds.). New York: Basic Books.

Akçay, S. (2018). *Aslında güçlü değilmişim erkeklerin ruhsal hastalık deneyimleri*. Ankara: Nika Yayınevi.

Akgün, E. (2019). Erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına uyumları ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(*3), 100–107. doi: 10.33631/duzcesbed.562382.

Aliyev, K., Sawada, N., Oshio, A., & Cankorur, V. S. (2023). Dichotomous thinking and anger regulation: A cross-cultural comparative study between Japan and Turkey. *Psychology, 14*(4), 582-594. doi: 10.4236/psych.2023.144030.

Allen, J. J., Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2018). The general aggression model. *Current Opinion in Psychology, 19,* 75-80. doi: 10.1016/j.copsyc.2017.03.034

Altın, M. (2025). Examination of exercise addiction and aggression: A cross-sectional study on university students. *Advances in Health and Exercise, 5*(1), 15-24.

Amato, F. J. (2012). The relationship of violence to gender role conflict and conformity to masculine norms in a forensic sample. *The Journal of Men's Studies, 20*(3), 187-208. doi: 10.3149/jms.2003.187.

American Psychological Association. (2018). Aggression. In *APA Dictionary of Psychology*. Retrieved from https://dictionary.apa.org/aggression

American Psychological Association. (2018). *APA guidelines for psychological practice with boys and men*. Retrieved from https://www.apa.org/about/policy/psychological-practice-boys-men-guidelines.pdf.

Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology, 53*(1), 27-51. doi: 10.1146/annurev.psych.53.100901.135231.

Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology, 8*(4), 291-322. doi: 10.1037/1089-2680.8.4.291.

Archer, J. (Ed.). (1994). *Male violence* (1st ed.). Routledge. doi: 10.4324/9781003342717.

Arciniega, G. M., Anderson, T. C., Tovar-Blank, Z. G., & Tracey, T. J. G. (2008). Toward a fuller conception of machismo: Development of a traditional machismo and caballerismo scale. *Journal of Counseling Psychology, 55*(1), 19–33. doi: 10.1037/0022-0167.55.1.19.

Arkonaç, S. A. ve Kozcu, Ş. (2020). Anaokulu çocuklarında sosyal kimlik ve saldırganlık davranışları. *Türk Psikoloji Dergisi*, *35*(85), 1–18.

Aslani, S., Ramirez-Marin, J., Brett, J. M., Yao, J., Semnani-Azad, Z., Zhang, Z. X., Tinsley, C., Weingart, L., & Adair, W. (2016). Dignity, face, and honor cultures: A study of negotiation strategy and outcomes in three cultures. *Journal of Organizational Behavior*, *37*(8), 1178–1201. doi: 10.1002/job.2095.

Avcı, Ö. H. ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(29-1), 157-168.

Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (*50*), 316-324.

Ayral, S. ve Karacan, E. (2022). Şiddetin ve Erkek Egemenliğinin Meşrulaştırılması Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, *25*(49), 92–109. doi: 10.31828/tpy1301996120230322m000052

Baillargeon, R., Zoccolillo, M., Keenan, K., Côté, S., Perusse, D., Wu, H., Boivin, M., & Tremblay, R. (2007). Gender differences in physical aggression: A prospective population-based survey of children before and after 2 years of age. *Developmental Psychology, 43*(1), 13-26. doi: 10.1037/0012-1649.43.1.13

Bakir, C. N., Kilciksiz, C. M., Kacar, A. S., & Sar, V. (2024). The Turkish version of the Masculine Gender Role Stress Questionnaire: Dimensions of fears and their correlates in young adults. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences, 37*(2), 75. doi: 10.14744/dajpns.2024.00241.

Baljon, M. C. L. (2011). Wounded masculinity: Transformation of aggression for male survivors of childhood abuse. *Person-Centered and Experiential Psychotherapies, 10*(3), 151–164. doi: 10.1080/14779757.2011.599512.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, *84*(2), 191–215. doi: 10.1037/0033-295X.84.2.191.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.

Barker, G., Ricardo, C., & Nascimento, M. (2007). *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*. World Health Organization.

Barry, J. A., Walker, R., Liddon, L., & Seager, M. (2020). Reactions to contemporary narratives about masculinity: A pilot study. *Psychreg Journal of Psychology, 4*(2), 18–31. doi: 10.5281/zenodo.3906624.

Barutçu A. (2013). *Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Başman, M., Turgut, S., & Serezli, K. (2024). Toksik Erkeklik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Fe Dergi, 16*(1), 83-109. doi: 10.46655/federgi.1276555.

Bates, D. G. (2023). *Development and initial validation of a positive masculinity measure* [Doctoral dissertation, University of Akron]. OhioLINK Electronic Theses & Dissertations Center.

Batu, Z. (2024). *Diyet ve kadın: Dijital ortamdaki görsel imajlar üzerine bir analiz*. *Medeniyet ve Toplum Dergisi, 8* (Özel Sayı), 18–36. doi:10.51117/metder.2024.59.

Baugher, A. R., & Gazmararian, J. A. (2015). Masculine gender role stress and violence: A literature review and future directions. *Aggression and Violent Behavior, 24*, 107–112. doi: 10.1016/j.avb.2015.04.002.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117*(3), 497–529. doi: 10.1037/0033-2909.117.3.497.

Bayar, Ö., Haskan Avcı, Ö. ve Koç, M. (2018). Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin (ETCRSÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fakültesi Dergisi, 18* (1), 57-76. doi: 10.17240/aibuefd.2018..-371876.

Bayar, Y., Avcı, İ. A. ve Koç, M. (2017). Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ölçeği geliştirme çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi, 5*(10), 191-214. doi: 10.7816/nesne-05-10-01.

Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., & Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine, 25*(24), 3186–3191. doi: 10.1097/00007632-200012150-00014.

Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 42*(2), 155-162. doi: 10.1037/h0036215.

Bem, S. L. (1977). On the utility of alternative procedures for assessing psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 45*(2), 196–205. doi: 10.1037/0022-006X.45.2.196.

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*(4), 354–364. doi: 10.1037/0033-295X.88.4.354.

Berke, D. S., & Zeichner, A. (2016). Man's heaviest burden: A review of contemporary paradigms and new directions for understanding and preventing masculine aggression. *Social and Personality Psychology Compass, 10*(2), 83-91. doi: 10.1111/spc3.12238.

Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control.* McGraw-Hill.

Biro, S. D., & Turanovic, J. J. (2025). Violent victimization in emerging adulthood and its longitudinal impacts on well-being: A study of ever-homeless persons. *Journal of Interpersonal Violence, 40*(15-16), 3689-3711. doi: 10.1177/08862605241283854.

Björkqvist, K. (2018). Gender differences in aggression. *Current Opinion in Psychology, 19*, 39-42. doi: 10.1016/j.copsyc.2017.03.030.

Blazina, C., Eddins, R., Burridge, A., & Settle, A. G. (2007). The relationship between masculinity ideology, loneliness, and separation-individuation difficulties. *The Journal of Men's Studies, 15(*1), 101-109. doi:10.3149/jms.1501.101

Bolak Boratav, H., Fişek, G. O. ve Ziya, H. E. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bosson, J. K. (2025). Gender identity and aggression. *Annual Review of Psychology, 76*. doi: 10.1146/annurev-psych-020124-115456. doi: 10.1146/annurev-psych-020124-115456.

Bosson, J. K., & Vandello, J. A. (2011). Precarious manhood and its links to action and aggression. *Current Directions in Psychological Science, 20*(2), 82-86. doi: 10.1177/0963721411402669.

Bosson, J. K., Jurek, P., Vandello, J. A., Kosakowska-Berezecka, N., Olech, M., Besta, T., ... & Van Laar, C. (2021). Psychometric properties and correlates of precarious manhood beliefs in 62 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *52*(3), 231-258. doi: 10.1177/0022022121997997.

Brady, S. (2009). Chapter Five: Masculinity and the construction of male homosexuality in modern Britain before the First World War. *Masculinity and the other: Historical perspectives*, 115-137.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design.* Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (pp. 1643–1647). Elsevier.

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology* (pp. 793–828). Wiley.

Browne, M. W., & Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research, 21*(2), 230-258. doi: 10.1177/0049124192021002005.

Bushman, B. J., & Anderson, C. A. (2001). Is it time to pull the plug on the hostile versus instrumental aggression dichotomy?. *Psychological Review*, *108*(1), 273-279. doi: 10.1037/0033-295X.108.1.273.

Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*(3), 452–459. doi: 10.1037/0022-3514.63.3.452.

Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review, 106*(4), 676–713. doi: 10.1037/0033-295X.106.4.676.

Butler, J., & Kern, M. L. (2016). The PERMA-Profiler: A brief multidimensional measure of flourishing. *International Journal of Wellbeing*, *6*(3), 1–48. doi: 10.5502/ijw.v6i3.526.

Calvete, E., Orue, I., Gámez-Guadix, M., & Bushman, B. (2015). Predictors of child-to-parent aggression: A 3-year longitudinal study. *Developmental Psychology, 51*(5), 663-676. doi: 10.1037/a0039092.

Cao, X. (2025). Childhood irritability-aggression profiles and parent-to-child violence: Evidence of interactive effect in predicting youth violence. *Child Abuse & Neglect, 160*, 107233. doi: 10.1016/j.chiabu.2024.107233.

Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M., & Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development, 79*(5), 1185-1229. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01184.x.

CARE International. (2012). *Abatangamuco Movement: Changing Gender Norms in Burundi*. CARE International.

Carrera-Fernández, M. V., Blanco-Pardo, N., & Fernández-Simo, D. (2019). Gender-Bashing in Adolescents: Structural Relations with Gender Stereotypes, Sexism, and Attitudes toward Violence. *Journal of School Health, 89*(9), 695–703. doi: 10.1111/josh.12778.

Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 14*(3), 464–504. doi: 10.1080/10705510701301834.

Cheraghi, A., & Piskin, M. (2011). A comparison of peer bullying among high school students in Iran and Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 15*, 2510–2520. doi: 10.1016/j.sbspro.2011.04.137.

Cheung, G. W., & Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 9*(2), 233–255. doi: 10.1207/S15328007SEM0902_5.

Choi, J., & Kim, K. (2021). The relationship between impulsiveness, self-esteem, irrational gambling belief and problem gambling: Moderating effects of gender. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(11), 5843. doi: 10.3390/ijerph18115843.

Christensen, A. D., & Jensen, S. Q. (2014). Combining hegemonic masculinity and intersectionality. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies, 9*(1), 60-75. doi: 10.1080/18902138.2014.892289.

Closson, K., Johns, N. E., & Raj, A. (2025). Are men's gender equality beliefs associated with self-reported intimate partner violence perpetration? A state-level analysis of California men. *PloS One, 20*(1), e0315293. doi: 10.1371/journal.pone.0315293.

Cohen, D., Nisbett, R. E., Bowdle, B. F., & Schwarz, N. (1996). Insult, aggression, and the southern culture of honor: an "experimental ethnography". *Journal of Personality and Social Psychology, 70*(5), 945–959. doi: 10.1037//0022-3514.70.5.945

Cohn, A. M., Seibert, L. A., & Zeichner, A. (2009). The role of restrictive emotionality, trait anger, and masculinity threat in men's perpetration of physical aggression. *Psychology of Men & Masculinity, 10*(3), 218–224. doi: 10.1037/a0015151

Cole, B. P., Moffitt-Carney, K., Patterson, T. P., & Willard, R. (2020). Psychology of Men and Masculinities' focus on positive aspects of men's functioning: A content analysis and call to action. *Psychology of Men & Masculinity, 22*(1), 39–47. doi: 10.1037/men0000264

Coleman-Kirumba, E., Hope, M. O., & Bryant-Davis, T. (2023). Masculinity ideology and psychological help-seeking among Black American men: The mediating role of stigma. *Psychology of Men & Masculinities, 24*(1), 28–37. doi: 10.1037/men0000431.

Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. UK: Polity Press.

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society, 19*(6), 829-859. doi: 10.1177/0891243205278639.

Courtenay, W. H. (2000). Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: A theory of gender and health. *Social Science & Medicine, 50*(10), 1385–1401. doi: 10.1016/S0277-9536(99)00390-1.

Demirtaş-Madran, H. A. (2013). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 24*(2), 124–129. doi: 10.5080/u6859.

Deslauriers, J. M., & Kiselica, M. S. (2024). An ecological approach to understanding the paternal commitments of young fathers. *Child and Adolescent Social Work Journal, 41*(2), 249–268. doi: 10.1007/s10560-022-00845-5.

DeWall, C. N., Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2011). The general aggression model: Theoretical extensions to violence. *Psychology of Violence, 1*(3), 245–258. doi: 10.1037/a0023842.

Di Benedetto, L., Pinto, M., Ieritano, V., Lisci, F. M., Monti, L., Marconi, E., ... & Janiri, D. (2025). Gender Differences in Alexithymia, Emotion Regulation, and Impulsivity in Young Individuals with Mood Disorders. *Journal of Clinical Medicine*, *14*(6), 2030. doi: 10.3390/jcm14062030.

Diener, E., Napa Scollon, C., & Lucas, R. E. (2009). The evolving concept of subjective well-being: The multifaceted nature of happiness. In *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (pp. 67-100). Dordrecht: Springer Netherlands. doi: 10.1007/978-90-481-2354-4_4.

Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97(2), 143-156. doi: 10.1007/s11205-009-9493-y

Doğan, T., ve Akıncı Çötok, N. (2020). Mutluluk saldırganlık ilişkisine yönelik bir araştırma. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 275–299. doi: 10.32739/uskudarsbd.6.11.77.

Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation.* Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Eagly, A. H., & Sczesny, S. (2019). Editorial: Gender roles in the future? Theoretical foundations and future research directions. *Frontiers in Psychology*, *10*, 1965. doi: 10.3389/fpsyg.2019.01965.

Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 458–476). Sage Publications Ltd. doi: 10.4135/9781446249222.n49.

Egorova, A., Rean, A., & Tikhomandritskaya, O. (2024). Gender and age-related peculiarities in manifestation of different aggression types in older adolescents. *Vestnik of Saint Petersburg University. Psychology*. Advance online publication. doi: 10.21638/spbu16.2024.201.

Eisler, R. M. (1995). The relationship between masculine gender role stress and men's health risk: The validation of a construct. In R. F. Levant & W. S. Pollack (Eds.), *A new psychology of men* (pp. 207– 228). New York: Basic Books

Eisler, R. M., & Skidmore, J. R. (1987). Masculine gender role stress: Scale development and component factors in the appraisal of stressful situations. *Behavior Modification, 11*(2), 123-136. doi:10.1177/01454455870112001.

Englar-Carlson, M., & Kiselica, M. S. (2013). Affirming the strengths in men: A Positive Masculinity approach to assisting male clients. *Journal of Counseling & Development, 91*(4), 399-409. doi: 10.1002/j.1556-6676.2013.00111.x.

Ertesvåg, S. K., & Havik, T. (2021). Students' proactive aggressiveness, mental health problems and perceived classroom interaction. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *65*(1), 1–20. doi: 10.1080/00313831.2019.1659408.

Eryılmaz, A., Uzun, A. E., & Basal, A. (2024). The Development of Positive Father Scale: A Tool for Enhancing Family Dynamics. *Marriage & Family Review, 60*(2), 49–75. doi: 10.1080/01494929.2024.2306526.

Espelage, D. L. (2014). Ecological theory: Preventing youth bullying, aggression, and victimization. *Theory Into Practice, 53*(4), 257–264. doi: 10.1080/00405841.2014.947216.

Espelage, D. L., Merrin, G. J., Hong, J. S., & Resko, S. M. (2018). Applying social cognitive theory to explore relational aggression across early adolescence: A within-and between-person analysis. *Journal of Youth and Adolescence, 47*(11), 2401-2413. doi: 10.1007/s10964-018-0910-x.

Esteban-Gonzalo, S., González-Pascual, J., Sol, M., & Esteban-Gonzalo, L. (2020). Exploring new tendencies of gender and health in university students. *Archives of Women's Mental Health, 24*(3), 445–454. doi: 10.1007/s00737-020-01087-z.

Estrada, F., & Arciniega, G. M. (2015). Positive Masculinity among Latino men and the direct and indirect effects on well-being. *Journal of Multicultural Counseling and Development, 43*(3), 191-205. doi: 10.1002/jmcd.12014.

Estrada, F., & Jimenez, P. (2018). Machismo and higher education: Examining the relation between caballerismo and ethnic identity, support seeking, and sense of connectedness among college Latinos. *Journal of Latinos and Education, 17*(3), 215-224. doi: 10.1080/15348431.2017.1319367.

Etikan, I., Musa, S. A., & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics, 5*, 1–4. doi: 10.11648/j.ajtas.20160501.11.

Farrington, D. (1989). Early predictors of adolescent aggression and adult violence. *Violence and Victims, 4*(2), 79-100. doi: 10.1891/0886-6708.4.2.79.

Ferguson, C. J. (2023). The American psychological Association's practice guidelines for men and boys: Are they hurting rather than helping male mental wellness?. *New Ideas in Psychology, 68*, 100984. doi: 10.1016/j.newideapsych.2022.100984.

Fleming, P. J., Barrington, C., Maman, S., Lerebours, L., Donastorg, Y., & Brito, M. O. (2019). Competition and humiliation: How masculine norms shape men's sexual and violent behaviors. *Men and Masculinities, 22*(2), 197-215. doi: 10.1177/1097184X17715493.

Flood, M. (2011). Involving men in efforts to end violence against women. *Men and Masculinities, 14*(3), 358-377. doi: 10.1177/1097184X10363995.

Flood, M., & Howson, R. (Eds.). (2015). *Engaging men in building gender equality*. UK: Cambridge Scholars Publishing.

Flynn, K., & Mathias, B. (2023). Aggression, masculinity, and prevention. *Journal of Men's Studies*, *31*(1), 45–64.

Fritz, M. S., & MacKinnon, D. P. (2007). Required sample size to detect the mediated effect. *Psychological Science, 18*(3), 233–239. doi: 10.1111/j.1467-9280.2007.01882.x.

Fryt, J., Szczygieł, M., & Duell, N. (2021). Positive and negative risk taking in adolescence: Age patterns and relations to social environment. *New Directions for Child and Adolescent Development, 2021*(179), 127–146. doi: 10.1002/cad.20431.

Gallagher, K. E., & Parrott, D. J. (2011). What accounts for men's hostile attitudes toward women? The influence of hegemonic male role norms and masculine gender role stress. *Violence Against Women, 17*(5), 568-583. doi: 10.1177/1077801211407296.

Gao, Y., Nickodem, K., & Espelage, D. L. (2025). Family Violence Exposure and Physical Adolescent Dating Violence Perpetration: A Longitudinal Study. *Journal of Family Violence,* 1-17. doi: 10.1007/s10896-025-00822-3.

Garcia, H. A., Finley, E. P., Lorber, W., & Jakupcak, M. (2011). A preliminary study of the association between traditional masculine behavioral norms and PTSD symptoms in Iraq and Afghanistan veterans. *Psychology of Men & Masculinity*, *12*(1), 55–63. doi: 10.1037/a0020577.

Gater, R. (2023). Amalgamated Masculinities: The Masculine Identity of Contemporary Marginalised Working-Class Young Men. *Sociology, 58*, 312 - 329. doi: 10.1177/00380385231172121.

Geen, R. G. (2001). *Human aggression* (2nd ed.). Oxford: Taylor & Francis.

Gelfand, M. J., Raver, J. L., Nishii, L., Leslie, L. M., Lun, J., Lim, B. C., ... & Aycan, Z. (2011). Differences between tight and loose cultures: A 33-nation study. *Science, 332*(6033), 1100-1104. doi: 10.1126/science.1197754.

Genuchi, M. C., & Valdez, J. N. (2015). The role of anger as a component of a masculine variation of depression. *Psychology of Men & Masculinity, 16*(2), 149-159. doi: 10.1037/a0036155.

Gerdes, Z. T., & Levant, R. F. (2018). Complex relationships among Masculine norms and Health/Well-Being outcomes: correlation patterns of the conformity to masculine norms Inventory subscales. *American Journal of Men S Health, 12*(2), 229–240. doi: 10.1177/1557988317745910.

Gerdes, Z. T., Alto, K. M., Jadaszewski, S., D'Auria, F., & Levant, R. F. (2017). Complex relationships among masculine norms and health/well-being outcomes: Correlation patterns of 11 CMNI-46 subscales with 63 criterion variables. *American Journal of Men's Health, 11*(3), 862-872. doi: 10.1177/1557988317745910.

Gilbert, P. (2022). Male violence: Towards an integration. In *Male violence* (pp. 352-389). Routledge.

Ging, D. (2019). Alphas, betas, and incels: Theorizing the masculinities of the manosphere. *Men and Masculinities, 22*(4), 638–657. doi: 10.1177/1097184X17706401.

Goldberg, H. (2018). *Erkek Olmanın Tehlikeleri.* (S. Budak, Çev.). İstanbul: Totem

Goncy, E. A., Basting, E. J., & Dunn, C. B. (2021). A meta-analysis linking parent-to-child aggression and dating abuse during adolescence and young adulthood. *Trauma, Violence, & Abuse, 22*(5), 1248-1261. doi:10.1177/1524838020915602.

Gordon, D. M., Watkins, N. D., Walling, S. M., Wilhelm, S., & Rayford, B. S. (2013). Adolescent fathers' involvement with their children: Exploring the role of positive and negative masculinity. *American Journal of Men's Health, 7*(4), 306–317. doi: 10.1177/1557988312473773.

Griffith, D. M. (2012). An intersectional approach to men's health. *Journal of Men's Health, 9*(2), 106-112. doi: 10.1016/j.jomh.2012.03.003.

Günsoy, C., Joo, M., Cross, S. E., Uskul, A. K., Gul, P., Wasti, S. A., Salter, P. S., Haugen, A. D., Erdaş, K., & Yegin, A. (2020). The influence of honor threats on goal delay and goal derailment: A comparison of Turkey, Southern US, and Northern US. *Journal of Experimental Social Psychology, 91*, 103974. doi: 10.1016/j.jesp.2020.103974.

Ha, T., Van Ryzin, M., & Elam, K. (2021). Socialization processes within adolescents' relationships with parents and peers predicting couples' intimate partner violence in adulthood: A social learning perspective. *Development and Psychopathology, 35*, 204-217. doi: 10.1017/S0954579421000602.

Hambleton, R. K., & Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology, 1*(1), 1–30.

Hammer, J. H., & Good, G. E. (2010). Positive masculinity: The convergence of positive psychology and masculinity. *Psychology of Men & Masculinity, 11*(4), 303-318. doi: 10.1037/a0019343.

Harmon-Jones, E., & Schutter, D. J. (2022). Aggressive motivation: An introduction and overview. *Motivation Science, 8*(2), 77. doi: 10.1037/mot0000266.

Haskan, Ö. ve Yildirim, I. (2012). Development of violence tendency scale. *Egitim ve Bilim, 37*(163), 165.

Heath, P. J., Brenner, R. E., Vogel, D. L., Lannin, D. G., & Strass, H. A. (2017). Masculinity and barriers to seeking counseling: The buffering role of self-compassion. *Journal of Counseling Psychology, 64(*1), 94–103. doi: 10.1037/cou0000185.

Herreen, D., Rice, S., Currier, D., Schlichthorst, M., & Zajac, I. (2021). Associations between conformity to masculine norms and depression: Age effects from a population study of Australian men. *BMC Psychology, 9*(32), 1–10. doi: 10.1186/s40359-021-00533-6.

Hoang, T. A., Quach, T. T., & Tran, T. T. (2013). 'Because I am a man, I should be gentle to my wife and my children': Positive Masculinity to stop gender-based violence in a coastal district in Vietnam. *Gender & Development, 21*(1), 81-96. doi: 10.1080/13552074.2013.767511.

Hoebanx, P. (2024). Hegemonic Masculinity and Beyond: An Overview of Social Science and Interdisciplinary Research on the Manosphere. In: Wagner, A., Marusek, S. (eds) *Handbook on Cyber Hate. Law and Visual Jurisprudence*. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-031-51248-3_26.

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind* (3rd eds). McGraw-Hill.

Hogg, M. A. (2016). *Social identity theory*. In P. J. Burke (Ed.), *Contemporary social psychological theories* (pp. 111–136). Stanford University Press.

Hone, L. C., Jarden, A., Schofield, G., & Duncan, S. (2014). Measuring flourishing: The impact of operational definitions on the prevalence of high levels of wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, *4*(1), 62–90. doi: 10.5502/ijw.v4i1.4

Honkalampi, K., Jokela, M., Lehto, S. M., Kivimäki, M., & Virtanen, M. (2022). Association between alexithymia and substance use: A systematic review and meta-analysis. *Scandinavian Journal of Psychology, 63*(5), 427–438. doi: 10.1111/sjop.12819.

Hooks, B. (2004). *The will to change: Men, masculinity, and love*. Atria Books.

Hornsey, M. J. (2008). Social identity theory and self-categorization theory: A historical review. *Social and Personality Psychology Compass, 2*(1), 204–222. doi: 10.1111/j.1751-9004.2007.00066.x.

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 6*(1), 1–55. doi: 10.1080/10705519909540118.

Hunt, G., & Antin, T. (2019). Gender and intoxication: From masculinity to intersectionality. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, *26*(1), 70-78. doi: 10.1080/09687637.2017.1349733.

Isacco, A., Talovic, E., Chromik, L., & Yallum, N. (2013). Addressing men's mental health through a strength-based approach. In J. M. Rippe (Ed.), *Lifestyle medicine* (2nd ed.). Boca Raton, FL: CRC Press.

Jakupcak, M., Lisak, D., & Roemer, L. (2002). The role of masculine ideology and masculine gender role stress in men's perpetration of aggression and violence in relationships. *Psychology of Men & Masculinity*, *3*(2), 97-106. doi: 10.1037/1524-9220.3.2.97.

Jakupcak, M., Tull, M. T., & Roemer, L. (2005). Masculinity, shame, and fear of emotions as predictors of men's expressions of anger and hostility. *Psychology of Men & Masculinity*, *6*(4), 275-284. doi: 10.1037/1524-9220.6.4.275.

Jewkes, R., Flood, M., & Lang, J. (2015). From work with men and boys to changes of social norms and reduction of inequities in gender relations: A conceptual shift in prevention of violence against women and girls. *The Lancet, 385*(9977), 1580–1589. doi: 10.1016/S0140-6736(14)61683-4.

Jiang, Q. (2022). College students' exercise experience and aggression during COVID-19: A chain mediating model. *Frontiers in Psychology*, *13*, 1020679. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1020679.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10. baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi

Kantar, A. (2021). *Erkek Cinsiyet Rolü Stresi İle Psikolojik Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkide Kendini Damgalama Ve Öz Şefkatin Rolü* (Yüksek lisans tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi.

Kantar, A. ve Kök, M. (2023). Adaptation and Validation of a Five-Item Brief Version of the Male Role Norms Inventory into Turkish Culture. *24th International Psychological Counseling and Guidance Congress,* 17-19 November, Ankara University, Ankara. https://drive.google.com/file/d/1bIKp8mshsxXEBuSDVDgCvzYbTKsu8XIQ/view adresinden erişildi.

Kantar, A. ve Yalçın, İ. (2023). Erkeklik ve Psikolojik Yardım Arama: Sosyal Kimlik Kuramı Temelli Bir Derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *15*(4), 677–686. doi: 10.18863/pgy.1227948.

Kantar, A. ve Yalçın, İ. (2024). Masculine gender role stress and attitudes towards seeking psychological help: Serial mediation by self-stigma and self-compassion. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues, 43*(7), 6114–6124. doi: 10.1007/s12144-023-04702-1.

Karaaslan, N. ve Gizir, C. A. (2021). Üniversite Öğrencilerinde İlişkisel Saldırganlık: Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(2), 361–389. doi: 10.30964/auebfd.683683.

Karaoğlan Yılmaz, F. G., Avcı, U. ve Yılmaz, R. (2023). The role of loneliness and aggression on smartphone addiction among university students. *Current Psychology, 42*(21), 17909–17917. doi: 10.1007/s12144-022-02887-4.

Kaya, A., Iwamoto, D. K., & Brady, J. (2019). Men's conformity to masculine norms and subjective well-being: Mediating roles of emotion dysregulation and psychological distress. *Psychology of Men & Masculinities, 20*(3), 358–366. doi: 10.1037/men0000170.

Kern, M. L., Waters, L. E., Adler, A., & White, M. A. (2015). A multidimensional approach to measuring well-being in students: Application of the PERMA framework. *The Journal of Positive Psychology*, *10*(3), 262–271. doi: 10.1080/17439760.2014.936962.

Kimmel, M. S. (1994). Masculinity as homophobia: Fear, shame, and silence in the construction of gender identity. In H. Brod & M. Kaufman (Eds.), *Theorizing masculinities* (pp. 119–141). SAGE Publications. doi: 10.4135/9781452243627.n7.

Kimmel, M. S. (2008). *Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men*. New York: Harper.

Kiselica, M. S. (2003). Transforming psychotherapy in order to succeed with adolescent boys: Male-friendly practices. *Journal of Clinical Psychology, 59*(11), 1225-1236. doi: 10.1002/jclp.10213.

Kiselica, M. S. (2005). A Male-Friendly Therapeutic Process with School-Age Boys. In G. E. Good & G. R. Brooks (Eds.), *The new handbook of psychotherapy and counseling with men: A comprehensive guide to settings, problems, and treatment approaches* (pp. 17–28). Jossey-Bass/Wiley.

Kiselica, M. S. (2006). Helping a boy become a parent: Male-sensitive psychotherapy with a teenage father. In M. Englar-Carlson & M. A. Stevens (Eds.), *In the room with men: A casebook of therapeutic change* (pp. 225–240). American Psychological Association. doi: 10.1037/11411-011.

Kiselica, M. S. (2008). *When boys become parents: Adolescent fatherhood in America.* Rutgers University Press.

Kiselica, M. S., & Englar-Carlson, M. (2010). Identifying, affirming, and building upon male strengths: the positive psychology/positive masculinity model of psychotherapy with boys and men. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 47*(3), 276-287. doi: 10.1037/a0021159

Kiselica, M. S., & Kiselica, A. M. (2014a). The complicated worlds of adolescent fathers: Implications for clinical practice, public policy, and research. *Psychology of Men & Masculinity, 15*(3), 260–274. doi: 10.1037/a0037043.

Kiselica, M. S., & Kiselica, A. M. (2014b). Improving attitudes, services, and policies regarding adolescent fathers: An affirming rejoinder. *Psychology of Men & Masculinity, 15*(3), 281–283. doi: 10.1037/a0037983.

Kiselica, M. S., Benton-Wright, S., & Englar-Carlson, M. (2016). Accentuating Positive Masculinity: A new foundation for the psychology of boys, men, and masculinity. In Y. J. Wong & S. R. Wester (Eds.), *APA handbook of men and masculinities* (pp. 123–143). American Psychological Association. doi: 10.1037/14594-006.

Kiselica, M. S., Englar-Carlson, M., & Horne, A. M. (2007). *Counseling troubled boys: A guidebook for professionals*. New York: Routledge.

Kiselica, M. S., Englar-Carlson, M., Horne, A. M., & Fisher, M. (2008). A positive psychology perspective on helping boys. *Counseling Troubled Boys: A Guidebook For Professionals*, 31-48.

Kiselica, M. S., Englar-Carlson, M., Horne, A. M., & Fisher, M. (2007). A positive psychology perspective on helping boys. In *Counseling troubled boys* (pp. 31–48). Routledge.

Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling (4th ed.).* New York: Guilford Press.

Komiya, N., Good, G. E., & Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology, 47*(1), 138–143. doi: 10.1037/0022-0167.47.1.138.

Lease, S. H., Çiftçi, A., Demir, A., & Boyraz, G. (2009). Structural validity of Turkish versions of the Gender Role Conflict Scale and Male Role Norms Scale. *Psychology of Men & Masculinity, 10*(4), 273–287. doi: 10.1037/a0017044.

Leone, R. M., & Parrott, D. J. (2018). Hegemonic masculinity and aggression. In J. L. Ireland, P. Birch, & C. A. Ireland (Eds.), *The Routledge international handbook of human aggression* (1st ed., pp. 182–193). Routledge. doi: 10.4324/9781315618777.

Leone, R. M., & Parrott, D. J. (2019). Acute alcohol intoxication inhibits bystander intervention behavior for sexual aggression among men with high intent to help. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research, 43*(1), 170–179. doi: 10.1111/acer.13924.

Levant, R. F. (1996). The new psychology of men. *Professional Psychology: Research and Practice, 27*(3), 259-265. doi: 10.1037/0735-7028.27.3.259.

Levant, R. F. (2011). Research in the psychology of men and masculinity using the gender role strain paradigm as a framework. *American Psychologist, 66*(8), 765–776. doi: 10.1037/a0025034.

Levant, R. F. (2022). Extending the gender role strain paradigm to account for US males' gun violence. *Psychology of Men & Masculinities, 23*(2), 151–159. doi: 10.1037/men0000384.

Levant, R. F., & Pollack, W. S. (Eds.). (1995). *A new psychology of men.* Basic Books/Hachette Book Group.

Levant, R. F., & Powell, W. A. (2017). The gender role strain paradigm. In R. F. Levant & Y. J. Wong (Eds.), *The psychology of men and masculinities* (pp. 15–43). Washington, DC: American Psychological Association. doi: 10.1037/0000023-002.

Levant, R. F., & Pryor, S. (2020). *The tough standard: The hard truths about masculinity and violence.* Oxford University Press.

Levant, R. F., & Richmond, K. (2016). The gender role strain paradigm and masculinity ideologies. In Y. J. Wong & S. R. Wester (Eds.), *APA handbook of men and masculinities* (pp. 23–49). American Psychological Association. doi: 10.1037/14594-002.

Levant, R. F., & Wong, Y. J. (2017). *The psychology of men and masculinities*. American Psychological Association. doi: 10.1037/0000023-000.

Levant, R. F., Hall, R. J., Williams, C. M., & Hasan, N. T. (2009). Gender differences in alexithymia. *Psychology of Men & Masculinity*, *10*(3), 190–203. doi: 10.1037/a0015652.

Levant, R. F., Hirsch, L. S., Celentano, E., & Cozza, T. M. (1992). The male role: An investigation of contemporary norms. *Journal of Mental Health Counseling*, *14*, 325–337.

Levant, R. F., Stefanov, D. G., Rankin, T. J., Halter, M. J., Mellinger, C., & Williams, C. M. (2011). Moderated path analysis of the relationships between masculinity and men's attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology, 58*(3), 368–382. doi: 10.1037/a0023688.

Levant, R. F., Wimer, D. J., & Williams, C. M. (2011). The relationships between masculinity variables, health risk behaviors, and attitudes toward seeking psychological help. *Psychology of Men & Masculinity*, *12*(1), 26-41. doi:10.1037/a0021016

Levant, R. F., Wimer, D. J., Williams, C. M., Smalley, K. B., & Noronha, D. (2009). The relationships between masculinity variables, health risk behaviors and attitudes toward seeking psychological help. *International Journal of Men's Health, 8*(1), 3–21. doi: 10.3149/jmh.0801.3.

Levtov, R., van der Gaag, N., Green, M., Kaufman, M., & Barker, G. (2015). *State of the World's Fathers: A MenCare Advocacy Publication*. Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.

Li, C. H. (2016). Confirmatory factor analysis with ordinal data: Comparing robust maximum likelihood and weighted least squares mean and variance adjusted. *Behavior Research Methods, 48*(3), 936–949. doi: 10.3758/s13428-015-0619-7.

Lipsky, M. S., Su, S., Crespo, C. J., & Hung, M. (2021). Men and Oral Health: A Review of Sex and Gender Differences. *American Journal of Men's Health*, *15*(3), 15579883211016361. doi: 10.1177/15579883211016361.

Litherland, S. A., Witt, K., Spittal, M. J., & Pirkis, J. (2022). Masculinity norms and aggressive behaviors among Australian male construction workers. *American Journal of Men's Health, 16*(2), 1–12. doi: 10.1177/15579883221080305.

Little, T. D. (2013). *Longitudinal structural equation modeling*. The Guilford Press.

Liu, F., Duan, H., Hou, Y., Zhang, B., Wu, J., & Guo, L. (2024). The relationship between physical exercise and aggressive behavior among college students: The mediating roles of life satisfaction, meaning in life, and depression. *Psychology Research and Behavior Management*, 17, 305–315. doi: 10.2147/PRBM.S429201.

Lomas, T. (2013). Critical positive masculinity. *Masculinities and Social Change, 2*(2), 167–193. doi: 10.4471/mcs.2013.28.

Luthar, S. S., & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology, 12*(4), 857–885. doi: 10.1017/S0954579400004156.

MacCallum, R. C., Browne, M. W., & Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods, 1*(2), 130–149. doi: 10.1037/1082-989X.1.2.130.

Maccoby, E. E., & Jacklin, C. N. (1974). *The psychology of sex differences*. Stanford: Stanford University Press.

Mahalik, J. R., Burns, S. M., & Syzdek, M. (2007). Masculinity and perceived normative health behaviors as predictors of men's health behaviors. *Social Science & Medicine 64*(11), 2201–2209. doi: 10.1016/j.socscimed.2007.02.035.

Mahalik, J. R., Good, G. E., & Englar-Carlson, M. (2003b). Masculinity scripts, presenting concerns, and help seeking: Implications for practice and training. *Professional Psychology: Research and Practice, 34*(2), 123-131. doi: 10.1037/0735-7028.34.2.123.

Mahalik, J. R., Good, G. E., Tager, D., Levant, R. F., & Mackowiak, C. (2012). Developing a taxonomy of helpful and harmful practices for clinical work with boys and men. *Journal of Counseling Psychology, 59*(4), 591–603. doi: 10.1037/a0030130.

Mahalik, J. R., Locke, B. D., Ludlow, L. H., Diemer, M. A., Scott, R. P. J., Gottfried, M., & Freitas, G. (2003a). Development of the Conformity to Masculine Norms Inventory. *Psychology of Men & Masculinity, 4*(1), 3–25. doi: 10.1037/1524-9220.4.1.3.

Marsh, H. W., Hau, K. T., & Wen, Z. (2004). In search of golden rules: Comment on hypothesis-testing approaches to setting cutoff values for fit indexes and dangers in overgeneralizing Hu and Bentler's (1999) findings. *Structural Equation Modeling, 11*(3), 320–341. doi: 10.1207/s15328007sem1103_2.

Martin, C. L., & Halverson, C. F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child Development, 52*(4), 1119–1134. doi: 10.2307/1129498.

Martin, C. L., & Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science, 13*(2), 67–70. doi: 10.1111/j.0963-7214.2004.00276.x.

McDermott, R. C., Levant, R. F., Hammer, J. H., Borgogna, N. C., & McKelvey, D. K. (2019). Development and validation of a five-item Male Role Norms Inventory using bifactor modeling. *Psychology of Men & Masculinities, 20*(4), 467–477. doi: 10.1037/men0000178

McDermott, R. C., Pietrantonio, K. R., Browning, B. R., McKelvey, D. K., Jones, Z. K., Booth, N. R., & Sevig, T. D. (2019). In search of positive masculine role norms: Testing the positive psychology positive masculinity paradigm. *Psychology of Men & Masculinities, 20*(1), 12–22. doi: 10.1037/men0000160.

McGrath, A., Murphy, N., Egan, T., & Richardson, N. (2022). Sheds for life: Health and wellbeing outcomes of a tailored community-based health promotion initiative for men's sheds in Ireland. *BMC Public Health, 22*(1), 1-19. doi: 10.21203/rs.3.rs-1501458/v1.

Mendia, J., Zumeta Sánchez, L. N., Cusi Idigoras, O., Pascual Jimeno, A., Alonso Arbiol, I., Díaz Gorriti, V., & Páez Rovira, D. (2024). Gender differences in alexithymia: Insights from an Updated Meta-Analysis. *Personality and Individual Differences, 227.* doi: 10.1016/j.paid.2024.112710.

Messerschmidt, J. W. (2019). The salience of "hegemonic masculinity." *Men and Masculinities*, *22*(1), 85–91. doi: 10.1177/1097184X18805555.

Messner, M. A. (1997). *Politics of masculinities: Men in movements*. SAGE Publications.

Mills, J. S., Manea, A., & McCreary, D. R. (2023). Precarious manhood manifests as drive for muscularity among men. *Sex Roles*, *88*(11), 547-555. doi: 10.1007/s11199-023-01369-7.

Money, J., & Ehrhardt, A. A. (1972). *Man and woman, boy and girl: Differentiation and dimorphism of gender identity from conception to maturity*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2012). *Mplus user's guide* (7th ed.). Muthén & Muthén.

Nakamura, J., & Csikszentmihalyi, M. (2009). Flow Theory and Research. In C. R. Snyder, & S. J. Lopez (Eds.), *Oxford Handbook of Positive Psychology* (pp. 195-206). Oxford, MS: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780195187243.013.0018.

Nazir, N. T., & Piskin, N. D. M. (2015). School Bullying: Effecting childs Mental health. *International Journal of Indian Psychology*, *2*(4). doi: 10.25215/0204.090.

Newsom, J. T. **(**2015). *Longitudinal structural equation modeling: A comprehensive introduction*. Routledge. doi: 10.4324/9781315871318.

Nisbett, R. E., & Cohen, D. (1996). *Culture of honor: The psychology of violence in the South*. Boulder, CO: Westview Press

Nordin, T., Degerstedt, F., & Granholm Valmari, E. (2024). A Scoping Review of Masculinity Norms and Their Interplay With Loneliness and Social Connectedness Among Men in Western Societies. *American Journal of Men's Health, 18*(6), 15579883241304585. doi: 10.1177/15579883241304585

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.

O'Malley, R. L., Holt, K., & Holt, T. J. (2022). An exploration of the involuntary celibate (incel) subculture online. *Journal of İnterpersonal Violence, 37*(7-8), NP4981-NP5008. doi: 10.1177/0886260520959625.

O'Neil, J. M. (1981). Male Gender Role Conflict: Psychological Consequences and Strategies for Change. *The Counseling Psychologist, 9*(2), 61–80. doi: 10.1177/001100008100900213.

O'Neil, J. M. (2008). Summarizing 25 years of research on men's gender role conflict using the Gender Role Conflict Scale. *The Counseling Psychologist, 36*(3), 358-445. doi: 10.1177/0011000008317057

O'Neil, J. M. (2015). *Men's gender role conflict: Psychological costs, consequences, and an agenda for change.*Washington, DC: American Psychological Association. doi: 10.1037/14501-000.

O'Neil, J. M., Good, G. E., & Holmes, S. (1995). Fifteen Years of Theory and Research on Men's Gender Role Conflict: New Paradigms for Empirical Research. *The Counseling Psychologist, 23*(3), 385–418.

OECD. (2020). *How's Life? 2020: Measuring well-being*. OECD Publishing. doi: 10.1787/9870c393-en.

O'Neil, J. M. (2008). Summarizing 25 years of research on men's gender role conflict using the Gender Role Conflict Scale: New research paradigms and clinical implications. *The Counseling Psychologist, 36*(3), 358–445. doi: 10.1177/0011000008317057.

O'Neil, J. M., Helms, B. J., Gable, R. K., David, L., & Wrightsman, L. S. (1986). Gender role conflict scale: college men's fear of femininity. *Sex Roles: A Journal of Research, 14*(5-6), 335–350. doi: 10.1007/BF00287583

Özkazanç, A. ve Yetiş, E. Ö. (2016). Erkeklik ve kadına şiddet sorunu: Eleştirel bir literatür değerlendirmesi. *Fe Dergi, 8*(2), 12-26. doi: 10.1501/Fe0001_0000000162.

Parent, M. C., & Moradi, B. (2011). An abbreviated tool for assessing conformity to masculine norms: Psychometric properties of the Conformity to Masculine Norms Inventory-46. *Psychology of Men & Masculinity, 12*(4), 339. doi: 10.1037/a0015481.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying.* US: Corwin Press.

Pease, B. (2000). *Recreating men: Postmodern masculinity politics*. SAGE Publications.

Peleg, S., & Kahalon, R. (2025). Defensive Responses to Masculinity Threat: The Role of Precarious Manhood in Reactions to the Male Contraceptive Pill. *Health Communication*, 1-10. doi: 10.1080/10410236.2025.2476683.

Pirkis, J., Spittal, M. J., Keogh, L., Mousaferiadis, T., & Currier, D. (2017). Masculinity and suicidal thinking. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 52*(3), 319–327. doi: 10.1007/s00127-016-1324-2.

Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2*(2), 531-562.

Pişkin, M., Atik, G., Çınkır, Ş., Öğülmüş, S., Babadoğan, C. ve Çokluk, Ö. (2014). The development and validation of the teacher Violence scale. *Eurasian Journal of Educational Research, 14*(56). doi: 10.14689/ejer.2014.56.3

Pleck, J. H. (1981). *The myth of masculinity.* Cambridge, MA: MIT Press.

Pleck, J. H. (1995). The gender role strain paradigm: An update. In R. F. Levant & W. S. Pollack (Eds.), *A new psychology of men* (pp. 11–32). New York: Basic Books.

Postmes, T., & Jetten, J. (2006). *Individuality and the group: Advances in social identity*. SAGE Publications. doi: 10.4135/9781446211946.

Preacher, K. J. (2015). Advances in mediation analysis: A survey and synthesis of new developments. *Annual Review of Psychology, 66*, 825–852. doi: 10.1146/annurev-psych-010814-015258

Ramon, J. L., Finley, E. P., Garcia, H. A., & Follette, V. M. (2020). Traditional masculine gender role adherence, resilience, and mindfulness among male veterans. *Psychology of Men & Masculinities, 21*(4), 644–653. doi: 10.1037/men0000307

Reicher, S. D., Haslam, S. A., & Rath, R. (2008). Making a virtue of evil: A five-step social identity model of the development of collective hate. *Social and Personality Psychology Compass, 2*(3), 1313–1344. doi: 10.1111/j.1751-9004.2008.00113.x.

Reis, H. T., & Judd, C. M. (Eds.). (2000). *Handbook of research methods in social and personality psychology.* UK: Cambridge University Press.

Roberts-Douglass, K., & Curtis-Boles, H. (2013). Exploring positive masculinity development in African American men: A retrospective study. *Psychology of Men & Masculinity, 14*(1), 7-15. doi: 10.1037/a0029662.

Rong, F., Wang, M., Peng, C., Hu, J., Cheng, J., Wang, Y., & Yu, Y. (2025). Aggression and patterns of co-occurrence mental health problems in Chinese adolescents: A latent class analysis. *BMC Public Health*, *25*(1), 30. doi: 10.1186/s12889-024-17919-1.

Rosen, N. L., & Nofziger, S. (2019). Boys, bullying, and gender roles: How hegemonic masculinity shapes bullying behavior. *Gender Issues, 36*(4), 295–318. doi: 10.1007/s12147-018-9226-0.

Roth, D. L., & MacKinnon, D. P. (2012). Mediation analysis with longitudinal data. In J. T. Newsom, R. N. Jones, & S. M. Hofer (Eds.), *Longitudinal data analysis: A practical guide for researchers in aging, health, and social sciences* (pp. 181–216). UK: Routledge.

Sakallı, N., ve Türkoğlu Demirel, B., (2019). "Erkek" olmak ya da olmamak: Sosyal psikolojik açıdan erkeksilik/erkeklik çalışmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*, *22*(44), 52-76. doi: 10.31828/tpy1301996120190516m000014

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online, 8*(2), 23–74.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd ed.). UK: Routledge.

Seager, M., & Barry, J. A. (2019). Positive masculinity: Including masculinity as a valued aspect of humanity. In J. A. Barry, R. Kingerlee, M. Seager, & L. Sullivan (Eds.), *The Palgrave Handbook of Male Psychology and Mental Health*(pp. 105–122). Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-030-04384-1_6.

Seidler, Z. E., Dawes, A. J., Rice, S. M., Oliffe, J. L., & Dhillon, H. M. (2016). The role of masculinity in men's help-seeking for depression: A systematic review. *Clinical Psychology Review, 49*, 106–118. doi: 10.1016/j.cpr.2016.09.002.

Selek, P. (2018) *Sürüne sürüne erkek olmak*. (8. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Free Press.

Sheng, X. (2020). A combined model of ecological systems theory and social learning theory to understand the acquisition of intimate partner violence. *SCIENTIA MORALITAS-International Journal of Multidisciplinary Research, 5*(2), 1-15.

Sheng, X. (2023). Using Bronfenbrenner's Process-Person-Context-Time model to conceptualize a school-based intervention to help prevent adolescent intimate partner violence. *RAIS Journal for Social Sciences*, *7*(1), 34-44.

Shen-Miller, D. S., Isacco, A., Davies, J. A., St. Jean, M., & Phan, J. L. (2013). The men's center approach: Ecological interventions for college men's health. *Journal of Counseling & Development, 91*(4), 499–507. doi:10.1002/j.1556-6676.2013.00123.x.

Sloan, C., Conner, M., & Gough, B. (2015). How does masculinity impact on health? A quantitative study of masculinity and health behavior in a sample of UK adults. *Psychology of Men & Masculinity, 16*(2), 206–217. doi: 10.1037/a0037261.

Smiler, A. P. (2004). Thirty years after the discovery of gender: Psychological concepts and measures of masculinity. *Sex Roles, 50*(1–2), 15 26. doi: 10.1023/B:SERS.0000011069.02279.4c.

Stanaland, A., Gaither, S., & Gassman-Pines, A. (2023). When is masculinity "fragile"? An expectancy-discrepancy-threat model of masculine identity. *Personality and Social Psychology Review, 27*(1), 3–33. doi: 10.1177/10888683221141176.

Starr, C. R., & Zurbriggen, E. L. (2017). Sandra Bem's Gender Schema Theory after 34 Years: A review of its reach and impact. *Sex Roles, 76*, 566-578. doi: 10.1007/s11199-016-0591-4.

Stefanile, C., Matera, C., Nerini, A., Puddu, L., & Raffagnino, R. (2021). Psychological Predictors of Aggressive Behavior Among Men and Women. *Journal of Interpersonal Violence*, *36*(1-2), NP920–NP941. doi:10.1177/0886260517737553

Sümen, A. ve Öncel, S. (2022). Erkek Cinsiyetine Yönelik Kalıpyargılar Ölçeği'ni Türkçe'ye Uyarlama Çalışması: Metodolojik Çalışma. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi, 11*(2), 158-166. doi: 10.53424/balikesirsbd.1027567.

Szota, M., Rogowska, A. M., Kwaśnicka, A., & Chilicka-Hebel, K. (2024). The indirect effect of future anxiety on the relationship between self-efficacy and depression in a convenience sample of adults: revisiting social cognitive theory. *Journal of Clinical Medicine, 13*(16), 4897. doi: 10.3390/jcm13164897.

Tähkä, I., Brunila, K., & Rossi, L. M. (2024). 'Everywhere you get models of what you should be like': ideals of masculinity and therapeutic culture constraining young men's mental health and gendered subjectivities. *Journal of Youth Studies*, 1-17. doi: 10.1080/13676261.2024.2419094.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). US: Brooks/Cole.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–37). US: Brooks/Cole Publishing Company.

Telef, B. B. (2013). Psikolojik İyi Oluşun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(3), 374-384. https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7791/101929 adresinden erişilmiştir.

Terry, D. J., Hogg, M. A., & White, K. M. (2000). Attitude-behavior relations: Social identity and group membership. In D. J. Terry & M. A. Hogg (Eds.), *Attitudes, behavior, and social context: The role of norms and group membership* (pp. 67–93). UK: Psychology Press.

Thompson, E. H., Jr., & Pleck, J. H. (1986). The structure of male role norms. *American Behavioral Scientist, 29*(5), 531. doi: 10.1177/000276486029005003.

Thorberg, F. A., & Lyvers, M. (2006). Attachment, fear of intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *Addictive Behaviors, 31*(4), 732–737. doi: 10.1016/j.addbeh.2005.05.050.

Tudge, J. R., Mokrova, I., Hatfield, B. E., & Karnik, R. B. (2009). Uses and misuses of Bronfenbrenner's bioecological theory of human development. *Journal of Family Theory & Review, 1*(4), 198–210. doi: 10.1111/j.1756-2589.2009.00026.x.

Turner, J. C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. In H. Tajfel (Ed.), *Social identity and intergroup relations* (pp. 15–40). UK: Cambridge University Press.

Turner, J. C. (1985). Social categorization and the self-concept: A social cognitive theory of group behavior. In E. J. Lawler (Ed.), *Advances in group processes: Theory and research* (pp. 77–122). US: JAI Press.

Turner, J. C., & Reynolds, K. J. (2012). Self-categorization theory. In P. A. M. van Lange, A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 399–417). SAGE Publications. doi: 10.4135/9781446249222.n46.

Türkoğlu, B. (2019). *Precarious manhood in Turkey: Earned, lost, and threatened status of manhood* (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Türkoğlu, B. (2024). Erkek Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi, 11*(2), 316–346. doi: 10.31682/ayna.1337423.

Türkoğlu, B. ve Sakallı, N. (2024). Development of Traditional Masculinity Ideology Scale and its association with ambivalent sexism. *Psikoloji Çalışmaları, 44*(2), 255-274. doi: 10.26650/sp2023-1164878.

Upenieks, L., McGowan, A., & Hill, T. (2024). Masculine discrepancy stress, subjective well-being, and the buffering role of religiosity. *American Journal of Men's Health, 18*. doi: 10.1177/15579883241255187.

van Osch, Y., Breugelmans, S. M., Zeelenberg, M., & Bölük, P. (2013). A different kind of honor culture: Family honor and aggression in Turks. *Group Processes & Intergroup Relations, 16*(3), 334–344. doi: 10.1177/1368430212467475.

Vandello, J. A., & Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of Men & Masculinity, 14*(2), 101–113. doi: 10.1037/a0029826.

Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*(6), 1325-1339. doi: 10.1037/a0012453.

Vélez-Agosto, N. M., Soto-Crespo, J. G., Vizcarrondo-Oppenheimer, M., Vega-Molina, S., & García-Coll, C. (2017). Bronfenbrenner's bioecological theory revision: Moving culture from the macro into the micro. *Perspectives on Psychological Science, 12*(5), 900–910. doi: 10.1177/1745691617704397.

Vignoles, V. L., Kirchner-Häusler, A., Wohl, M. J. A., et al. (2024). Are Mediterranean societies "cultures of honor?": Prevalence and implications of a cultural logic of honor across three world regions. Personality and Social Psychology Bulletin. Advance online publication. doi: 10.1177/01461672241295500.

Voigt, M. A. (2021). Between powerlessness and protest: Indigenous men and masculinities in the Twin Cities of Minneapolis/St. Paul and the emergence of the American Indian Movement. *Settler Colonial Studies, 11*(2), 221-241. doi: 10.1080/2201473X.2021.1881330.

Vuelvas-Olmos, C. R., Sánchez-Vidaña, D. I., & Cortés-Álvarez, N. Y. (2023). Gender-based analysis of the association between mental health, sleep quality, aggression, and physical activity among university students during the COVID-19 outbreak. *Psychological Reports*, *126*(5), 2212–2236. doi: 10.1177/00332941221134380

Waigel, N. C., & Lemos, V. N. (2023). A systematic review of adolescent flourishing. *Europe's Journal of Psychology, 19*(1), 79. doi: 10.5964/ejop.6831.

Walker, L. (2006). *Men behaving differently: South African men since 1994*. Cape Town: Double Storey Books. doi: 10.1080/13691050410001713215.

Wallacher, H. (2012). Engaging men: The Abatangamuco and women's empowerment in Burundi. *Peace Research Institute Oslo (PRIO) and CARE International in Burundi.*

Wang, F., Zhang, X., Huang, L., Zhang, X., Jie, W., Chang, X., ... & Zhang, B. (2025). Validity and reliability of the brief form of the normative male alexithymia scale among Chinese patients after radical prostatectomy. *Scientific Reports*, *15*(1), 719. doi: 10.1038/s41598-024-82958-8.

Weaver, J. R., Vandello, J. A., Bosson, J. K., & Burnaford, R. M. (2010). The proof is in the punch: Gender differences in perceptions of action and aggression as components of manhood. *Sex Roles, 62*(3–4), 241–251. doi: 10.1007/s11199-009-9713-6.

Wester, S. R., Christianson, H. F., Vogel, D. L., & Wei, M. (2007). Gender role conflict and psychological distress: The role of social support. *Psychology of Men & Masculinity, 8*(4), 215. doi: 10.1037/1524-9220.8.4.215.

Weston, R., & Gore, P. A., Jr. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The Counseling Psychologist, 34*(5), 719–751. doi: 10.1177/0011000006286345.

Wilson, M., Gwyther, K., Swann, R., Casey, K., Featherston, R., Oliffe, J. L., ... & Rice, S. M. (2022). Operationalizing Positive Masculinity: A theoretical synthesis and school-based framework to engage boys and young men. *Health Promotion International, 37*(1), daab031. doi: 10.1093/heapro/daab031.

Wilson, N. J., Cordier, R., & Mahoney, N. (2022). Cultivating positive masculinity is mental health promotion for boys and men. *Health Promotion International, 37*(4), daac121. doi: 10.1093/heapro/daac121.

Wong, Y. J., Ho, M. R., Wang, S. Y., & Miller, I. S. (2017). Meta-analyses of the relationship between conformity to masculine norms and mental health-related outcomes. *Journal of Counseling Psychology, 64*(1), 80–93. doi: 10.1037/cou0000176.

Wong, Y. J., Shea, M., LaFollette, J. R., Hickman, S. J., Cruz, N., & Boghokian, T. (2011). The inventory of subjective masculinity experiences: Development and psychometric properties. *The Journal of Men's Studies, 19*(3), 236-255. doi: 10.3149/jms.1903.236

Yalçın, İ. (2007). The aggression levels of high school students whose perceived levels of support from their families are different. *Eurasian Journal of Educational Research, 7*(26), 209-220.

Yıldırım, A. F., & Yazgan, Ç. Ü. (2022). Saldırganlığın dijital ortamda yeniden üretimi: Üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerinin incelenmesi. *TRT Akademi, 7*(15), 648–675. doi: 10.37679/trta.1110739.

Yörük, S. (2020). Üniversite öğrencilerinde öfke ve saldırganlığı etkileyen duygu ve düşünceler ile ilişkili faktörler. *Journal of Academic Research in Nursing, 6*(3), 561–570. doi: 10.5222/jaren.2020.95867.

Yu, H. Y., Tseng, I. H., Chin, Y. F., Li, R. H., Shen, Y. C., Lee, L. H., ... & Chiang, Y. T. (2025). Development and initial validation of a role strain scale for male nursing students. *Nurse Education Today, 147*, 106607. doi: 10.1016/j.nedt.2025.106607.

Żadkowska, M., Szlendak, T., Kossakowski, R., & Kosakowska-Berezecka, N. (2025). What makes a man unmanly? The global concept of 'unmanliness'. *Humanities and Social Sciences Communications, 12*(1), 1-10. doi: 10.1057/s41599-025-04667-5.

EKLER

EK 1. Pozitif Erkeklik Ölçeği Örnek Maddeleri

Aşağıdaki ifadelerin sizi ne ölçüde tanımladığını belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. *1 = Beni hiç tanımlamaz, 2 = Beni pek tanımlamaz, 3 = Kararsızım, 4 = Beni kısmen tanımlar, 5 = Beni çok iyi tanımlar.*

Madde No	İfade	1	2	3	4	5
1	Ülkeye veya topluma hizmet etmek					
2	İyi bir mizah anlayışına sahip olmak					
3	İşinde veya kariyerinde başarılı olmak					
4	Çalışkan olmak					
5	Başarı odaklı olmak					

EK 2. Buss-Perry Saldırganlık Eğilimi Ölçeği Örnek Maddeleri

Madde No	Madde	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "Acaba benden ne istiyor?" diye düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim.	( )	( )	( )	( )	( )
6	İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
21	İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )

EK 3. Erkeklik Rolleri Ölçeği Örnek Maddeler

Aşağıda toplumda erkeklere atfedilmiş birtakım özellikler bulunmaktadır. Sizden aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp, ne ölçüde katılmadığınızı belirtmeniz istenmektedir. Bu ifadelere katılım düzeyinizi belirtirken **(1) Kesinlikle (2) Katılmıyorum (3) Kısmen Katılmıyorum (4) Kararsızım (5) Kısmen Katılıyorum (6) Katılıyorum (7) Tamamen Katılıyorum** seçeneklerine denk düştüğünü göz önünde bulundurarak size uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. Bir erkek kendi içinde tam olarak öyle hissetmese de, her zaman kendine güveni olan bir insan havası yansıtmaya çalışmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bir erkek ailesi için elde edebildiği en yüksek gelirli işte çalışmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
3. Bir erkek biraz acı hissettiğinde bunu dışarıya çok fazla belli etmemeye çalışmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4. Bir erkeğin yaşamındaki temel amacı işindeki başarısı olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Bir erkek bir problemle karşılaştığında hiçbir zaman geri çekilmemelidir.	1	2	3	4	5	6	7
6. Bir erkek çocuğa yemek yapmayı, dikiş dikmeyi, evi temizlemeyi ve küçük çocuklara bakmayı öğretilmesinin son derece iyi olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
7. Bir adam karısı ve çocuklarından saygıyı daima hak eder.	1	2	3	4	5	6	7
8. Genç bir adam için diğer insanların saygısını kazanmanın en iyi yolu, bir iş sahibi olup işini ciddiye alarak onu en iyi şekilde yapabilmektir.	1	2	3	4	5	6	7

EK 4. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

	1 Kesinlikle katılmıyorum	2 Katılmıyorum	3 Biraz katılmıyorum	4 Kararsızım	5 Biraz katılıyorum	6 Katılıyorum	7 Kesinlikle katılıyorum
1. Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürüyorum							
2. Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir							
5. Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim							
6. Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum							
8. İnsanlar bana saygı duyar							

EK 5. Etik Kurul Formu

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU

KARAR

ETİK KURULUN BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Erzurum Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ	Erzurum Teknik Üniversitesi Yakutiye / ERZURUM
	TELEFON	444 5 388
	FAX	0442 2300046
	E-POSTA	hukuk@erzurum.edu.tr
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ/ SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI		Adem KANTAR
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		"Erkeklik Rolleri ve Sosyal-Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiler: Bir Boylamsal Çapraz Gecikmeli Panel Modeli Önerisi"
DANIŞMAN ADI/SOYADI		İlhan YALÇIN
KARAR BİLGİLERİ	Toplantı Sayısı :13 Karar Sayısı: 1 Tarih : 30.10.2024	
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik açıdan sakınca olmadığına, mevcut oy birliği ile karar verilmiştir. Araştırmacılara çalışmalarında başarılar dileriz.	

Prof. Dr. Naim ÜRKMEZ
Etik Kurul Başkanı

Doç. Dr. Buğra Çağatay SAVAŞ — Üye

Doç. Dr. Nurşen AYDIN — Üye

Dr. Öğr. Üyesi Esedullah AKARAS — Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elanur ULUDAĞ — Üye

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Dogrulama Kodu: 9TMHP94 Belge Takip Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/erzurum-teknik-universitesi-ebys

EK 6. Pozitif Erkeklik Rolleri Ölçeği Türk Kültürüne Uyarlama İzni Hakkında

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ 2010

Adem KANTAR

Request for Permission to Adapt Positive Masculinity Scale for Turkish Culture

Bates, Daniel <dgbates@truman.edu> 14 Ekim 2024 16:23
Alıcı: Adem KANTAR <

Hello Adem,
Thank you for reaching out! Sorry for the delay. You are more than welcome to use the scale. Please make sure to provide attribution.

In the attachment, you will find the scale. I'm very excited to hear about your research project. Please let me know if there is anything I can do to help you or collaborate with you.

Thanks!

TRUMAN STATE UNIVERSITY
DISTINCT BY DESIGN

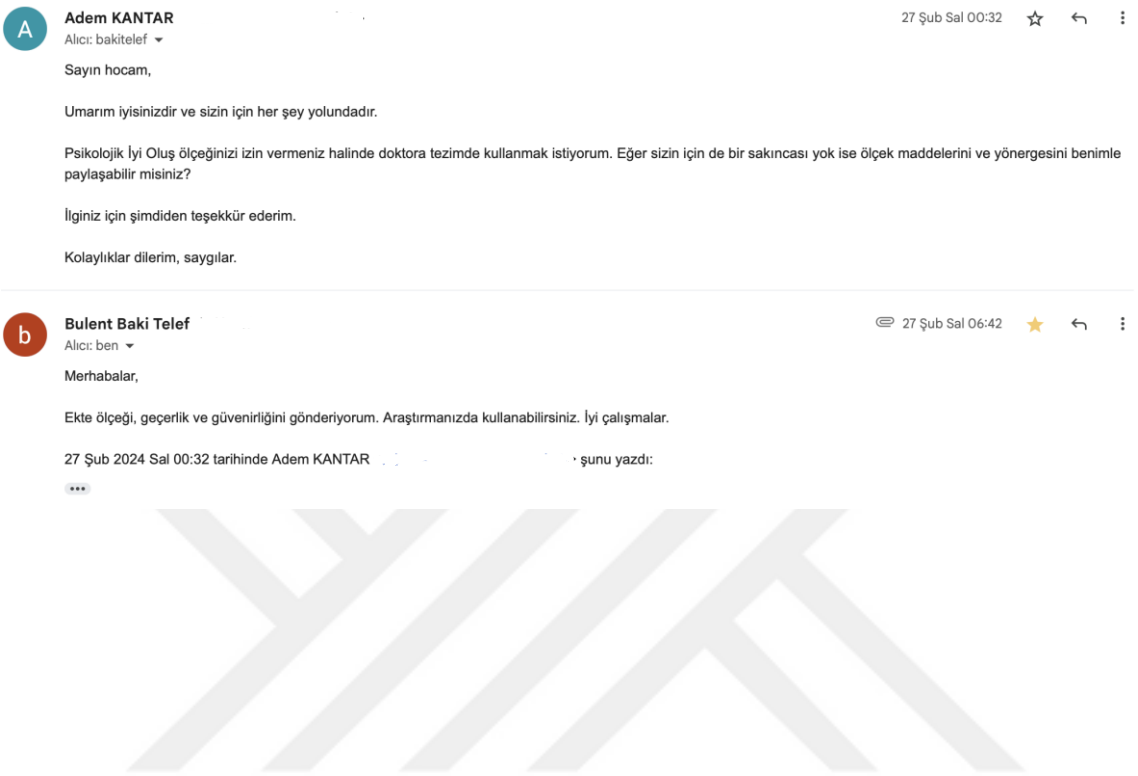
Daniel Bates, Ph.D., LMHC (WA), LPCC-S (OH), LPCC (KY), NCC, BC-TMH
Assistant Professor
Department of Counseling
200 Violet Hall
100 E. Normal Avenue
Kirksville, MO 63501
Office: (660)785-4208
https://zoom.us/j/3933433248?pwd=UXNveVBNV05uTWpBc3c3eHdTLzlvdz09

From: Adem KANTAR <
Sent: Saturday, October 5, 2024 1:08 PM
To: Bates, Daniel <
Subject: Request for Permission to Adapt Positive Masculinity Scale for Turkish Culture

CAUTION: This email originated from outside your organization. Exercise caution when opening attachments or on clicking links from unknown senders.
[Alıntılanan metin gizlendi]

Positive Masculinity Scale (PMM).docx
16K

EK 7. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Kullanım İzni

Adem KANTAR 27 Şub Sal 00:32

Alıcı: bakitelef

Sayın hocam,

Umarım iyisinizdir ve sizin için her şey yolundadır.

Psikolojik İyi Oluş ölçeğinizi izin vermeniz halinde doktora tezimde kullanmak istiyorum. Eğer sizin için de bir sakıncası yok ise ölçek maddelerini ve yönergesini benimle paylaşabilir misiniz?

İlginiz için şimdiden teşekkür ederim.

Kolaylıklar dilerim, saygılar.

Bulent Baki Telef 27 Şub Sal 06:42

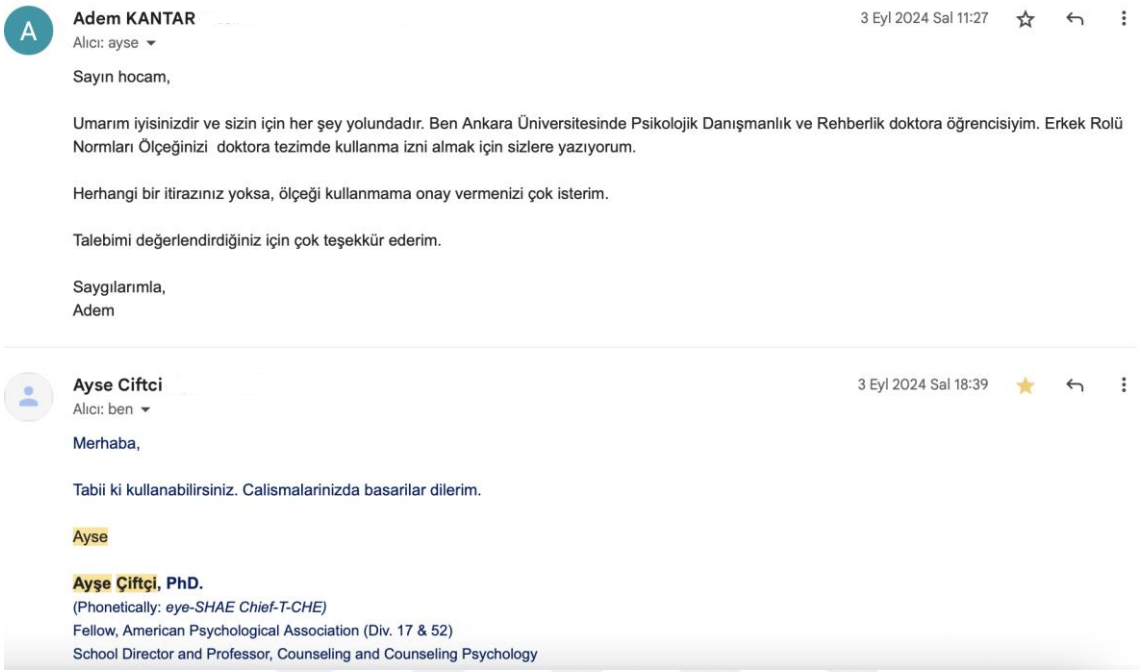
Alıcı: ben

Merhabalar,

Ekte ölçeği, geçerlik ve güvenirliğini gönderiyorum. Araştırmanızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

27 Şub 2024 Sal 00:32 tarihinde Adem KANTAR · şunu yazdı:

EK 8. Erkeklik Rolleri Ölçeği Kullanım İzni Hakkında

Adem KANTAR 3 Eyl 2024 Sal 11:27

Alıcı: ayse

Sayın hocam,

Umarım iyisinizdir ve sizin için her şey yolundadır. Ben Ankara Üniversitesinde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik doktora öğrencisiyim. Erkek Rolü Normları Ölçeğinizi doktora tezimde kullanma izni almak için sizlere yazıyorum.

Herhangi bir itirazınız yoksa, ölçeği kullanmama onay vermenizi çok isterim.

Talebimi değerlendirdiğiniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla,
Adem

Ayse Ciftci 3 Eyl 2024 Sal 18:39

Alıcı: ben

Merhaba,

Tabii ki kullanabilirsiniz. Calismalarinizda basarilar dilerim.

Ayse

Ayşe Çiftçi, PhD.
(Phonetically: *eye-SHAE Chief-T-CHE)*
Fellow, American Psychological Association (Div. 17 & 52)
School Director and Professor, Counseling and Counseling Psychology

BENZERLİK BİLDİRİMİ

*"*Erkeklik Rolleri ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiler: Bir Boylamsal Çapraz Gecikmeli Panel Modeli Önerisi*"* başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) "Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler" (2) "Kaynaklar" (3) "Doğrudan alıntılar" ve (4) "Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar" dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 05.10.2025
Gönderim Numarası	: 2745988013
Sayfa Sayısı	: 97
Sözcük Sayısı	: 22867
Karakter Sayısı	: 165677
Benzerlik Oranı	: % 3
Savunma Tarihi	: 26.09.2025

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı'na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10'dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2'den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Adem KANTAR

Tarih: 05.10.2025

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı :

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Araştırma Görevlisi	Erzurum Teknik Üniversitesi	2019-halen

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	Ankara Üniversitesi	2014-2018
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	Ankara Üniversitesi	2018-2021
Doktora	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	Ankara Üniversitesi	2021-2025

Ödüller ve Burslar

- TÜBİTAK 2211 Doktora Başarı Bursiyeri
- Genç Araştırmacı Birincilik Ödülü (2023) Türk PDR Derneği.
- Genç Araştırmacı Ödülü (2023) Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörlük Özel Ödülleri
- Kulüp Akademik Danışmanlık Ödülü (2021 ve 2024 yıllarında) Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörlük Özel Ödülleri
- Proje Ödülü (2025) Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörlük Özel Ödülleri
- Türk Eğitim Vakfı Lisansüstü Başarı Bursu

Yayınlar (SSCI, ESCI, SCOPUS ve TR Dizin İndekslerinde Taranan Makaleler)

Kantar, A., & Yalçın, İ. (2024). Masculine gender role stress and attitudes towards seeking psychological help: serial mediation by self-stigma and self-compassion. *Current Psychology* https://doi.org/10.1007/s12144-023-04702-1

Kök, M., & Kantar, A. (2023). The mediating role of self-disclosure in the relationship between masculine gender role stress and foreign language classroom anxiety. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 1–12. https://doi.org/10.1080/17501229.2023.2248092

Kantar, A., Cevheroğlu, B. A., Bakir, A., & Çiçek, S. A. (2024). Examining the validity and reliability of the academic entitlement scale in Turkish culture. *International Journal of Assessment Tools in Education*, *11*(1), 195–212. https://doi.org/10.21449/ijate.1364169

Kantar, A., & Yılmazcan, B. (2025). From self-care to earth care: Uncovering the role of self-compassion in the link between environmental identity and pro-environmental behaviours in young men. *Environmental Research and Technology*. https://doi.org/10.35208/ert.1499294

Dik, G., & Kantar, A. (2025). Seeking connection but finding comparison: the relationship between social comparison, loneliness, and social media use. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 1–22. https://doi.org/10.21666/muefd.1607217

Kantar, A., & Kök, M. (2025). Masculinity and its association with English-speaking anxiety, self-compassion, and perfectionistic self-presentation. *Gender Issues*. https://doi.org/10.1007/s12147-025-09374-8

Bacıoğlu, S. D., Akçay, F. G., & Kantar, A. (2024). Psikolojik Flört Şiddeti Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Buca EğItim FakülLtesi Dergisi (Online)/Buca EğItim FakülLtesi Dergisi*. https://doi.org/10.53444/deubefd.1472613

Kantar, A., & Yalçin, İ. (2023). Erkeklik ve Psikolojik Yardım Arama: Sosyal Kimlik Kuramı Temelli Bir Derleme. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar - Current Approaches in Psychiatry*, *15*(4), 677–686. https://doi.org/10.18863/pgy.1227948

Kantar, A. (2022). Aile Danışmanlığında Etik: Ayrıcalıklı Zorluklar ve Etik İkilem Çözme Süreci. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, *5*(2), 35–59. https://doi.org/10.58434/apdad.1216108

Sönmez, B. ve Kantar, A. (2022). Gönüllü Bekarlara Yönelik Kalıpyargılar Ölçeği: Ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne, 10*(25), 523-539. DOI: 10.7816/nesne-10-22-10

Kaşdarma, E., & Kantar, A. (2021). Kontrol Odaği İle Depresyon: Stresle Baş Etme Stratejilerinin Çoklu Aracilik Rolü. *Erzurum Teknik Universitesi Sosyal Bilimler Enstitusu Dergisi*. https://doi.org/10.29157/etusbed.896708

Projeler

Misafir Araştırmacı (2025, Avrupa Birliği HORIZON Projesi, Kopenhag Üniversitesi). *ADVANCE Mental Health.*

Araştırmacı (2024). *Hemşirelik Öğrencilerinde Yaratıcı Drama ile Teknoloji Bağımlılığının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma.* Proje Dr. Elanur Uludağ yürütücülüğünde yürütülmüş ve tamamlanmıştır.

Yürütücü (2025, TÜBİTAK 1002-A Programı) – Pozitif Erkeklik, Saldırganlık ve Sosyal-Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiler: Çapraz Gecikmeli Boylamsal Bir Panel Modeli Önerisi.

Yürütücü (2025, Gençlik ve Spor Bakanlığı ÜNİDES Programı) - Akranımla İyi Oluşumu Güçlendiriyorum: Pozitif Genç Gelişimi Temelli Bir İyi Uygulama Örneği.

Danışman (2025, Gençlik ve Spor Bakanlığı ÜNİDES Programı) - Geleceğin Işığı: Çocuk ve Ergen Temalı Ulusal Psikoloji Zirvesi.

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) – *Akran Zorbalığı Farkındalığı Mobil Uygulamasının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Test Edilmesi: Solomon Dört Gruplu Deney Modeli.* 1919B012420089

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) – *Beliren Yetişkinlerde Pozitif Babalık ve Aile Uyumu Arasındaki İlişkide Benlik Ayrışmasının Aracılık Rolünün İncelenmesi.* 1919B012421266

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) – *Pozitif Babalık ile Psikolojik Flört Şiddeti Arasındaki İlişkide Temel Psikolojik İhtiyaçların İncelenmesi: Boylamsal Bir Çalışma.* 1919B012474777

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) – *Ekrana Değil Bana Bak! Sosyotelizm ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkide Benlik Değişiminin Çoklu Aracılık Rolünün İncelenmesi.* 1919B012420778

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) – *Video Oyunları Aşkı Öldürür Mü? Video Oyunu Oynama Bozukluğu, Serbest Zaman Tatmini ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiler*. 1919B012423680

Danışman (2024, TÜBİTAK 2209-A Programı) *Sosyal Medya Müdavimlerini Anlamak: Serbest Zaman Tatmini, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Felaket Kaydırması Temelli Bir Seri Çoklu Aracılık Modeli Önerisi*. 1919B012334153

Danışman (2024, TÜBİTAK 2209-A Programı) *Kendini, Diğerlerini ve Doğayı Sev: Prososyal Davranışlar, Sosyal-Duygusal Beceriler ve Sürdürülebilir Beslenme Temelli Bir Çoklu Aracılık Modeli*. 1919B012317751

Danışman (2024, TÜBİTAK 2209-A Programı) *Ne demek notum AA değil? Erkeklik ve Akademik Hak Görme Arasındaki İlişkide Narsizm ve Öz-Şefkatin Seri Çoklu Aracılık Modeli ile İncelenmesi*. 1919B012317821

Danışman (2025, TÜBİTAK 2209-A Programı) *Şefkatle Buluşmuş Erkeklik: Cinsiyet Eşitliği Algısı, Empati ve Öz-Şefkat Temelli Boylamsal Bir Aracılık Modeli Önerisi*. 1919B012317815

Danışman (2024, TÜBİTAK 2209-A Programı) *Sosyal Medyanın Buzdan Köşklerini Anlamak: Mükemmeliyetçilik, Narsisizm ve Öz-Şefkat Temelli Bir Durumsal Aracılık Modeli Önerisi*. 1919B012334693

Uluslararası Kongrelerde Sunulmuş Araştırma Bildirileri (Selected)

Kök. M., & Kantar, A. (2023). The Mediating Role of Masculine Gender Role Stress on the Relationship between the EFL Learners' Self-disclosure and English Class Anxiety [Abstract]. *11th Global Conference On Linguistics and Foreign Language Teaching (LINELT-2023), Barcelona, Spain.* https://www.globalcenter.info/linelt/?page_id=1625#dearflip-df_2231/1/

Kantar, A., & Gürbüz, F. (2023). Are people who feel more lonely more active on social media?: A theoretical model examining the relationship between loneliness, social media sharing, and gender [Abstract]. *13th The Future of Education, Rome, Italy.* https://conference.pixelonline.net/FOE/acceptedabstracts_scheda.php?id_abs=5854&id_edition=43&mat=ACA&wpage=p ed

Bakır, A., Kantar, A., & Kök, M. (2023). A Quantitative Investigation into the Mediating Role of Empathy and Alexithymia in the Relationship between Traditional Masculine Norms and Academic Entitlement [Abstract]. 13th The Future of Education, Rome, Italy.

Kantar, A., Bakır, A., Aslan Cevheroğlu, B., & Akdur, Ç.S. (2023). An Adaptation Study of the Academic Entitlement Scale: Examining Gender-Based Measurement Invariance. [Abstract]. XI. International Eurasian Educational Research (EJER), TED Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Bacioğlu, S. D., Gürbüz, F., & Kantar, A. (2023). Psikolojik Flört Şiddeti Ölçeği: Ölçek Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması [Abstract]. XI. International Eurasian Educational Research (EJER), TED University, Ankara, Türkiye.

Kantar, A., & Yalçın, İ. (2021). The Relationship of Male University Students' Attitudes to Seeking Psychological Help with Some Demographic Variables [Özet bildiri]. 22nd International Congress on Psychological Counseling and Guidance, Muş Alparaslan University, Türkiye.

Kantar, A., & Kaşdarma, E. (2022). Investigation of the Relationship Between Future Time Orientations and Depression in the COVID-19 Pandemic [Özet bildiri]. International Aegean Conferences on Social Sciences and Humanities, Ege University, İzmir, Türkiye.

Kantar, A., Öztürk, A., Uçar, B., Can, F.N ve Küçük, M. (2021). The Effect of an Online Video Presentation Based on Cognitive Behavioral Approach on Attitudes Towards Smoking: An Experimental Study with a Control Group. [Full-text paper]. International Social Sciences Symposium (April 16-18, 2021), Türkiye.